

ONDERWIJSVISITATIE

Interieurarchitectuur

Een onderzoek naar de kwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur aan de Vlaamse hogescholen

V L H O R A

Vlaamse Hogescholenraad

7 juni 2012

De onderwijsvisitatie Interieurarchitectuur

Ravensteingalerij 27, bus 3
1000 Brussel
tel.: 02 211 41 90
info@vlhora.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLHORA-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
<http://www.vlhora.be> > evaluatieorgaan > publicaties > visitatierapporten > huidige ronde

Wettelijk depot: D/2012/8696/11

voorwoord

De visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur in Vlaanderen.

De visitatiecommissie heeft hierbij de vernieuwde visitatieprocedure *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008* gevolgd, waarbij zij niet enkel aanbevelingen en suggesties formuleert in het kader van de continue kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, maar ook een oordeel geeft in het kader van de accreditatie van de opleiding.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de hogescholen en van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de hogescholen en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeschool die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de hogeschool nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren. De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLHORA dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogescholen betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan. Tevens is de VLHORA dank verschuldigd aan de voorzitter, de leden en de secretarissen van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Marc Vandewalle
secretaris-generaal

Bert Hoogewijs
voorzitter

inhoudsopgave

---

voorwoord.....	3
inhoudsopgave	5
deel 1.....	7
Hoofdstuk 1 De onderwijsvisitatie Interieurarchitectuur	9
1.1 inleiding	9
1.2 de betrokken opleidingen	9
1.3 de visitatiecommissie	9
1.3.1 samenstelling	9
1.3.2 taakomschrijving.....	10
1.3.3 werkwijze.....	10
1.3.4 oordeelsvorming.....	12
1.4 indeling van het rapport.....	12
Hoofdstuk 2 Het domeinspecifiek referentiekader Interieurarchitectuur	13
2.1 inleiding	13
2.2 domeinspecifieke competenties	13
2.2.1 gehanteerde input	13
2.2.2 domeinspecifieke competenties	14
2.3 besluit.....	17
Hoofdstuk 3 De opleidingen in vergelijkend perspectief	19
Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	19
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	19
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	19
Onderwerp 2 Programma	20
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud.....	20
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	20
Facet 2.3 Samenhang	20
Facet 2.4 Studieomvang.....	20
Facet 2.5 Studielast.....	21
Facet 2.6 Afstemming vormgeving - inhoud	21
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	21
Facet 2.8 Masterproef.....	21
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	21
Onderwerp 3 Inzet van personeel	22
Facet 3.1 Kwaliteit personeel.....	22
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	22
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	22
Onderwerp 4 Voorzieningen.....	22
Facet 4.1 Materiële voorzieningen.....	22
Facet 4.2 Studiebegeleiding	23
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	23
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	23
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	23
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld.....	23
Onderwerp 6 Resultaten	24
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau.....	24

Facet 6.2	Onderwijsrendement.....	24
Hoofdstuk 4	Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten.....	25
deel 2.....		29
Hoofdstuk 1	Artesis Hogeschool Antwerpen	31
Hoofdstuk 2	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	67
Hoofdstuk 3	Provinciale Hogeschool Limburg	105
bijlagen		141

algemeen deel

Hoofdstuk 1 De onderwijsvisitatie Interieurarchitectuur

1.1 inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur, die zij in het najaar van 2011 in opdracht van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) heeft onderzocht.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de hogescholen en van de VLHORA met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

1.2 de betrokken opleidingen

De opleiding Interieurarchitectuur wordt door 3 hogescholen aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 8, 9 en 10 november 2011   Artesis Hogeschool Antwerpen
- 11, 12 en 13 november 2011   Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
- 6, 7 en 8 december 2011   Provinciale Hogeschool Limburg

1.3 de visitatiecommissie

1.3.1 samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld conform de procedure van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*. Meer in het bijzonder werden de richtlijnen van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissieleden opgevolgd. De visitatiecommissie werd samengesteld door het bestuursorgaan van de VLHORA in haar vergadering van 10 juni 2011 en door het bestuursorgaan van de VLIR in haar vergadering van 8 april 2011.

De visitatiecommissie:

Voorzitter en domeindeskundige:	Christoph Grafe
Onderwijsdeskundige:	Tammy Schellens
Domeindeskundige:	Wim van den Bergh
Domeindeskundige:	Raphaël Van Amerongen
Student:	Peer Frantzen

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

Vanuit de VLHORA werden een projectbegeleider en 2 secretarissen aangesteld. Voor de visitatie van de opleiding Interieurarchitectuur waren dit:

Projectbegeleider: Filip Lammens

Secretarissen:

Artesis Hogeschool Antwerpen	Lies Praet
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	Filip Lammens
Provinciale Hogeschool Limburg	Lies Praet

De waarnemer namens de VLIR was Ilse De Vooght.

1.3.2 taakomschrijving

De commissie geeft op basis van het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de gesprekken ter plaatse:

- een oordeel over de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader van de NVAO;
- een integraal oordeel over de opleiding;
- suggesties om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

1.3.3 werkwijze

De visitatie van de opleiding Interieurarchitectuur aan de hogescholen gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*.

Voor de beschrijving van de werkwijze van de visitatiecommissie worden vier fasen onderscheiden.

- fase 1, de installatie van de commissie;
- fase 2, de voorbereiding;
- fase 3, het visitatiebezoek;
- fase 4, de schriftelijke rapportering.

Fase 1   De installatie van de visitatiecommissie

Op 30 september 2011 werd de visitatiecommissie officieel geïnstalleerd.

De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces aan de hand van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008* en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifieke referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt, onder meer met betrekking tot het bezoekschema, de bezoekdagen en de te lezen eindwerken en/of stageverslagen.

Fase 2 De voorbereiding

De visitatiecommissie heeft een domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding opgesteld en aan de opleidingen bezorgd.

Elk commissielid heeft het zelfevaluatie-rapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar/zijn argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie.

Fase 3 Het visitatiebezoek

De VLHORA heeft een bezoekschema ontwikkeld dat desgevallend aangepast werd aan de specifieke situatie van de opleiding. Het bezoekschema werd opgenomen als bijlage 4. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommodaties en de voorzieningen voor de studenten. Tijdens de visitatie werd voor de verdere bevraging gebruik gemaakt van de synthese van de checklist en de vragenlijsten.

Binnen het bezoekprogramma werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven.

Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken.

Fase 4 De schriftelijke rapportering

De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatie-rapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerprapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden - waar wenselijk en/of noodzakelijk - aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.

Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de hogescholen gezonden voor een reactie. De reactie van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werd door de commissie in een slotvergadering besproken. De visitatiecommissie stelde ook een vergelijkend gedeelte op. Hierin worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de visitatie vergelijkenderwijs weergegeven. Tevens werden de oordelen per onderwerp, per facet en per hogeschool in een vergelijkende tabel weergegeven.

Het vergelijkende deel en de vergelijkende tabel werden samen met het antwoord van de visitatiecommissie op de reacties van de opleidingen en het definitieve opleidingsrapport aan de hogescholen toegezonden.

Het vergelijkende deel en de opleidingsrapporten worden samengebracht in het visitatierapport van de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur, dat op 7 juni 2012 gepubliceerd wordt.

1.3.4 oordeelsvorming

De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten.

De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport.

De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifieke referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs.

Alle oordelen en wegingen volgen de beslisregels zoals geformuleerd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, aangevuld protocol ter ondersteuning van de opleidingen in academisering, september 2008*. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntenschaal: “onvoldoende”, “voldoende”, “goed” en “excellent”. Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel “voldoende” of “onvoldoende” luiden.

1.4 indeling van het rapport

Het rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel beschrijft de visitatiecommissie in hoofdstuk 2 het domeinspecifiek referentiekader op basis waarvan zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. Hoofdstuk 3 bevat de algemene bevindingen van de commissie. In hoofdstuk 4 worden de belangrijkste conclusies en bevindingen van de commissie per facet vergelijkenderwijs weergegeven en tot slot worden in hoofdstuk 5 de toegekende scores in tabelvorm samengevat.

In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de gevisiteerde opleidingen. Voor elke afzonderlijke hogeschool en dus voor elke afzonderlijk gevisiteerde opleiding kan u een deelrapport terugvinden. De deelrapporten bevatten de aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van elke afzonderlijke hogeschool en zijn gemakshalve geordend naar alfabetische volgorde van de benaming van de hogescholen.

Hoofdstuk 2 Het domeinspecifiek referentiekader Interieurarchitectuur

2.1 inleiding

Voor iedere (groep van) opleiding(en) wordt een domeinspecifiek referentiekader ontwikkeld dat door de commissie gebruikt wordt bij de beoordeling van opleidingen. De visitatiecommissie is verantwoordelijk voor de opmaak van het domeinspecifiek referentiekader. De VLHORA als evaluatieorgaan geeft de procedure¹ aan voor de opstelling ervan.

Het referentiekader is niet bedoeld om een ideale opleiding te schetsen. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de instellingen heen, veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke opleiding erin slaagt haar eigen doelstellingen te realiseren en dit zowel inhoudelijk als procesmatig. Dit belet niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimeisen voldoet, die aan de betreffende opleiding worden gesteld vanuit het vakgebied en/of de relevante beroepspraktijk.

2.2 domeinspecifieke competenties

2.2.1 gehanteerde input

referentiekaders van de opleidingen op hogeschoolniveau:

- Competentieprofiel Academische bachelor en master in de Interieurarchitectuur, Artesis Hogeschool
- Competentieprofiel Academische bachelor en master in de Interieurarchitectuur, Provinciale Hogeschool Limburg
- Competentieprofiel Academische bachelor en master in de Interieurarchitectuur, Sint-Lucas Brussel, Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

wettelijke bronnen:

- Structuurdecreet (2003)
- European Qualifications Framework (EQF)
- Vlaamse Kwalificatiestructuur (VKS)
- Accreditatiekader NVAO
- Dublin descriptor

brondocumenten onderschreven door werkveld:

- Vlaamse Onderwijsraad (VLOR), Studie 61: Beroepsprofiel Interieurarchitect (1997)
- Vlaamse Onderwijsraad (VLOR), Studie 88: Opleidingsprofiel Interieurarchitect (1998)

andere bronnen:

- domeinspecifiek referentiekader visitatiecommissie Architectuur (2011)

---

¹ De procedure voor het opstellen van het domeinspecifiek referentiekader is beschikbaar op de website van de VLHORA www.vlhora.be onder de rubriek evaluatieorgaan > visitaties > DSR.

2.2.2 domeinspecifieke competenties

gemeenschappelijke domeinspecifieke competenties

Inzake algemene competenties en algemeen wetenschappelijke competenties, verwijst de visitatiecommissie naar het Structuurdecreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (2003-04-04).

i. De algemene competenties voor de opleiding Interieurarchitectuur zijn in overeenstemming met de bepalingen in artikel 58 van het Structuurdecreet. Wat volgt is een meer specifieke uitwerking van deze competenties voor de opleidingen Interieurarchitectuur.

De academische bachelor Interieurarchitectuur:

- is in staat om effectief en duidelijk communiceren onder de volgende vormen en met de volgende doelen:
- communiceren in beeld, schrift en woord over zijn/haar werkwijze, onderzoeks- en ontwerpproces, naar zowel leken als vakspecialisten;
- een geargumenteed, mondeling en schriftelijk discours opbouwen over de aspecten van de eigen discipline in een gepast vocabularium. Hij/zij kan tevens deelnemen aan groepsgesprekken en debatten, en hij/zij is in staat een positie in te nemen vanuit een cultuurwetenschappelijk referentiekader en instrumentarium;
- bezit de denk- en redeneervaardigheden om een logische samenhang tussen het ontwerp en de context ervan te creëren;
- is in staat om kritisch te reflecteren over zijn/haar individuele ontwerp en de context ervan;
- bezit een creatief en innovatief vermogen met betrekking tot ontwerpen;
- bezit het vermogen tot organiseren en ondernemen. Hij/zij heeft daarbij een professionele attitude en kan voor eenvoudige opdrachten zowel zelfstandig als in team functioneren;
- bezit een attitude tot levenslang leren.

De master Interieurarchitectuur dient de algemene competenties op een gevorderd niveau te bezitten, zoals beschreven wordt in het Structuurdecreet. Wat de master betreft, wilt de commissie wel extra de nadruk leggen op:

- het vermogen om de denk- en redeneervaardigheid in te zetten voor het ontwerpen van complexe interieurs, waarbij alle deelaspecten samenkomen in het ontwerpgeheel;
- het vermogen om kritisch te reflecteren met als resultaat de ontwikkeling van nieuwe ontwerp- en onderzoeksmethodes;
- het vermogen om voor complexe opdrachten zowel zelfstandig als in team te functioneren.

ii. De algemeen wetenschappelijke competenties zijn tevens in overeenstemming met de bepalingen in artikel 58 van het Structuurdecreet. Wat volgt is een meer specifieke uitwerking van deze competenties voor de opleidingen Interieurarchitectuur.

De academische bachelor Interieurarchitectuur:

- is in staat een onderzoekende houding aan te nemen en in te spelen op zijn/haar veranderende rol als interieurarchitect;
- is in staat om zijn/haar ontwerp en onderzoek probleemgestuurd te initiëren op basis van disciplinegebonden onderzoeksresultaten;
- is in staat om onder aanleiding zelfstandig onderzoek uit te voeren door het gebruik van de juiste onderzoeksmethoden en –technieken, waarbij hij/zij informatie opzoekt, analyseert en verwerkt. Hij/zij bepaalt daarbij tevens de relevantie van de informatie, en hij/zij is in staat een synthese te maken van het onderzoekswerk. De interieurarchitect is daarbij specifiek in staat om de context van een ontwerpopdracht te analyseren en gericht onderzoek uit te voeren naar de doelgroepen;
- is in staat zijn/haar ontwerpopdrachten wetenschappelijk te onderbouwen;
- is in staat om zijn/haar individuele onderzoeksresultaten te valoriseren binnen zijn/haar ontwerp.

De master Interieurarchitectuur dient de algemeen wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau te bezitten, zoals beschreven wordt in het Structuurdecreet. Wat de master betreft wil de commissie wel de extra nadruk leggen op:

- het zelfstandig genereren van onderzoeksvragen, als ook het formuleren van ontwerpgebonden oplossingen;
- het vermogen tot kritische reflectie over de (discipline-eigen) paradigma's heen, door multidisciplinair te denken;
- in staat zijn om zelfstandig geschikte onderzoeksmethodes te selecteren, met als doel ze zelfstandig toe te passen in functie van een ontwerpproces.

Beroepsspecifieke competenties

De commissie ontwaart binnen het vakgebied Interieurarchitectuur vier competentiedomeinen: onderzoeken, ontwerpen, realiseren, en beroepspraktijk. Binnen deze domeinen heeft zij een aantal kerncompetenties bepaald.

1. Context

De interieurarchitect:

- heeft inzicht in de nationale en internationale culturele, wetenschappelijke, filosofische, ethische, esthetische, politieke, sociale en economische context van de interieurarchitectuur;
- heeft inzicht in de relatie mens-natuur;
- bezit het vermogen om interdisciplinair te werken;
- kan zijn/haar ontwerpen als geheel contextualiseren en onderbouwen. Hij/zij:
  - heeft kennis en inzicht in de geschiedenis en de theorie van interieurarchitectuur;
  - heeft kennis van de actuele interieurarchitectuur;
  - bezit het vermogen om een vertaalslag te maken tussen inzichten van geesteswetenschappen, toegepaste wetenschappen, exacte wetenschappen en kunsten enerzijds en het ontwerpen anderzijds;
  - heeft inzicht in de bepalende wisselwerking tussen enerzijds maatschappelijke en culturele problemen en anderzijds de bebouwde en landelijke omgeving.

2. Ontwerpen

De interieurarchitect:

- is in staat om zich via onderzoek een beeld te vormen van de gebruiker. Hij/zij heeft vervolgens het vermogen om vanuit de ervaring van de gebruiker/ de maatschappij te ontwerpen, en hij/zij beheerst tegelijkertijd het vermogen om zijn/haar ruimtelijke ontwerpen te benaderen als zijnde het vorm en inhoud geven aan de interface tussen ruimte en gebruikers. Hij/ zij heeft dan ook kennis en inzicht van de relatie tussen de ruimte, de gebruikers/ de maatschappij en de inrichting van de leefruimte, en hij/zij is in staat wensen te identificeren en te vertalen in ruimtelijke oplossingen die de oorspronkelijke ruimte en het gebruik ervan verbijzonderen;
- kan in zijn/haar ontwerpen rekening houden met ruimtelijke ordening, stedenbouwkundige bepalingen, milieuproblematieken, veiligheid en duurzaamheid;
- heeft voldoende kennis en inzicht in de basisbevindingen van de discipline om een ontwerp uitvoerbaar te maken en heeft daartoe kennis en inzicht in de technische aspecten van interieurengineeringen in gebouwen en de aanwezige installaties. Dit houdt tevens in dat hij/zij:
  - kennis en inzicht hebben in eigenschappen, mogelijkheden en beperkingen van bouwmaterialen;
  - voldoende kennis en inzicht hebben om een ontwerp op te stellen dat aan de eisen van budgettaire en bouwfysische kaders voldoet;
- besteedt in zijn/haar ontwerpen zowel aandacht aan details als aan het globale niveau en de relatie tussen beiden;

- heeft kennis en inzicht in onderzoeksprocessen, -methoden en –technieken als ook in de resultaten van onderzoek en kan deze correct toepassen bij het ontwerpen. Hij/zij kan tevens op basis van analyses van een gegeven fysieke context en van vergelijkbare projecten, een eigen coherente visie ontwikkelen met betrekking tot het ontwerpprobleem;
- bezit het vermogen om ruimtelijk te denken en kan dit ondubbelzinnig weergeven in twee- en driedimensionale modellen. Hij/zij heeft daartoe kennis en inzicht in 2D- en 3D-visualisatietechnieken, zoals handmatig schetsen, technisch tekenen, CAD en maquettes.

3. Realiseren

De interieurarchitect:

- is in staat prioriteiten te stellen in het realisatieproces en te werken volgens een afgesproken planning;
- heeft kennis van en bezit het vermogen om uiteenlopende materialen, bouwelementen en technieken te gebruiken voor de realisatie van een ontwerp;
- heeft kennis van technische voorschriften, gezondheids- en veiligheidsvoorschriften, en is in staat deze op te volgen.

4. Beroepspraktijk

De interieurarchitect:

- heeft kennis en inzicht in de juridische, technische, functionele, financiële, commerciële en administratieve aspecten van het beroep, alsook in de rol en de positie van de interieurarchitect in de samenleving;
- beschikt over eenvoudige managementcapaciteiten, die hij/zij kan aanwenden voor het sturen van een ontwerp- of realisatieteam.

De Master in de Interieurarchitectuur beheerst bovenstaande competenties, die in eerste instantie toepasbaar zijn op de Bacheloropleiding, op syncretische wijze. De master heeft daarnaast ook een gevorderd begrip van en inzicht in de discipline-eigen wetenschappelijke basiskennis, als ook het vermogen om volledig zelfstandig wetenschappelijk onderzoek uit te voeren. Het onderscheid met de bacheloropleiding en de gerelateerde competenties ligt concreter in de toenemende complexiteit van het ontwerpen, het toenemende vermogen om verschillende onderzoeksvormen zelfstandig in te zetten in een ontwerpproces, de verhoogde graad van zelfstandigheid in relatie tot het onderzoeksproces en het gerelateerde ontwerpproces, en een toenemende vertrouwdheid met het werkveld. De master kent daarbij in het bijzonder bijkomende evoluties op de volgende vlakken:

5. Context

- de capaciteit om zelfstandig inzicht te verwerven in de nieuwste kennis binnen het vakgebied Interieurarchitectuur en dit kunnen toepassen;
- het vermogen om een waardevolle gesprekspartner te zijn met betrekking tot het bouwproces en om zelfstandig een oordeel daarover te vellen.

6. Ontwerpen

- het kunnen ontwikkelen van interieurconcepten op het niveau van het publieke interieur;
- in staat zijn om de spanning tussen het ontwerp en de deelaspecten te relateren aan het algemeen maatschappelijke kader, de technologische mogelijkheden en de tijdsbeperkingen;
- het kunnen synthetiseren van eerder verworven kennis en ontwerpvaardigheden, als ook de toepassing ervan binnen een publiek interieur en het op een hoger niveau tillen van dat interieur;

- het kunnen structuren van verschillende ontwerpaspecten ten voordele van een ontwerpstrategie;
- het vermogen om zelfstandig de meest geschikte expressiemethode te selecteren om concepten en ideeën over te brengen;
- het vermogen tot ontwerpmatig onderzoeken:
  - in staat zijn om zelfstandig te reflecteren over de eigen competenties inzake ontwerpmatig onderzoek;
  - het vermogen bezitten om te reflecteren over de systematische toepassing van ontwerpmatig onderzoek in een professionele context;
  - in staat zijn om gedurende de verschillende stappen van het gehele ontwerpproces op een gedocumenteerde en gestructureerde wijze deze stappen op te bouwen en te onderbouwen;
  - in staat om een complexe probleemsituatie te analyseren en een houding/mening aan te nemen ten opzichte van de verschillende deelaspecten van het probleem;
  - het vermogen bezitten om de spanning tussen verschillende theoretische modellen, methodes en hun resultaten te zien;
  - in staat zijn om de kritische houding van een onderzoeker binnen het vakgebied Interieur-architectuur op te nemen.

Realiseren

- in staat zijn om zelfstandig bouwtechnisch te redeneren, problemen te detecteren en ze op te lossen;
- in staat om basisprincipes uit het recht toe te passen in concrete situaties;
- in staat om overeenkomsten te sluiten binnen de bouwsector.

Beroepspraktijk

- een uitgesproken vermogen tot ontwerpleiderschap;
- vermogen om elementair bedrijfsbeheer uit te voeren.

Opleidingsgebonden domeinspecifieke competenties

De commissie heeft zich in het domeinspecifiek referentiekader beperkt tot het formuleren van een aantal algemene competenties met betrekking tot de opleiding. Zij wenst tijdens de bezoeken de profilering van de verschillende opleidingen expliciet na te gaan en heeft daarom gekozen om voor de vaststelling van de competenties ruimte te laten voor de profielen van de afzonderlijke opleidingen.

2.3 besluit

De commissie wenst tijdens de visitatiebezoeken de profilering van de verschillende opleidingen expliciet na te gaan.

Zij wil zich verder een beeld kunnen vormen van de manier waarop de opleidingen zich oriënteren naar de hedendaagse actualiteit/realiteit van het beroep en naar de huidige marktsituatie, en dit zowel met betrekking tot de opdrachtgevende, financierende als regelgevende partijen.

De verbondenheid van de opleidingen met hun vakgebied, hun actieve participatie in de buitenwereld en de manier waarop ze hun omgeving in de onderwijsinstelling binnenbrengen vormt voor de commissie eveneens een aandachtspunt.

De commissie wil tot slot expliciet nagaan welke samenwerkingsverbanden en welk overleg er bestaat tussen de vergelijkbare opleidingen en andere nationale of internationale betrokken partijen om een gemeenschappelijk

actueel referentiekader en gemeenschappelijke domeinspecifieke leerresultaten op te stellen, die tevens de ruimte laten tot duidelijke profilering door de individuele opleidingen.

Hoofdstuk 3 De opleidingen in vergelijkend perspectief

Woord vooraf

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de opleidingen naam opleiding in Vlaanderen. De commissie besteedt bij de vergelijking vooral aandacht aan elementen die haar met meest in het oog gesprongen zijn of die zij belangrijk acht, en aan vaststellingen die zij in meerdere rapporten heeft gedaan. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele opleidingsrapporten in detail te herhalen. Waar relevant zal de commissie voorbeelden van goede praktijk aanhalen.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de drie opleidingen de uitdaging van het academiseringsproces zeer serieus hebben opgenomen en dat in functie van dit proces substantiële verbeteringen in het curriculum en in de uitvoering van het onderwijs zijn bereikt. De opleidingen gaan met hiermee ieder op een specifieke, de historiek van de opleiding reflecterende wijze om. In een hogeschool constateerde de commissie de grootste verwevenheid van onderzoek en onderwijs, waardoor wellicht de expliciet reactie – de in het zelfevaluatierapport genoemde terugbezinning op de Beaux-Arts traditie – hier het meest nadrukkelijk is geformuleerd. De andere instellingen opereren nog steeds sterk vanuit deze traditie, waardoor de methodes om het wetenschappelijk onderzoek in het onderwijs effectief te laten zijn nog volop in ontwikkeling zijn. Bij een van de instellingen raadt de commissie aan de verbinding tussen het onderzoek in de interieurarchitectuur en het onderwijs nog duidelijke uit te werken, terwijl de commissie een andere zou willen stimuleren dat de opleiding haar zeer eigen houding ten aanzien van de disciplinaire kern van de interieurarchitectuur nog sterker expliciet maakt.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie merkt op dat de drie opleidingen de domeinspecifieke eisen verschillend formuleren en interpreteren. Deze verschillen zijn volgens de commissie positief te waarderen aangezien daarmee de complementaire karakters van de drie opleidingen zeer duidelijk naar voren komen. Alle drie opleidingen brengen hun profilering ook duidelijk naar voren, al blijft de vraag of potentiële studenten zich primair hierdoor laten leiden in hun studiekeuze. Hieraan zou in de toekomst nog meer aandacht kunnen worden besteed omdat een sterkere afstemming van profiel en instroom tot een belangrijke kwaliteitsverbetering kan leiden.

De drie opleidingen zijn zich bewust van de noden en verwachtingen van het werkveld. De commissie heeft met belangstelling kunnen opmerken dat het werkveld over het algemeen positief is over de effecten van de academisering op de competenties en de vaardigheden van de alumni. Uit de gesprekken met de resonantiegroep kreeg de commissie de indruk dat de verbinding tussen het werkveld en de opleiding in één geval bijzonder organisch is.

Onderwerp 2   Programma

Facet 2.1   Relatie doelstelling en inhoud

Alle drie opleidingen hebben hun curriculum in de voorbije periode drastisch herzien, of bevinden zich nog volop in een veranderingsproces. Dit betekent dat de prioritaire doelstelling, namelijk het in het onderwijs integreren van onderzoeksmethodes en – resultaten, in alle drie curricula vorm heeft gekregen. De commissie constateerde dat dit in een van de opleidingen zeer systematisch is gebeurd. De commissie heeft echter ook veel waardering voor de eerder pragmatische aanpak en de lokale inbedding van onderzoek en onderwijs ²en de artistiek-zoekende benadering van de anderen. Uit het voorgaande komt voort dat de aandacht bij deze laatste twee opleidingen nog sterk ligt op de implementering van de academisering, terwijl de eerste de aandacht terecht legt op een aanscherping van haar focus op het ontwerpen.

Facet 2.2   Eisen professionele en academische gerichtheid

De commissie trof bij een hogeschool een sterke inbedding in het onderwijs aan van vooruitstrevend onderzoek dat binnen de opleiding wordt gedaan. Masterstudenten voeren voor hun masterproef zelfstandig onderzoek of soms in functie van doctoraatsonderzoek. Volgens de commissie heeft de opleiding op dit vlak een voortrekkersrol. Ook de twee andere opleidingen bevinden zich echter op de goede weg. De projecten die de een hogeschool met de Vlaamse Bouwmeester organiseert en uitvoert, en de raamcontractprojecten van een andere hogeschool zijn voorbeelden voor de sterke maatschappelijke inbedding van de twee opleidingen. Alle drie opleidingen zouden de effectiviteit van de stage belangrijk kunnen vergroten om ook de professionele gerichtheid van de opleiding te waarborgen. Voorts constateert de commissie dat zowel de professionele als de academische oriëntatie vergroot zouden kunnen worden als de door de drie opleidingen gewenste invoering van een tweejarig mastertraject gerealiseerd kon worden.

Facet 2.3   Samenhang

De samenhang van het curriculum wordt in de drie opleidingen zeer verschillend ingevuld. In alle gevallen gaat het hierbij om de coherentie van de vaardigheidslijn ontwerpen maar ook om de vraag hoe de verschillende theorievakken aansluiten bij het ontwerponderwijs. Een hogeschool werkt momenteel aan de uitwerking en invoering van een modulair programma. De gepresenteerde aanzetten hiervoor kwamen op de commissie overtuigend over, al was een definitief oordeel hiervoor nog niet mogelijk. In een ander geval is met de invoering van een ‘holistisch’ curriculumconcept reeds een grote integratie van theoretische vakken in het ontwerponderwijs gerealiseerd. In de derde hogeschool ziet de commissie het werken met studio’s en het confronteren van studenten met meerdere invalshoeken als een interessante aanpak, maar heeft wel een aantal vraagtekens bij de praktische realisatie van deze samenhang. De commissie beveelt de opleiding dan ook aan de scheiding tussen de bouw- en de denkstudio kritisch te blijven bevragen.

Facet 2.4   Studietoerichting

De commissie stelde vast dat dat alle opleidingen voldoen aan de decretale eisen inzake studietoerichting voor zowel de bachelor- en masteropleidingen.

Facet 2.5   Studielast

De commissie constateert dat voornamelijk één hogeschool de voorbije jaren grote inspanningen heeft ondernomen om de studielast beter over het jaar te spreiden. Om dit te controleren is er een systeem van metingen ontwikkeld dat ook duidelijk aan de studenten is gecommuniceerd. De commissie beveelt de andere opleidingen aan om een vergelijkbaar systeem te ontwikkelen en te implementeren.

Facet 2.6   Afstemming vormgeving - inhoud

De commissie was van oordeel dat het didactische concept van de interieurarchitectuuropleiding op een hogeschool op een systematische wijze geformuleerd was. Thematische hoofdlijnen en de integratie van onderwijs en onderzoek zijn hier op voorbeeldige wijze uitgewerkt en ook het cursusmateriaal weerspiegelde het 'holistische' didactische concept. Wel vond de commissie dat de opleiding in de toekomst nog meer aandacht kan besteden aan de vaardigheden van studenten op het vlak van de presentatie. Het didactisch concept van een andere hogeschool kwam op de commissie op hoofdlijnen overtuigend over en de commissie wil de opleiding aanmoedigen om dit concept in de komende jaren nog concreter uit te werken. In de andere opleiding wordt op dit moment zeer druk gewerkt aan de explicitering en invulling van een didactisch concept dat op de ruime ervaringen van de betrokken docenten en de ambities van de opleiding voortbouwt.

Facet 2.7   Beoordeling en toetsing

In één hogeschool trof de commissie een goed evenwicht aan tussen kennistoetsen, vaardigheidstoetsen, casustoetsen, portfolio-beoordelingen, voortgangstoetsen en reflectieopdrachten. Hieruit komt naar voren dat de opleiding een sterk in de praktijk verankerde en realistische visie heeft op de competenties die interieurarchitecten in de ontwerppraktijk moeten hebben. Ook bij de andere hogescholen beoordeelde de commissie het systeem van toetsing en beoordeling als over de hele linie voldoende. Daarbij merkt de commissie op dat de beoordeling van de masterproef in één hogeschool kan voorbouwen op een traditie van sterke interactie tussen externe juryleden, docenten en studenten. De jury raadt alle drie opleidingen aan het sterke profiel van de jury's en hun publieke karakter in de toekomst nog verder uit te buiten.

Facet 2.8   Masterproef

Alle drie opleidingen hebben een duidelijke visie op de status van de masterproef als sluitstuk van de opleiding. Met name bij een hogeschool is daarbij het karakter van de masterproef als een bewijs van de creatieve persoonlijkheid sterk uitgewerkt, terwijl een andere hogeschool eerder inzet op de professionaliteit en de laatste voornamelijk de onderzoeksdelen van de proef sterk zijn uitgewerkt. De commissie was daarnaast overtuigd door de uitgewerkte maatschappelijke profilering van de masterproeven, die bij twee hogescholen een grote invloed heeft op de thematische keuzes, de onderzoeksmethodes en de resultaten. Alle drie opleidingen besteden aandacht aan het onderwerp herbestemming. De commissie raadt de opleidingen sterk aan hun inspanningen op dit gebied te coördineren en complementair te profileren.

Facet 2.9   Toelatingsvoorwaarden

Alle drie opleidingen zijn zich zeer bewust van de uitdaging die de academisering van het vakgebied inhoudt voor de afstemming tussen de instroom en het inhoudelijk niveau. Brugcursussen en individuele gesprekken worden als ondersteunende maatregel ingezet om de studenten beter dan in het verleden voor te bereiden op hun opleiding. Evenwel constateert de commissie dat dit een punt van aandacht ook voor de toekomst zal zijn, gezien de soms weinig realistische verwachtingen van de instromende studenten en de soms zeer voelbare discrepantie van het ambitieniveau van de opleiding en dat van de instromende studenten.

Onderwerp 3 Inzet van personeel

Facet 3.1 Kwaliteit personeel

De drie opleidingen kennen adequate procedures en protocollen voor de aanwerving en selectie, onthaal van nieuwe collega's, functionering, evaluatie, benoeming en bevordering. De formalisering van de evaluatiemethodes met functioneringsgesprekken en rapportage daarvan is deels ontwikkeld, maar kan nog verbeterd worden. Ook bij de onderwijskundige bijscholing, aangepast op het ontwerponderwijs, is nog een verbetering mogelijk.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

De drie opleidingen blijken in staat om geprofileerde ontwerpers als onderwijspersoneel aan te trekken. Hierbij zijn er accentverschillen: de verweving met de beroepspraktijk lijkt bij twee hogescholen maatgevend te zijn, terwijl de andere meer gespecialiseerde onderzoekers in haar staf heeft. Een goede mengeling van beide profielen wordt echter bij alle drie opleidingen nagestreefd en de commissie kon zich ervan overtuigen dat men concrete stappen onderneemt om dit doel te bereiken.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Over de gehele lijn beoordeelde de commissie de beschikbaarheid van personeel voor de opleiding als voldoende en in één geval als goed. Daarbij is in een geval de opmerking gemaakt dat een uitbreiding van het personeel voor de masteropleiding voor het ontwerponderwijs zeer gewenst zou zijn. Alle drie opleidingen streven naar een evenwichtigere samenstelling van het docentencorps wat de verhouding man-vrouw betreft. Deze inspanning moet in de komende jaren verder geleverd worden.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Bij de materiële voorzieningen tekenden zich grote verschillen tussen de opleidingen af. Waar deze gevestigd zijn op een campus in specifiek voor het onderwijs ontworpen gebouwen zijn de voorzieningen over de gehele lijn ruim voldoende. De opleidingen die op binnenstadslocaties gevestigd zijn kennen daarentegen een zekere spanning tussen de fysieke beperkingen van hun gebouwen en de ambities om de onderwijs ook materieel goed te faciliteren. Hoewel de commissie deze beperkingen kritisch ziet, en zich genoodzaakt zag deze in één geval als onvoldoende te beoordelen, wil zij de opleidingen steunen in hun inspanningen om de gebouwde voorzieningen op de huidige locaties te optimaliseren. In alle drie gevallen vraagt de bibliotheek aandacht, waarbij in één opleiding gezocht moet worden naar een fundamentele herziening die de kwaliteit van de huidige voorziening (een combinatie van architectuur en beeldende kunst) handhaaft en tegelijkertijd een betere aansluiting bij de functie van een wetenschappelijke bibliotheek realiseert.

Facet 4.2   Studiebegeleiding

De drie opleidingen zijn een traject opgestart om de studiebegeleiding te structureren en te formaliseren. Dit is in één geval reeds in vrij vergaande mate gerealiseerd, terwijl de andere twee opleidingen zich hier nog verder kunnen ontwikkelen. Daarbij beveelt de commissie aan de toegang tot studiebegeleiding over de gehele lijn nog beter zichtbaar te maken voor studenten en niet enkel te vertrouwen op de charismatische eigenschappen van de betrokken medewerkers, die zich vaak zeer sterk voor de studenten inspannen.

Onderwerp 5   Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1   Evaluatie resultaten

De commissie heeft vastgesteld dat de opleidingen regelmatig geëvalueerd worden aan de hand van kwantitatieve en kwalitatieve instrumenten. In één geval trof de commissie een ontwikkeld systeem dat op het niveau van de gehele hogeschool is ontwikkeld. De commissie vond het hier echter wenselijk om de contacten met de professionele wereld te verbeteren en de vertegenwoordigers van het werkveld systematischer te bevragen. Soms is het kwaliteitszorgprogramma volgens de commissie zeer recent ontwikkeld en was daarom nog niet maximaal in de opleiding doordrongen. Hier is nog verbetering mogelijk. In de derde opleiding was de commissie zeer positief over de wijze waarop een intensief traject van evaluatie had geleid tot een genuanceerd kwaliteitsbeleid aangepast aan de noden van de opleidingen. De commissie zag hierin een goed voorbeeld ook voor de andere twee opleidingen.

Facet 5.2   Maatregelen tot verbetering

De commissie is van mening dat de opleidingen actief werken aan kwaliteitsverbetering, maar dat men soms over te weinig gegevens beschikt om dit helemaal te werken. Alle drie opleidingen kennen een traditie van korte lijnen tussen student en docent waardoor er een zekere tendens bestaat om de verbeteringstrajecten informeel te houden. Tegelijk ziet de commissie de noodzaak deze inspanningen op een intelligente en genuanceerde manier te formaliseren. Dit is één geval wel zodanig gebeurd, met de uitwerking van een volwaardige PDCA-methodiek, dat de commissie hier een positief oordeel uit kon spreken.

Facet 5.3   Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

In alle drie opleidingen trof de commissie een grote betrokkenheid aan van medewerkers en studenten. Vooral met betrekking tot de alumni wil de commissie de opleidingen aanraden hun inspanningen in de toekomst verder te zetten. Soms is geen formele alumniwerking, of lijkt de keuze van alumni waarmee een gesprek wordt aangegaan te beperkt. In één opleiding constateerde de commissie dat de opleiding recent brede responsiegroepen van studenten en alumni heeft opgericht die de conclusie toelaten dat deze sterk bij de school betrokken zijn en haar kritisch volgen. De kwaliteitscultuur is nog niet overal aanwezig en uit zich nog te vaak op een informeel niveau, maar de commissie had na de visitatie de indruk dat de mentaliteit aan het wijzigen is in de goede richting en dat verschillende betrokkenen de kwaliteit van de opleiding behartigen. De commissie raadt de opleidingen aan deze weg verder te volgen.

Onderwerp 6   Resultaten

Facet 6.1   Gerealiseerd niveau

Ondanks het feit dat er op de drie opleidingen sprake is van een continue verhoging van de kwaliteit van de resultaten (waaronder de masterproeven) was de commissie van mening dat er wel nog verbeteringen mogelijk zijn, met name met betrekking tot het vermogen tot zelfstandig werken en kritische reflectie van de studenten. Daarbij werd vastgesteld dat de thema's van de masterproeven en werkstukken over het algemeen maatschappelijk ingebed en actueel zijn. De commissie doet een appel aan de drie opleidingen om de thema's in de komende jaren nog beter met elkaar af te stemmen om gaandeweg de drie opleidingen te realiseren als een excellentiecluster met nog meer internationale uitstraling. Daarbij verdient de internationalisering nog meer aandacht: de opleidingen zouden de uitwisselingsmogelijkheden explicieter kunnen stimuleren bij haar studenten en zou meer initiatieven moeten nemen om buitenlandse studenten aan te trekken.

Facet 6.2   Onderwijsrendement

Geen van de drie opleidingen heeft volledig geformuleerde streefcijfers voor het onderwijsrendement. Dit reflecteert het feit dat in Vlaanderen het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen nog in de kinderschoenen staat. Toch ziet de commissie de behoefte om het studierendement formeel sterker op te volgen en drop-out gegevens systematisch te analyseren. Bovendien zou een dergelijke vastlegging van streefcijfers en de opvolging ervan onderdeel van een gezamenlijke aanpak van de drie opleidingen moeten zijn.

Hoofdstuk 4 Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten

De oordelen van de commissie op de zes onderwerpen en de daarbij horende facetten wordt in een vergelijkende tabel weergegeven. De commissieleden hebben per facet een score op een vierpuntschaal (onvoldoende, voldoende, goed, excellent) en per onderwerp een score op een tweepuntschaal (onvoldoende, voldoende) weergegeven.

De toekenning van het oordeel slaat op het geheel van het facet en het onderwerp en is onderbouwd met argumenten. De oordelen moeten gelezen worden in samenhang met de tekst in de deelrapporten per instelling. Deze tabellen dienen dan ook met de nodige omzichtigheid te worden benaderd.

Verklaring van de scores op facetniveau

E	Excellent: de opleiding realiseert voor het facet een niveau waardoor de ze zowel in Vlaanderen als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren.
G	Goed: het niveau van de opleiding stijgt voor het facet boven de basiskwaliteit uit.
V	Voldoende: de opleiding beantwoordt voor dit facet aan de basisstandaard of basisnorm voor respectievelijk een professionele bachelor, academische bachelor of master.
O	Onvoldoende: de opleiding presteert voor het facet beneden de gestelde verwachting en er is voor dit punt beleidsaandacht is.
n.v.t.	Het facet is voor beoordeling van de opleiding niet van toepassing .
oké	Wordt vermeld bij het facet studieomvang indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen omtrent de studieomvang.

Verklaring van de scores op onderwerpniveau

V	Voldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau voldoet aan de basiskwaliteit.
O	Onvoldoende: de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau niet voldoet aan de basiskwaliteit.

Verklaring van de gebruikte afkortingen in de tabel en opsomming van de gevisiteerde afstudeerrichtingen, locaties en eventuele varianten zoals brugopleiding, anderstalige opleiding, ...

Artesis Hogeschool Antwerpen

- academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

W&K Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

- academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

PHL Provinciale Hogeschool Limburg

- academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

INTERIEURARCHITECTUUR	Artesis	W&k	PHL
ONDERWERP 1	V	V	V
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	G	G	G
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	G	G	G
ONDERWERP 2	V	V	V
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	V	V	G
Facet 2.2: Eisen professionele en academische gerichtheid	V	V	G
Facet 2.3: Samenhang	V	G	G
Facet 2.4: Studieomvang	oké	oké	oké
Facet 2.5 Studietijd	V	G	V
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	V	V	G
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	G	V	V
Facet 2.8: Masterproef	G	G	G
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	V	V	V
ONDERWERP 3	V	V	V
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	G	V	V
Facet 3.2: Eisen professionele gerichtheid	G	G	G
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	V	V	V
ONDERWERP 4	V	V	V
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	V	O	V
Facet 4.2: Studiebegeleiding	V	V	G
ONDERWERP 5	V	V	V
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	V	G	V
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	V	V	G
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	G	V	V
ONDERWERP 6	V	V	V
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	V	V	ABA:G MA:V
Facet 6.2: Onderwijsrendement	V	V	V

opleidingsrapporten

Hoofdstuk 1 Artesis Hogeschool Antwerpen

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur aan de Artesis Hogeschool Antwerpen

De Artesis Hogeschool in Antwerpen biedt 32 opleidingen aan, verspreid over elf studiegebieden. In 2003 werd Artesis lid van de Associatie van Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA). De zeven departementen waaruit de hogeschool bestaat, worden centraal gestuurd door de Raad van Bestuur, het Bestuurscollege, het Adviescollege en een aantal coördinatoren voor onderwijs, onderzoek, maatschappelijke dienstverlening, studentenaangelegenheden, internationalisering, communicatie, zorg, wetenschapspopularisering en diversiteit. De coördinatoren komen samen in de Hogeschool Onderwijsraad (HOWR) en de Hogeschool Onderzoeksraad (HOZR). Elk departementshoofd zetelt in het Adviescollege. Het departement Ontwerpwetenschappen (OW) deelt zich verder op in de twee studiegebieden Productontwikkeling en Architectuurwetenschappen (AW). Samen met de opleidingen Architectuur, Monumenten en landschapszorg en Stedenbouw en ruimtelijke planning, maakt de opleiding Interieurarchitectuur deel van uit van de entiteit AW.

De opleiding Interieurarchitectuur kent haar ontstaan in de Tweede Wereldoorlog, toen de Academie van Antwerpen voor het eerst een cursus 'Binnenhuiskunst' oprichtte. Na 1946 groeide de hele afdeling Architectuur uit tot de autonome School voor Bouwkunst en Stedenbouw. Vanaf 1953 droeg de instelling de naam Nationaal Hoger Instituut voor Bouwkunst en Stedenbouw (NHIBS). Die naam veranderde weer in 1977 tot Hoger Architectuurinstituut van het Rijk (HAIR), toen de opleiding Architectuur ingedeeld werd onder Artistiek Hoger Onderwijs van het Lange Type. De binnenhuisarchitectuur behoorde in die periode tot het Hoger Kunstonderwijs van de tweede graad. Pas in 1991 bepaalde het Hogeschooldecreet dat ook binnenhuisarchitecten konden afstuderen onder het statuut Hoger Onderwijs van het Lange Type, op voorwaarde dat de kandidaturen van interieurarchitectuur en architectuur zouden samenvallen. In de periode die daarop volgde, werd de school in het kader van de fusieoperatie in het Hoger Onderwijs van het Lange Type opgenomen in de Hogeschool Antwerpen. Vanaf 2002 besloten de opleidingen Interieurarchitectuur en Architectuur hun programma's weer grotendeels op te splitsen, naar aanleiding van de implementatie van de bachelor-masterstructuur. Een nieuw curriculum werd in het academiejaar 2004-2005 doorgevoerd. Van 1989 tot 2008 droeg de hele instelling de naam Henry van de Velde Instituut. Sinds 2008 behoort de opleiding Interieurarchitectuur tot het departement Ontwerp-wetenschappen van de Artesis Hogeschool Antwerpen.

De opleiding Interieurarchitectuur bestaat uit een academische bacheloropleiding en een academische masteropleiding die gestuurd worden door een opleidingscoördinator en een opleidingsraad (ORIA). In deze raad hebben zowel studenten, als vakgroepen en ondersteunende coördinatoren een stem. De concrete organisatie gebeurt aan de hand van stuurgroepen, die elk gedeeltelijk verantwoordelijk zijn voor de werking van de opleiding. Er zijn vier vakgroepen: Toegepaste Menswetenschappen, Toegepaste Wetenschappen en Techniek, Toegepaste Ontwerpcommunicatie en Interieur- en Meubelontwerp. Sinds 2009-2010 wordt er gewerkt aan een nieuwe structuur op basis van leerlijngroepen.

In het academiejaar 2009-2010 telde de opleiding Interieurarchitectuur 291 studenten, waarvan er 228 de bacheloropleiding volgden en 63 de masteropleiding.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op basis van de beschikbare documenten en de gesprekken tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie vastgesteld dat de gehanteerde opleidingsdoelstellingen het resultaat zijn van een groeiproces. De opleiding heeft de laatste jaren veel werk verricht in de ontwikkeling van competentiegerichte doelstellingen en streeft momenteel een duidelijk profiel na. De bacheloropleiding wil haar studenten opleiden tot: onderzoeker, ontwerper, mediator, teamspeler, communicator en antenne. In de master worden die doelstellingen uitgediept en verbreed, zodat de studenten op zelfstandige en kritische wijze ook ondernemers, maatschappelijk participanten en ambassadeurs van de discipline interieurarchitectuur worden. Vakinhoudelijk wordt de relatie tussen mens en ruimte, mens en object, en ontwerp en gebruiker benadrukt. De opleiding kiest bewust voor een veelzijdig profiel. Zo kan ze interieurarchitecten afleveren die enerzijds specialisten zijn in hun vakgebied en die anderzijds vanuit een generalistische houding ook als interdisciplinaire allround ontwerpers een carrière kunnen uitbouwen in hun beroepsleven of in de academische wereld. De commissie waardeert daarin het beleid dat de opleiding voert, om het beoogde niveau van een academische opleiding tot stand te kunnen brengen en de doelstellingen te behalen. Ze vraagt de opleiding wel om over de haalbaarheid van de doelstellingen te waken, aangezien de doelstelling om allrounders te vormen hoog gegrepen is.

Het profiel en de doelstellingen zijn vertaald in twee keer twaalf competenties: voor de bachelor- en de masteropleiding. In beide competentieprofielen bestaat er een onderscheid tussen generieke competenties, onderzoekscompetenties, domeinspecifieke competenties en – enkel voor de master – beroepscompetenties. Centraal staan in de bacheloropleiding conceptueel en abstract ruimtelijk denken, kritische ingesteldheid, onderzoekende houding, creativiteit, communicatieve en sociale vaardigheden, ethisch en maatschappelijk bewustzijn, kennis en inzicht in de geschiedenis, de technologische achtergronden en de afbakening van interieurarchitectuur. In de masteropleiding worden de kritische reflectie, de zelfstandigheid, het vakoverschrijdend denken en handelen, en de beroepsgerichtheid belangrijker. Masterstudenten horen het hele ontwerpproces te beheersen en een persoonlijke visie en signatuur verder te ontwikkelen. Zij kunnen als specialisten deelnemen aan het actuele debat rond het vak. In het verlengde van de competentieprofielen heeft de opleiding in een aanvullende beleidsnota op het zelfevaluatierapport acht eindkwalificaties geformuleerd voor de bacheloropleiding en negen - voor de masteropleiding. Bovendien worden de competenties voor studenten en docenten verder geduid in competentiefiches die aan de hand van deelcompetenties de concrete verwachtingen expliciteren. De commissie laat zich positief uit over de grondige uitwerking van competenties, doelstellingen en eindkwalificaties. Ze drukt haar goedkeuring uit over het profiel dat de opleiding nastreeft. De commissie maakt de kanttekening dat er in de masteropleiding voldoende ruimte moet worden voorzien voor de economische kennis en vaardigheden van de studenten, zodat ze ook op dat vlak voorbereid zijn op het beroep.

De samenstelling van de competenties baseert zich op de decretale richtlijnen en op het European Charter of Interior Architecture Training. Specifiek voor de implementatie van de onderzoekscompetenties maakte de opleiding gebruik van de algemeen wetenschappelijke competenties in het structuurdecreet en van de Dublin descriptors. Het competentieprofiel voor de bacheloropleiding verwacht van de studenten dat ze in de eerste plaats een onderzoekende houding en een onderzoeksmethodiek ontwikkelen. De studenten in de masteropleiding horen in staat te zijn om zelfstandig en op kritische wijze onderzoek te voeren om hun ontwerpbeslissingen te staven.

In het kader van de academisering van de opleiding zullen de academische opleidingen van het departement Ontwerpwetenschappen in de toekomst een eigen associatiefaculteit vormen. Dit is in samenwerking met de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA) zo bepaald. De integratie met de Universiteit Antwerpen is gepland voor 2013-2014. Als voorbereiding daarop heeft het departement OW een nota over het onderzoeksbeleid van Architectuurwetenschappen opgesteld, waarin hun visie op de academisering verwerkt is. Concreet zorgt de Departementale Onderzoeksraad (DOZR) voor de link tussen het Onderzoeksinstituut Henry van de Velde, dat al langer architectuurhistorisch en ontwerpmatig onderzoek voerde, en de Departementsraad Ontwerpwetenschappen (DROW). De DOZR waakt onder andere over de uitvoering van onderzoek, over de selectie van onderzoeksprojecten en over de doctoraatsaanvragen binnen de opleidingen. Daarbij wordt vooropgesteld dat men zowel aan fundamenteel basisonderzoek, als strategisch basisonderzoek, als toegepast

onderzoek wil doen. Belangrijk is dat aan deze visie op onderzoek ook strategische doelstellingen en beleidslijnen worden gekoppeld. Hiermee wil het departement doelgerichte ondersteuning bieden aan de opleidingen. Zo wordt er gewerkt aan de uitbouw van expertise, het genereren van financiële onderzoeksmiddelen, het voortbrengen en definiëren van output en een goede communicatie- en PR-strategie. Voorts heeft de opleiding Interieurarchitectuur voor drie onderzoekspunten gekozen: interieurarchitectuurontwerpen, interieurarchitectuurtheorie en interieurarchitectuurgeschiedenis. De commissie heeft vastgesteld dat er voldoende aandacht gaat naar wetenschappelijk onderzoek, maar dat de verbinding met het onderwijs – de zogenoemde ‘nexus’ – nog kan verbeterd worden.

De commissie wenst een verdere uitwerking van de internationale oriëntatie van de doelstellingen. Vooral wordt er in de eindkwalificaties enkel verwacht dat de studenten interieurarchitectuur hun werk en opvattingen kunnen relateren aan culturele en maatschappelijke ontwikkelingen in binnen- en buitenland. De commissie ondersteunt die eindkwalificatie, maar verwacht toch dat de internationale component nog wordt aangescherpt en dat de concrete uitwerking verder vorm krijgt. Tijdens de gesprekken gaf de opleiding aan dat internationalisering in het algemeen een prioritair werkpunt is, waaraan op structurele basis aandacht besteed wordt.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan meer aandacht te schenken aan de internationale dimensie in de opleidingsdoelstellingen.

De commissie stelt vast dat de academisering van de opleiding al vorm neemt in de uitbouw van een onderzoekstructuur, maar beveelt de verdere versteviging van de link tussen onderzoek en onderwijs aan.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In 2009 heeft de opleiding haar domeinspecifieke doelstellingen geactualiseerd. In de algemene competentieprofielen voor de bachelor en de master, die de commissie kon inkijken, moeten de domeinspecifieke competenties weliswaar nog aangepast worden aan die actualisatie.

De opleiding kan zich goed vinden in het domeinspecifieke referentiekader dat de commissie hanteert. De domeinspecifieke competenties voor de bachelor zijn geformuleerd in zeven competenties, die elk nog verder onderbouwd worden door een aantal operationele doelstellingen. De hoofdcompetenties zijn:

- het ontwerp van de interieure ruimte;
- vermogen tot contextualiseren en onderbouwen;
- communicatie zowel in geschreven en gesproken woord, als vanuit beelden;
- onderzoeksvaardigheden voor basisonderzoek;

- kennis en inzicht in de interieurarchitecturale constructie en de technische installaties;
- vermogen tot ondernemen en organiseren;
- inzicht in de rol van het beroep interieurarchitect binnen de maatschappij.

Ook voor de master zijn er domeinspecifieke doelstellingen samengesteld:

- beheersing van het ontwerpproces van de interieure ruimte, via ontwerpend onderzoek;
- beheersing van de competenties uit de bacheloropleiding;
- open blik op de wereld in relatie tot de interieurarchitectuur;
- ontwerpleiderschap.

Voor deze opstelling van de domeinspecifieke doelstellingen is de opleiding uitgegaan van diverse richtinggevendende documenten. Het belangrijkste uitgangspunt waren de eisen geformuleerd door het European Council of Interior Architects (ECIA) en het International Federation of Interior Architects (IFI), die ook door de nationale beroepsorganisatie, de Associatie van Interieurarchitecten van België (AiNB), worden gedragen. Daarnaast werd rekening gehouden met de krachtlijnen voor het beleid van de opleidingen Interieurarchitectuur die zich baseren op de kwaliteitsindicatoren opgesteld door de Artesis Hogeschool. De domeinspecifieke competenties zijn tot stand gekomen in samenspraak met de andere twee opleidingen Interieurarchitectuur in Vlaanderen, dankzij het overkoepelende overlegplatform Master Interieur Architectuur (MIA). De domeinspecifieke doelstellingen sluiten aan bij de verwachtingen van het werkveld, dat zich tijdens de gesprekken vertrouwd toonde met die doelstellingen. Het werkveld apprecieert de nadruk op architectonische technieken. De leden van de resonantiegroep gaven overigens aan dat hun reacties op onderwijsontwikkelingen steeds ter harte worden genomen. Zij beschouwen de academisering als een positief punt, aangezien vanuit het onderwijs op die manier de status van de interieurarchitecten op de Belgische markt opgewaardeerd zou kunnen worden.

De commissie is ook van mening dat de domeinspecifieke doelstellingen goed zijn uitgeschreven, maar zij waarschuwt de opleiding voor de dominante aanwezigheid van de architectuuropleiding in het instituut. Wat de onderzoekscomponent betreft, is de commissie tevreden over de plaats die onderzoek krijgt in de doelstellingen, maar ze vraagt de opleiding om te waken over het wetenschappelijk karakter daarvan. De relatie tussen academisch onderzoek en toegepast ontwerpmatig onderzoek vindt de commissie nog niet helemaal duidelijk, maar ze drukt haar vertrouwen uit in de inspanningen van de opleiding. De recent aangestelde onderzoekscoördinator kan daarin volgens de commissie een rol spelen. Samen met de departementale onderzoeksraad en de aangestelde doctores zorgt hij voor de opvolging van de wetenschappelijke component in de doelstellingen en in de opleiding zelf.

De opleidingsdoelstellingen worden via diverse kanalen bekend gemaakt. De competenties worden toegelicht in de competentiefiches, die op de site van de Artesis Hogeschool en op de digitale leeromgeving Blackboard te vinden zijn. Uit de gesprekken met de studenten is gebleken dat ze op de hoogte zijn van de doelstellingen en het competentieprofiel. Docenten overlopen bij aanvang van een opleidingsdeel de relevante competenties.

De opleiding heeft zich vergeleken met aanverwante masteropleidingen, zowel nationaal als internationaal. Binnen België zijn er zes gelijkaardige opleidingen, waarvan twee Nederlandstalige. De verschillen situeren zich meestal in het al dan niet aanbieden van een stage, de uitbouw van een één- of tweejarige master, de nadruk op kunstzin of techniek, de aanpak van de masterproef en de inhoudelijke uitwerking met of zonder specialisatiethema's. Nationaal profileert de opleiding zich door de nadruk op de generalistische visie van de opleiding, maar ook door de grote aandacht voor de theoretische en technische aspecten van interieurarchitectuur en de interdisciplinaire maatschappelijke projecten. De identiteit en de eigenheid van Interieurarchitectuur ten opzichte van aanleunende disciplines zoals Monumenten- en Landschapsarchitectuur, Stedenbouw, Architectuur en Productontwikkeling kan volgens de opleiding enkel tot uiting komen in samenwerking met die disciplines: naast de verschillen, zijn ook de raakvlakken interessant. Voor de internationale benchmarking heeft de opleiding zich gericht op drie instituten in Nederland, maar zij positioneert zich ook ten opzichte van de interieurarchitectuuropleidingen uit Londen, Edinburgh, Parijs, Tallinn, Kaiserlautern en Barcelona Artesis. De opleiding hoopt dat de interieurarchitecten in België een beschermd titel zullen krijgen, net zoals in Nederland.

Het valt op dat de meeste Europese opleidingen een tweejarige master organiseren. Er wordt gewerkt aan de organisatie van een internationaal netwerk tussen verschillende masteropleidingen. De commissie drukt haar goedkeuring uit voor de bewuste benchmarking van de opleiding en stimuleert de opleiding om initiatieven te nemen die daaruit zullen voortvloeien.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Interieurarchitectuur Artesis ontwikkelde recent nieuwe opleidingsprogramma's. Tijdens het visitatiebezoek waren de oude programma's nog van kracht. Volgens de opleiding zijn de hervormingen nodig om de afstemming op de doelstellingen te kunnen verbeteren. Het oude curriculum bevat in het eerste trajectjaar van de bachelor voornamelijk theoretische opleidingsonderdelen en voorziet doorheen de jaren geleidelijk aan meer ontwerpvakken. Daardoor is de theorie weinig geïntegreerd in de ontwerp opdrachten. De studenten en alumni gaven tijdens de gesprekken aan dat een grotere verwevenheid beter zou zijn, maar dat de overgang van theorie naar praktijk in het oude curriculum ook zijn voordelen had. De commissie is van oordeel dat de kennis- en vaardigheidsdomeinen en de leerlijnen in het oude programma te weinig logica en evenwicht in de programmastructuur brengen. Mede in functie van het academiseringsproces streeft het nieuwe programma van bij het begin van de opleiding naar een grotere integratie tussen theorie en praktijk, maar ook tussen onderzoek en ontwerp. Enerzijds vertaalt zich dat in het behoud van onder andere de projectgerichtheid en de brede oriëntatie die al aanwezig waren in het oude programma. Anderzijds is er meer aandacht voor interdisciplinariteit, de introductie van een werkstage en de verdere internationalisering. De onderzoekscomponent wordt uitgebouwd en geëxpliciteerd in de theorievakken over interieurarchitectuur.

Het nieuwe curriculum heeft een modulaire structuur en is onderverdeeld in aangepaste leerlijnen. In de bachelor zijn dat communicatie, ontwerp, theorie en onderzoek. In de master komen ontwerp en onderzoek samen in de leerlijn ontwerpmatig onderzoek. De commissie acht dergelijke aanpassingen noodzakelijk om de doelstellingen maximaal te kunnen realiseren en is tevreden met de richting die de opleiding inslaat. Ze is van mening dat de nieuwe programma's beter tegemoet zullen komen aan de geformuleerde doelstellingen en de realisatie daarvan meer stimuleren. Het oude curriculum vertrekt vanuit een eerder passief leerproces, het herwerkte curriculum is competentiegericht: een actief leerproces staat centraal. De commissie dringt er dan ook op aan om het nieuwe programma en de concrete uitbouw van de opleidingsonderdelen vanuit dat concept zo snel mogelijk uit te werken. De implementatie van het nieuwe curriculum zal volgens de opleiding gefaseerd verlopen: in het voorjaar van 2012 wordt het concept afgetoetst bij het werkveld en de Universiteit Antwerpen. Na goedkeuring moet het modulesysteem verder ingevuld worden aan de hand van concrete opleidingsonderdelen. In het academiejaar 2012-2013 zullen al een aantal ontwerpmodules hervormd kunnen worden, in 2013-2014 wordt volgens de opleiding het hele programma ingevoerd. De studenten bevestigden tijdens de gesprekken dat ze op de hoogte zijn van de komst van het modulaire systeem, maar dat ze niet betrokken werden bij de ontwikkeling van het nieuwe programma. De commissie beveelt aan de studenten in de toekomst inspraak te geven in de curriculumherzieningen.

Curriculumherzieningen worden voorbereid door de vakgroepen in samenwerking met de interne kwaliteitszorg. In 2010 werd een reflectieweek georganiseerd waarin zowel docenten als studenten in workshops reflecteren over de programma's. Het werkveld gaf aan dat het over het nieuwe concept geïnformeerd was via de

resonantieraad, maar dat het zelf geen rechtstreeks invloed daarop gehad heeft. De commissie vindt dat de participatie van alle betrokkenen nog systematischer moet worden verzekerd.

De modules in het nieuwe systeem vervangen de complexe structuur van kennisdomeinen en leerlijnen in het oude programma, maar de basisinhouden van de opleiding blijft hetzelfde. De modules omvatten de verschillende aspecten van interieurarchitectuur: Introductie interieurarchitectuur, Mens en object, Object en ruimte, Ruimte en mens, Menselijk verblijf, Morfologie en enscenering, Tijd en ruimte, Materie en constructie, Atmosfeer, Onderzoek herbestemming (voorstel en ontwerp), Geïntegreerde ontwerpproef (werkveld en proef). In de masteropleiding: Theorievorming, Masterproef (voorstel, methodiek, rapportering). Daarbinnen vallen de opleidingsonderdelen, die via de competentiematrix aan de competenties gerelateerd zijn.

De opleiding heeft gekozen voor een bachelor- en masteropleiding zonder afstudeerrichtingen. In het programma kunnen de studenten zowel in het derde bachelorjaar als in de masteropleiding een keuzeonderdeel opnemen. Dat keuzeonderdeel kunnen ze selecteren uit een lijst van een vijftigtal vakoverschrijdende opleidingsonderdelen die voor het hele departement samengesteld zijn. De studenten krijgen ten slotte de kans om te kiezen tussen een masterontwerp of een masterthesis, waardoor de eerste stappen naar een professionele of een academische carrière al gezet kunnen worden. Sinds 2009-2010 kunnen de masterstudenten voor hun eindwerk bovendien kiezen tussen de thema's: herbestemming, publieke ruimte of buitengewoon.

Het is voor de commissie duidelijk dat het proces om de academische oriëntatie van de opleiding en van de studenten te versterken nog volop gaande is. De aanzetten, voor zover deze uit de documenten en de gesprekken duidelijk zijn geworden, geven aan dat de opleiding goede stappen heeft ondernomen om de academisering echt in te zetten. Daarbij ligt de nadruk sterk op het toegepaste karakter van de onderzoekscomponent, aangezien dat goed aansluit bij het karakter van de opleiding. Volgens de opleiding is de academisering opgestart rond bepaalde docenten en hun interessegebieden, maar richt de onderzoeksactiviteit zich ondertussen meer op de corebusiness van de opleiding: het ontwerpen zelf. Met de nadruk op het ontwerpmatig onderzoek wilt Interieurarchitectuur Artesis zich profileren. Het is volgens de commissie echter wenselijk om in de opleiding en de ontwerpvakken het wetenschappelijke karakter van het ontwerpend onderzoek sterker te controleren. De commissie merkte ook op dat de nexus tussen onderzoek en onderwijs nog voor verbetering vatbaar is en steunt de opleiding in haar initiatieven om daar verandering in te brengen. Tegelijkertijd moet de uitwerking van het kennisgebied interieurarchitectuur in de toekomst nog verder uitgewerkt worden. De opleiding moet er daarbij over waken dat de lichte doch dominante aanwezigheid van de architectuur de ontwikkeling van interieurarchitectuur niet in de weg staat. De aanwezigheid en de samenwerking met Architectuur kan een meerwaarde zijn, op voorwaarde dat de Interieurarchitectuur in die samenwerking de eigen positie verder afbakt en versterkt.

De opleiding wil zich in Vlaanderen profileren door haar focus op multidisciplinair en interdisciplinair werken. De studenten Interieurarchitectuur worden zo allrounders, die na hun opleiding kunnen kiezen in welke richting ze zich verder willen specialiseren. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er wordt ingezet op verschillende projecten. Men zoekt voortdurend naar samenwerkingsverbanden met de andere disciplines binnen het departement, maar ook met andere opleidingen en met de stad Antwerpen. Zo maken de studenten in het programma kennis met meubelontwerpen en productontwikkeling en is er een goede samenwerking met de dienst Patrimoniumbeheer. Recent werd een nieuw project opgestart rond monumentenzorg. De interdisciplinaire projecten die dankzij de ligging in de binnenstad van Antwerpen mogelijk worden gemaakt, zijn volgens de opleiding zeker ook belangrijk voor de profilering en internationale aantrekkingskracht van Interieurarchitectuur Artesis. De commissie waardeert de visie en de interdisciplinaire gerichtheid van de opleiding en stimuleert haar om nog meer samenwerkingsverbanden op te stellen en de maatschappelijke dienstverlening verder uit te bouwen. Onder andere in dat kader hoopt de opleiding op termijn een tweejarige master te kunnen aanbieden. Dat biedt meer mogelijkheden zowel wat de interdisciplinaire projecten, als wat de internationalisering en de stage betreft.

De internationale dimensie in het curriculum verdient aandacht en de commissie raadt de opleiding aan om bijvoorbeeld via onderzoek de internationale component te versterken. Ook moet de opleiding aan uitwisselings-

mogelijkheden werken en de mobiliteit van studenten meer stimuleren. In het modulaire programma zal het volgens de opleiding gemakkelijker zijn om Engelstalige opleidingsonderdelen te organiseren, waarin ook eigen studenten kunnen deelnemen. De commissie is van mening dat men soortgelijke initiatieven al eerder had kunnen ondernemen. Ze is desalniettemin positief over de ADSL-week (Antwerp Design Seminars and Lectures), waarin buitenlandse sprekers lezingen en workshops geven over allerlei thema's binnen het brede studiegebied Architectuur. De workshopweek wordt jaaroverschrijdend georganiseerd en is in die zin een vorm van internationalisation@home voor de hele opleiding. Daarnaast wordt er ook jaarlijks een studiereis naar een Europese stad ingepland.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie dringt aan op de implementatie van het nieuwe programma, aangezien dat de academisering ten goede komt.

De commissie beveelt de opleiding aan om in het programma meer aandacht te besteden aan initiatieven omtrent internationalisering.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit het visitatiebezoek bleek dat de opleiding voldoende inzet op de academische en professionele gerichtheid. Er zijn reeds een aantal stappen gezet in richting van de academisering. De komst van het nieuwe programma met een grote integratie van theorie en praktijk, zal daarin een belangrijke rol spelen. Voor de bacheloropleiding, die een academisch profiel nastreeft, beklemtoont de opleiding het belang van de verweving tussen onderzoek en onderwijs. De commissie heeft uit de gesprekken tijdens het visitatiebezoek begrepen dat de opleiding de ontwikkeling van een onderzoekende houding in de ontwerpvakken stimuleert. Er zijn daarnaast opleidingsonderdelen die de studenten vertrouwd maken met de methodologische onderzoeksvaardigheden: Inleiding methodologie, Portfoliomethodiek, Inleiding wetenschappelijk onderzoek, ... Toch verdienen de kritische ingesteldheid en zelfstandigheid van de studenten volgens de commissie nog verdere aandacht, om een academisch profiel na te streven. Daarbij verdient de balans tussen het karakter van de opleiding als voorbereiding op een ontwerppraktijk en de voorbereiding op een onderzoekloopbaan bijzondere aandacht. Er zijn ondertussen enkele doctorandi en onderzoekers actief betrokken bij de opleiding. Aan het contact tussen onderzoekers en atelieroepdocenten hecht de opleiding veel belang. Het is een van haar strategische doelstellingen om expertise uit te bouwen aan de hand van project- en doctoraatsonderzoek en om alle personeelsleden te betrekken in die groeiende onderzoeksomgeving. Volgens de commissie moet de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs in de toekomst nog explicieter worden, vooral de ontwerpdocenten moeten er meer over waken dat

ze de vragen die vanuit het onderzoek gesteld worden, ook opnemen in het onderwijs, met name in de masteropleiding. De studenten zijn volgens de commissie nog weinig vertrouwd met de toegenomen nadruk op een onderzoekende attitude in hun opleiding. Het wetenschappelijk karakter van het ontwerpmatig onderzoek kan ook strenger bewaakt worden. Er is nood aan een concept over de rol van een meer onderzoekende attitude op verschillende plekken in het curriculum. Daarbij moet er rekening worden gehouden met een mogelijke discrepantie tussen het profiel van de studenten en wat er van hen verwacht wordt in het kader van de academisering. Het evenwicht tussen de academisering van de opleiding en de instroomprofielen verdienen verdere opvolging.

De opleiding heeft een heldere visie over de professionele gerichtheid en hecht daaraan veel belang doorheen het curriculum. Verschillende docenten hebben uitgebreide praktijkervaringen, zij hebben naast hun onderwijsopdracht nog een eigen ontwerppraktijk. De commissie apprecieert de sterke inbedding van het programma in de praktijk van de interieurarchitectuur. Het ontwerpen zelf vormt dan ook de 'core business' van de opleiding. In de context van ontwerp opdrachten zijn er al verschillende structurele samenwerkingsverbanden met onder andere de stad Antwerpen. Studenten worden op die manier effectief betrokken in maatschappelijke dienstverlening. De commissie is zeer positief over dergelijke praktijkgerichte en interdisciplinaire projecten. De eerste acties op vlak van maatschappelijke dienstverlening zijn duidelijk ondernomen. De studenten en alumni zijn behoorlijk tevreden over de praktijkgerichtheid van de opleiding. De studenten appreciëren met name het evenwicht tussen de rechtlijnige technische instructies en de vrijheid voor eigen creativiteit bij de ontwerp opdrachten.

De internationale dimensie krijgt onder andere vorm in de ADSL-week: in die week kunnen studenten Interieurarchitectuur, samen met studenten van andere opleidingen uit het departement, lezingen van internationale sprekers bijwonen en workshops volgen onder begeleiding van een buitenlandse specialist. De studenten Interieurarchitectuur geven aan dat die workshops erg leuk zijn, maar dat de interdisciplinaire meerwaarde daarvan wel beperkt is, aangezien de studenten van eenzelfde opleiding meestal in dezelfde sessies belanden. Wat de uitwisselingsmogelijkheden betreft, heeft de commissie uit de gesprekken met de studenten en de alumni begrepen dat een uitwisseling in het masterjaar moeilijk combineerbaar is met de examens en het portfolio dat ze moeten inleveren. Bovendien geven de studenten aan dat het Erasmusprogramma meer gestimuleerd zou moeten worden. Momenteel zijn er elk jaar slechts enkele studenten die een semester les volgen in het buitenland. Enkele studenten en alumni waren wel geïnteresseerd, maar beschikten niet over voldoende informatie. De opleiding beseft dat studentenmobiliteit een aandachtspunt is en wil daarin blijven investeren, hoewel ze ook opmerkt dat er al vooruitgang is geboekt.

In Artesis kunnen de studenten Interieurarchitectuur in 2011-2012 enkel een observatiestage volgen in het masterjaar. De beroepsorganisatie AiNB legt geen praktijkstage op aan interieurarchitecten. Uit de gesprekken met het werkveld, de alumni en de studenten is echter gebleken dat allen voorstander zijn van een praktijkstage waarin de studenten meer ervaring kunnen opdoen. De opleiding bevestigde het nut daarvan en benadrukte dat de modulaire structuur in het nieuwe programma een substantiële stage van zes weken mogelijk zal maken. De stage zal dan voorzien worden in het bachelorprogramma en zou eventueel kunnen worden gekoppeld aan de bachelorproef.

Naast de observatiestage, komen de studenten ook in contact met de praktijk via hun bachelorproef. Daarvoor moeten ze een ontwerp opdracht uitvoeren, waarin ze vanuit een bepaald concept de verworven vaardigheden uit de bachelor moeten combineren. Het ontwerpmatig onderzoek daarvoor moet steeds worden getoetst aan een theoretische onderbouw. De beoordeling van de bachelorproef gebeurt door een voorjury met docenten uit technische vakken en externe leden. Dezelfde groep is aanwezig bij de eindbeoordeling. Doorheen het derde trajectjaar krijgen de studenten in groepen van twintig begeleiding van drie docenten, zodat ze zowel elkaar kunnen ondersteunen als reacties krijgen van de drie verschillende docenten. De commissie is positief over de tweezijdige aandacht voor proces en product.

Het onderwijsmateriaal is volgens de commissie van een degelijke kwaliteit en voldoende actueel. Ze is echter ook van mening dat de cursussen over het ontwerpen zelf een minderheid vormen ten opzichte van de cursussen rond de humane wetenschappen. Er moet meer nadruk komen op de kern van de opleiding. Het historisch beeld van interieurarchitectuur kan mooier aan bod komen. Ook voor de vormgeving van de cursussen kan er een extra inspanning gedaan worden en de commissie suggereert om hiervoor samen te werken met de andere opleidingen binnen het departement.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het is volgens de commissie noodzakelijk dat de onderzoeksgebondenheid meer doordringt in het onderwijs zelf.

De commissie beveelt de opleiding aan om internationale uitwisselingen en buitenlandse stages meer te stimuleren en haalbaarder te maken.

De commissie stimuleert de opleiding om de disciplinaire kern, interieurarchitectuur, in het cursusmateriaal centraler te stellen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding erkent zelf de lacunes in het huidige programma, met name de nood aan een grotere samenhang tussen de theoretische en de meer praktijkgerichte vakken. Het eerste opleidingsjaar van de bachelor bestaat uit veel theorievakken en pas geleidelijk spelen de ontwerpvakken een grotere rol. De theoretische component van de opleiding kwam daardoor niet maximaal tot zijn recht in de ontwerp opdrachten. De commissie is echter tevreden over de initiatieven voor de opbouw van een modulair systeem, waarbij een sterkere integratie van theorie, praktijk en onderzoek beoogd wordt. Daarbij dienen de kerninhouden van de verschillende opleidingsonderdelen behouden te blijven. Het moduleprogramma versterkt niet alleen de horizontale samenhang, maar biedt dankzij de leerlijnen ook verticale coherentie doorheen de opleidingsjaren. Het oude programma is gestructureerd aan de hand van zes leerlijnen in de bachelor en drie in de master, die gekoppeld werden aan kennis- en vaardigheidsdomeinen: Ontwerp en onderzoek, Toegepaste wetenschappen en technologie, Toegepaste menswetenschappen en voor de master Toegepaste economische wetenschappen. De commissie vindt dat het geheel een relatief complexe structuur vormt. De transparantie van het nieuw programma is zeker een vooruitgang. Uit de gesprekken met de opleiding blijkt dat de herziening van het curriculum ook een actualisering, een differentiatie en een academisering mogelijk maakt. De aanpassingen maken het mogelijk om het programma beter af te stemmen op de actualiteit van het werkveld. De master zal verdiepende keuzemogelijkheden opnemen in het programma en de nexus tussen onderzoek en onderwijs kan structureel in de opleidingsonderdelen worden vastgelegd.

Zowel in het oude programma als in het nieuwe hebben studenten de mogelijkheid om een flexibel leertraject te volgen. Ze kunnen naast het modeltraject ook kiezen voor een deeltijds traject, een examencontract-traject, een geïndividualiseerd traject of een apart creditcontract. Daarvoor stelt de student een gestandaardiseerd dossier samen, dat bekeken wordt door de commissie studietraject (CST) en de opleidingscoördinator. Binnen elk traject moeten de volgtijdelijkheden gerespecteerd worden. Het aantal individuele studietrajecten is de afgelopen jaren

enorm toegenomen, wat verklaard kan worden door de flexibilisering van het hoger onderwijs. De opleiding wijst er in dat kader op dat de overschakeling naar een modulair systeem ook een voordeel betekent voor de geïndividualiseerde trajecten, aangezien de student zelf kan beslissen welke en hoeveel modules hij of zij wil volgen. De commissie ondersteunt de aanpak en de realistische visie van de opleiding op de individuele studietrajecten.

De commissie waardeert dat de opleiding de kwaliteit van haar programma evalueert en zelf initiatieven heeft genomen om de samenhang te vergroten. De werking van vakoverschrijdende werkgroepen is daarin een meerwaarde. Deze werkgroepen stellen samen met de interne kwaliteitszorg de verbetertrajecten op, op basis van bevragingen. De interactie met alle betrokkenen kan op dat vlak nog verbeterd worden. De commissie wil de opleiding ten slotte waarschuwen dat een goede financiële en logistieke ondersteuning cruciaal is bij de implementatie van het modulaire systeem.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie meent dat de overgang naar een modulair programma de samenhang ten goede zal komen en stimuleert de opleiding om het nieuwe systeem snel te implementeren.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: oké

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De verhouding tussen de studiepunten en de studietijd zorgt in een opleiding met veel praktijkopdrachten voor een serieuze belasting, maar de commissie stelde vast dat er geen essentiële problemen zijn wat de werkdruk van de studenten betreft. De studenten en de alumni gaven aan dat het programma ondanks enkele piekmomenten studeerbaar is. De alumni beklemtoonden dat het drukke programma een goede voorbereiding is op het latere werklevens. Daar moet men ook stressbestendig zijn en met deadlines kunnen werken.

De studietijd werd tot 2007-2008 via centrale tijdmetingen bijgehouden. Dergelijke metingen werden ondertussen afgeschaft. De opleiding geeft er momenteel de voorkeur aan om een vijftal studenten te vragen hun studietijd neer te schrijven. Wanneer er op die manier problemen vastgesteld worden, gaat de opleiding na hoeveel studenten het probleem bevestigen, voor zij een verbetertraject start. De Opleidingsraad Interieurarchitectuur (ORIA) zoekt naar oplossingen. Vooral in het eerste jaar wordt de vinden de studenten de studielast hoog. Dat is enerzijds te verklaren door de overgang van secundair naar hoger onderwijs, maar het is anderzijds ook gerelateerd aan de grote nadruk op de theoretische component in het eerste jaar. Blijvende aandacht voor piekbelastingen is echter nodig. Ook het masterprogramma creëert een hoge werklast, aangezien de voorbereiding van de masterproef onmiddellijk begint. De opleiding wijst als eventuele oplossing daarvoor de opstart van een tweejarige master aan. Bovendien zal het nieuwe bachelor- en masterprogramma de studeerbaarheid verhogen, aangezien er een aantal opleidingsonderdelen zullen wegvallen door de integratie van enkele praktijkgerichte en theoretische vakken.

Ook in de programmabevraging bij studenten wordt onder andere de studietijd en -druk geëvalueerd. De studenten kunnen hun opmerkingen ook rechtstreeks bij de docenten aankaarten. De laagdrempelige contacten met het onderwijzend personeel worden geapprecieerd door de commissie.

Er is echter een formeler opvolgingssysteem nodig dat de tijdmetingen en de resultaten van bevestigingen bijhoudt en analyseert. De commissie vond daarover weinig informatie terug in de ter beschikking gestelde documenten. Studiebelemmerende of –bevorderende factoren zijn ook niet in kaart gebracht.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om de tijdmetingen en bevestigingen beter op te volgen en om meer initiatieven te nemen om de te hoge werkdruk in het eerste programmajaar te spreiden.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken en de documenten heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding geen didactisch concept heeft uitgewerkt. De commissie was verrast over de initiatieven en de aanwezigheid van verschillende innovatieve activerende werkvormen, ondanks het tekort aan onderwijskundige ondersteuning en het niet geëxpliciteerde didactisch concept. Ze vindt het raadzaam om in de nabije toekomst de variatie aan werkvormen te verantwoorden ten opzichte van de doelstellingen in een didactisch ondersteunend kader. De opleiding gaf aan dat de docenten wel vertrouwd zijn met de verschillende werkvormen, maar dat initiatieven sterk afhankelijk zijn van individuele docenten. Op het moment van het bezoek was er niet voldoende onderwijskundige ondersteuning voor de opleiding en was er geen formeel professionaliseringsbeleid omtrent didactische aspecten. De opleiding wees erop dat er al enige tijd een vacature openstaat voor een onderwijskundige medewerker, waarvoor voorlopig geen geschikte kandidaat gevonden werd. Bovendien zijn er op hogeschoolniveau wel enkele onderwijskundigen aangesteld, waaronder iemand die de academiserende opleidingen ondersteunt. Uit het gesprek met die onderwijskundige kwam naar voren dat het personeelsteam van de opleiding Interieurarchitectuur hard zoekt naar nieuwe manieren om het onderwijs te optimaliseren. De commissie erkent de grote bereidheid en de constructieve ingesteldheid bij het personeel, maar vraagt meer systematische pedagogisch-didactische ondersteuning.

De commissie is echter erg tevreden over de gebruikte werkvormen. Daaruit blijkt dat men voldoende aandacht aan de ontwikkeling van de competenties. De procesgerichtheid en reflectie zijn volgens de commissie sterke punten van de opleiding. De opleiding maakt op een evenwichtige manier gebruik van hoorcolleges, interactieve seminars, begeleide praktijklessen, groepswork, peer tutoring, excursies, bedrijfs- en beursbezoeken, de ADSL-week met workshops en een observeerstage. Daarnaast is het projectonderwijs duidelijk verankerd in de opleiding. In de opleidingsonderdelen met ontwerp opdrachten wordt er regelmatig samengewerkt met andere disciplines of met de stad Antwerpen omtrent een bepaald maatschappelijk vraagstuk. Zo werkte men al mee aan een scholenbouwproject. Aangezien er al veel in kleine groepen wordt lesgegeven, wil men in de toekomst ook het coöperatief leren als actieve werkvorm invoeren.

De opleiding houdt ook rekening met andere nieuwe tendensen, zoals blijkt uit de werkvorm met een portfolio. Op basis van een logboek dat de studenten tijdens de bachelorjaren bijhouden, maken ze tegen het eind van hun opleiding een portfolio van hun ontwerpen. Het logboek dient als werkinstrument en de studenten worden aan de hand daarvan doorheen de jaren begeleid in hun ontwerpprocessen. De commissie maakt de kanttekening dat sommige ingekeken portfolio's een weinig doordachte en rommelige indruk gaven, maar de evolutie erin is zichtbaar. De commissie vindt het positief dat de studenten via het portfolio aangezet worden tot zelfreflectie en is daarom lovend over deze onderwijsmethode. De opleiding gaf aan in de toekomst nog meer te willen inzetten op zelfstandigheid, reflectievaardigheden en zelfstudie.

De commissie ondersteunt ook het initiatief van de workshopweken waarin studenten met studenten uit andere disciplines en met internationale gastsprekers in contact komen.

Het concept van de observeerstage zou heroverwogen moeten worden. De commissie is na de gesprekken met de verschillende betrokkenen niet overtuigd van de meerwaarde. Een praktijkstage zou een zeer relevante aanvulling zijn in het programma, om de studenten meer ervaring met het werkveld te kunnen bieden.

De digitale leeromgeving wordt niet vernieuwend gebruikt, maar wel voldoende frequent. De studenten kunnen er cursusmateriaal en slides terugvinden. De commissie raadt de opleiding aan om ook andere functionaliteiten van de leeromgeving in te zetten in het onderwijs, zoals werken met leerpaden, wiki's of het forum. De commissie

vindt het wel positief dat de ECTS-fiches beschikbaar zijn via de digitale leeromgeving en stimuleert de opleiding om voor meerdere vakken voorbeeldexamens via Blackboard te verspreiden. De opleiding formuleert zelf de doelstelling om Blackboard sterker te integreren in het onderwijs.

De docenten zijn voornamelijk zelf verantwoordelijk voor hun keuze van de onderwijsmiddelen en werkvormen. Zij worden wel bevroegd over hun aanpak. Via de resultaten van de bevestigingen waakt de opleiding over het evenwicht tussen vorm en inhoud van de opleidingsonderdelen. Waar dat nodig is, worden er aanpassingen doorgevoerd. De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat er voldoende docenten worden ingezet bij de praktijklessen, zodat de studenten voldoende begeleiding krijgen. Uit bevestigingen van de studenten blijkt dat zij in het algemeen tevreden zijn over de kwaliteit van hun onderwijs.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan meer in te zetten op onderwijskundige expertise ter versterking van de ontwikkeling van een competentiegerichte leeromgeving. Ook de didactische professionalisering voor het personeel moet systematischer georganiseerd worden.

De commissie vraagt de opleiding om de meerwaarde en de impact van de observatiestage binnen het programma te onderzoeken en te verbeteren. Daarnaast raadt ze de opleiding aan om de plannen omtrent de invoer van een praktijkstage door te zetten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Naar aanloop van het nieuwe programma licht de opleiding haar visie toe: het evaluatiebeleid mikt op een efficiënt en transparant systeem waarbij zowel docenten als studenten betrokken zijn. Evaluaties gebeuren van zowel proces als product en gaan na in welke mate de competenties bereikt worden. Daarbij vertrekken de docenten van een evaluatiematrix, om de objectiviteit te garanderen. Er wordt remediëring voorzien wanneer studenten dat nodig hebben. Volgens de opleiding streven de docenten er ook naar om op een constructieve manier feedback te geven aan de studenten, die eigenlijk 'feedforward' wordt dankzij de focus op de toekomst. De commissieleden waarderen de aandacht voor permanente evaluatie ten zeerste.

De commissie is positief over de processen van toetsing en evaluatie, zoals deze voor de verschillende opleidingsonderdelen specifiek zijn ontwikkeld. Er is een evenwicht tussen kennistoetsen, vaardigheidstoetsen, casustoetsen, portfolio-beoordelingen, voortgangstoetsen en reflectieopdrachten. Daarbinnen is ook aandacht voor actuele evaluatiemethodes, zoals peer assessment, groepsbeoordeling en reflectie. Uit de gesprekken met de studenten wordt het bovenstaande expliciet bevestigd. Zij vertelden met name dat de regelmatige groepsbeoordelingen zeer leerrijk zijn en dat er daarvoor gestandaardiseerde evaluatiekaders worden gebruikt. De studenten leren zo hun ontwerpen verdedigen en kunnen dankzij de interactie met andere studenten nog bijsturen. De jury voor de bachelorproef bestaat deze uit externe en interne leden. De studenten krijgen bij de grote presentaties steeds een document met individuele feedback.

De examens vinden twee maal per jaar plaats en de studenten worden bij het begin van elk academiejaar geïnformeerd over de examendata. Het is de departementsraad die de roosters moet goedkeuren, maar dat gebeurt na advies van de opleidingsraad Interieurarchitectuur (ORIA). De examenroosters worden ook steeds voorgelegd aan de studentenraad, die eventueel nog wijzigingen kan aanvragen. Elke student kan online het examenreglement terugvinden. De examencriteria en de evaluatievormen worden via de ECTS-fiches bekend gemaakt, om een maximale transparantie te kunnen garanderen. De commissie stimuleert de opleiding om de vermelde evaluatievormen ook consequent toe te passen. De examens die de commissie kon inkijken, getuigden van degelijkheid. De vragen waren toepassingsgericht en sloten aan bij de competenties.

Voor de moeilijke opleidingsonderdelen worden er in het eerste bachelorjaar proefexamens voorzien. Daarnaast kunnen de studenten ook voorbeeldexamenvragen terugvinden op de digitale leeromgeving. Studenten kunnen in het eerste jaar ook vakinhoudelijke begeleiding krijgen via de extra contacturen en het monitaaraat. Wanneer studenten een probleem hebben in verband met examen- of juryresultaten, kunnen zij terecht bij de departementale ombuds. Jaarlijks zijn er voor alle opleidingen samen een twintigtal klachten over resultaten waar de ombuds bemiddelt tussen student en docent. Daarnaast komt de ombuds tussen bij organisatorische klachten in verband met examenplanning. De ombuds verduidelijkt ook het examenreglement en verwijst hij studenten naar de juiste diensten door bij andere problemen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De introductie tot de masterproef is duidelijk gestructureerd en tevens strategisch goed aangezet binnen de onderzoeksvelden van het departement. Dat vormt een uitstekende basis voor het systematisch ontwikkelen van het kennisdomein alsmede voor de maatschappelijke profilering van de opleiding. De commissie is tevreden over de aanwezigheid van een duidelijk reglement voor de masterproef, waarin zowel proces- als productgerichte beoordelingscriteria zijn opgenomen. De masterstudenten Interieurarchitectuur in Artesis krijgen de keuze tussen de masterproef Ontwerpen en de masterproef Thesis. Beide proeven omvatten 25 studiepunten. Op die manier biedt de opleiding de studenten de mogelijkheid om te differentiëren en wordt er zowel ontwerpmatig praktijkgericht onderzoek als meer theoretisch academisch gericht onderzoek geleverd. Sinds 2009-2010 werkt de opleiding met drie onderzoeksthema's waarbinnen sociaal-maatschappelijke probleemstellingen worden aangekaart: herbestemming, publieke ruimte en buitengewoon. In een specifiek opleidingsonderdeel krijgen de studenten over die thema's al lessen, die hen voorbereiden op de ontwerpogave of op de thesis. De studenten onderzoeken de probleemstelling vanuit bepaalde focussen: atmosfeer, duurzaamheid en interieuruitrusting.

Voor het masterontwerp wordt de probleemstelling gekoppeld aan een reële site. De studenten voeren in eerste fase onderzoek, waarin ze de theoretische kennis moeten toepassen op de site en de ontwerppraktijk. Vervolgens creëren ze een ontwerp. Alle competenties worden op die manier geïntegreerd. Studenten horen individueel een ontwerp voor te leggen, maar ze kunnen het voorbereidend onderzoek gedeeltelijk in groep doen. Doorheen heel het masterjaar krijgen de studenten een aantal deelopdrachten als casestudy die een aspect van de problematiek behandelen. Het resultaat bestaat zowel uit een fysieke voorstelling van het ontwerp als uit een neergeschreven theoretisch verslag dat het ontwerp en de visie daarachter onderbouwt. De studenten worden begeleid door twee docenten en twee externe vakdeskundigen. Wekelijks worden er overlegmomenten voorzien met de docenten. De studenten worden voor de eindpresentatie twee maal beoordeeld op hun vooruitgang. De commissie waardeert een dergelijke procesevaluatie. Recent denkt de opleiding eraan individuele afstudeerprojecten te introduceren. Voor de projecten met de stad zullen nog steeds verschillende studenten rond hetzelfde vraagstuk moeten werken, maar daarbuiten wil de opleiding aan studenten met sterke ideeën de mogelijkheid geven een eigen project uit te werken. Het is een goede zaak om studenten meer inspraak te geven, maar de commissie is bezorgd over de mogelijk toenemende werkdruk voor de begeleiders. Tijdens de visitatie stelde de commissie immers vast dat er slechts twee docenten zijn om alle studenten met een masterontwerp te begeleiden. Dankzij een innovatief systeem met groepsbesprekingen, waarin de docenten complementair werken in plaats van individueel, is de begeleiding haalbaar. De overgang naar meer individuele masterprojecten zou de werklust voor de begeleiders nog verhogen.

De studenten die een masterthesis schrijven, zijn in de minderheid. Enerzijds omdat de meeste studenten een voorkeur hebben voor het ontwerp, anderzijds doordat de opleiding een selectievoorwaarde heeft vastgelegd voor de masterthesis: enkel studenten met onderscheiding in de bacheloropleiding komen in aanmerking, om het wetenschappelijk niveau van de thesis te kunnen garanderen. De thesisstudenten kunnen in overleg met hun begeleider zelf het concept van de thesis bepalen. Van hen wordt een grotere zelfstandigheid verwacht. Ze krijgen in functie van het onderwerp twee lezers toegekend, die vaak doctor of doctorandus zijn, maar ze moeten zelf een onderzoeksvraag formuleren en aan de hand van een hypothese en een methode hun onderzoek voeren. De commissie waardeert alleszins de zorgvuldige bijsturing en de vakkundige begeleiding van de thesissen. Zowel tijdens het proces als bij de beoordeling worden externe lezers betrokken. Wat dat betreft verricht de opleiding pionierswerk. De inschakeling van externe lezers is een grote meerwaarde voor de masteropleiding.

De studenten worden beoordeeld door een jury waarvan zowel docenten als externe experts deel uitmaken. De evaluatie van het masterontwerp gebeurt op basis van de grafische documenten, de ruimtelijke weergave van het ontwerp en de projectnota met de theoretische onderbouwing. De masterthesis wordt beoordeeld door twee externe lezers. Alle studenten presenteren en verdedigen hun ontwerp of thesis.

Volgens de commissie zijn de omschrijvingen van de masterproeven inhoudelijk sterk en sluit de keuze voor welbepaalde thema's, zoals herbestemming van historisch erfgoed en publieke ruimte, aan bij maatschappelijk en professioneel relevante vraagstukken. De ontwerpopgave voor de dienst Patrimonium van de stad Antwerpen, die in samenwerking met verschillende opleidingen binnen het departement verliep, was in die context erg interessant. Evenwel stelt de commissie de vraag of de opleiding bij deze thema's haar eigenheid en het feit dat ze zich in de nabijheid van diverse creatieve onderwijsinstellingen bevindt niet nog meer zou kunnen benadrukken. Hier is volgens de commissie duidelijke ruimte voor de opleiding om zich sterker te profileren, zowel in relatie tot de opleiding architectuur als in de richting van mode en beeldende kunst binnen de omgeving van Artesis.

De aandacht voor een goede tijdige voorbereiding op de masterproef, het streven naar samenwerkingen tussen studenten en onderzoekers en de afstemming op de mogelijk gemeenschappelijke onderwerpen, maken een zorgvuldige indruk, waarin de studenten worden ondersteund om het beste resultaat te kunnen bereiken. De artistieke oorspronkelijkheid zou nadrukkelijker aandacht mogen krijgen. De commissie wil bovendien een eventuele kruisbestuiving tussen de masterontwerpen en de masterthesissen in de toekomst stimuleren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De impuls om de studenten actief te betrekken bij het formuleren van afstudeeronderwerpen is positief. Dat zou ook individuele afstudeerprojecten mogelijk maken. De commissie vraagt de opleiding echter om rekening te houden met de toenemende werkdruk voor begeleidende docenten.

De commissie beveelt de opleiding aan de jury's van de masterproef een meer publiek karakter te geven.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s)en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor- en masteropleiding.

De instroom in de bacheloropleiding Interieurarchitectuur omvat een heterogene groep studenten, waarvan de meeste een diploma secundair onderwijs bezitten. Daarbinnen zijn de studenten uit het ASO in de meerderheid, gevolgd door de TSO-studenten. Maar ook houders van een diploma hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, houders van een diploma hoger onderwijs voor sociale promotie of gelijkwaardige erkende getuigschriften worden rechtstreeks toegelaten. Studenten moeten de Nederlandse taal beheersen. Aan de hand van een algemene informatiebrochure over Artesis en een specifieke brochure over Interieurarchitectuur, via de open campusdagen en de SID-inbeurzen verspreidt de opleiding informatie aan potentiële instromers. De opleiding benadrukt expliciet de hoge studiebelasting, omdat verschillende kandidaat-studenten de studiebelasting onderschatten en een grotere kans lopen op vroegtijdig afhaken. Het eerste jaar vormt een selectiejaar en de deliberaties zijn bewust streng. Volgens de commissie zorgt het nadrukkelijk inzetten van een theoretisch zwaar programma in het eerste jaar voor een noodzakelijke selectie.

De commissie stelde vast dat de opleiding een duidelijke visie heeft over het instroombeleid. Men organiseert intakegesprekken voor inschrijvende studenten om hen zorgvuldig te kunnen informeren. Tijdens de intakegesprekken moeten de studenten hun keuze voor interieurarchitectuur motiveren en worden achtergrondgegevens opgevraagd en verwerkt. Die gegevens koppelt met later aan de slaagcijfers. De commissie waardeert een dergelijke aanpak en analyse van de instroom. In het kader van de academisering vormt de afstemming van de instroom op het academisch niveau van de opleiding zeker nog een uitdaging voor de toekomst. De commissie stimuleert de opleiding in haar verdere initiatieven om instromers hierover zeer goed in te lichten. Ze vraagt de opleiding ook om de ingeschreven studenten voldoende remediëringmogelijkheden te bieden, afgestemd op hun vooropleiding.

De masteropleiding laat in principe alle studenten in het bezit van een academisch bachelordiploma toe, maar het departement bepaalt welke vooropleidingen zonder voorwaarden aanvaard worden. De meeste studenten komen rechtstreeks uit de bacheloropleiding Interieurarchitectuur. Andere studenten met een verwante vooropleiding konden in het verleden een schakelprogramma volgen, ondertussen kunnen ze aan de hand van EVC's en EVK's in de derde bachelor een geïndividualiseerd traject samenstellen. De opleiding liet aan de commissie weten dat er jaarlijks een aantal studenten van de opleiding Architectuur willen overschakelen naar Interieurarchitectuur. Studenten in een bijzondere situatie kunnen mits een gemotiveerd verzoek aan het departementshoofd eventueel inschrijven voor de opleiding zonder geschikt bachelordiploma.

De commissie heeft uit de gesprekken opgemaakt dat het beleid rond diversiteit en gelijke onderwijskansen voor verbetering vatbaar is, maar het bewustzijn is er.

Aanbevelingen ter verbetering:

Blijvende aandacht voor de instroombegeleiding is noodzakelijk.

De opleiding kan nog meer inzetten op initiatieven voor diversiteit en gelijke kansen vanaf de instroom.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	voldoende
facet 2.4, studieomvang:	oké
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	goed
facet 2.8, masterproef:	goed
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het personeelsbeleid binnen de opleiding Interieurarchitectuur wordt per departement bepaald door het departementshoofd dat zich baseert op de algemene regelgeving van Artesis. Voor het hele departement Ontwerpwetenschappen worden er vijfjaarlijkse beleidsnota's opgesteld wat selectie, aanwerving, benoeming, bevordering en ontslag van het personeel betreft. In het nieuwe beleidsplan voor 2010-2015 gaat er bijzondere aandacht naar het academisch gehalte van het docerend personeel. De aanstelling van nieuw personeel gebeurt in overleg met het departementshoofd. De opleidingsraad Interieurarchitectuur formuleert een advies voor het hoofd. Nieuwe personeelsleden worden door de opleidingscoördinator voorgesteld aan de rest van het opleidingsteam en rondgeleid. Administratief en technisch personeel (ATP) krijgt begeleiding van de directiesecretaris. Gezien de relatief kleine omvang van de opleiding, verloopt de integratie van nieuwe personeelsleden doorgaans snel.

De commissie heeft kennisgemaakt met enthousiaste en gemotiveerde personeelsleden. Ze merkt op dat de curriculaanpassingen voornamelijk zijn mogelijk gemaakt dankzij hun gedrevenheid. De docenten overleggen in vakgroepen voor elk van de verschillende leerlijnen. De commissie apprecieert de vergadercultuur die daardoor ontstaat en de constructieve houding van het team. Het docentenkorps bestaat zowel uit academici/onderzoekers als beroepsdeskundigen. Verschillende opleidingsonderdelen worden gedoceerd door opleidingsgebonden, statutaire lesgevers. Daarnaast zijn ook enkele gastdocenten uit het werkveld actief. Een aantal personeelsleden is architect, ingenieur- of interieurarchitect in bijberoep. In het kader van de academisering hecht de opleiding veel belang aan de deskundigheid van het onderwijzend personeel. De overgang naar een academisch profiel van het personeel is nog niet voltooid, maar de opleiding stimuleert een constructieve en actieve dialoog tussen de onderzoekers en de ontwerpdocenten. Vanaf 2004-2005 werden de eerste doctoraten gestart. Sommige onderzoekers hebben ook een onderwijsopdracht. De studenten haalden tijdens de gesprekken het voorbeeld aan van een doctorandus die onderzoek voert naar de rol van interieurarchitectuur in de maatschappij. Dat onderzoek vormt volgens de studenten een interessante invalshoek voor de lessen. De commissie is positief over de aanwezigheid van onderzoekers binnen de opleiding en stimuleert de verdere verweving met het onderwijs.

De IKZ-verantwoordelijken hebben de mogelijkheid om op basis van de resultaten van de bevestigingen pedagogische bijsturing te voorzien voor het onderwijzend personeel. Wanneer uit de bevestiging van het personeel blijkt dat er tekorten of behoeften zijn, worden er ad hoc pedagogische avonden georganiseerd over bijvoorbeeld competentiegericht onderwijs of over de ECTS-fiches. De opleiding doet ook beroep op de trainingen van het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO), dat onder de Associatie van Universiteit en Hogescholen Antwerpen valt. De docenten kunnen via die weg hun didactische vaardigheden verbeteren. De commissie stelde echter vast dat slechts enkele docenten daarvan gebruikmaken. De opleiding geeft zelf aan dat er een groter pedagogisch klankbord nodig is ter bevordering van het competentiegericht onderwijs. Ze wenst een onderwijskundige aan te trekken, maar de vacature staat al enige tijd open. De commissie bevestigt dat de opleiding nood heeft aan een meer gerichte, onderwijskundige professionalisering, een formele structuur ontbreekt op dat vlak. De aanstelling van een onderwijskundige kan daarin zeker verbetering brengen. Sinds 2009 organiseert de opleiding jaarlijks functioneringsgesprekken met de docenten om eventuele verbeterpunten

te signaleren. De studenten zijn in het algemeen tevreden over de kwaliteit van hun docenten en beschouwen deze kwaliteit als een van de sterke punten van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De opleiding wordt gestimuleerd om een didactisch professionaliseringsbeleid op te starten, waarin de docenten regelmatig onderwijskundige bijscholing krijgen indien zij dit wensen.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken met het werkveld blijkt dat de opleiding sterk verweven is met de beroepspraktijk. Het feit dat een belangrijk deel van het docentenkorps actief is in een beroepspraktijk is een waarborg voor permanente, professionele gerichtheid. Daarnaast worden in toenemende mate interieurontwerpers met een onderzoeksopdracht ingezet. Er zijn zes docenten met doctoraten betrokken bij de opleiding. Zij doceren en begeleiden als copromotor de nieuwe doctoraatsonderzoeken. Een zestal opleidingsonderdelen worden verzorgd door doctorandi. Op termijn zullen onderzoekers een groter aandeel in het programma krijgen, om de nexus tussen onderzoek en onderwijs te verstevigen. Nu is de opleiding Interieurarchitectuur al vertegenwoordigd in de departementale onderzoeksraad (DOZR).

In 2009 werden binnen het studiegebied AW voor het eerst onderzoeksseminaries georganiseerd waaraan iedereen kon deelnemen. De samenstelling van het personeel met een combinatie van geprofileerde ontwerpers en academische onderzoekers biedt volgens de commissie een goede basis voor de ontwikkeling van de opleiding. Maar ze stelt ook de vraag welk effect het inzetten van gedoctoreerde docenten in de ontwerpopleiding concreet zou moeten hebben. Het aantrekken van enkele interieurarchitecten met een boegbeeldfunctie kan een stimulerende werking hebben voor de onafhankelijke positie van de opleiding binnen het departement. Vanuit de hogeschool worden er budgetten vrijgemaakt voor bijscholing van het personeel. Het is echter niet duidelijk voor de commissie hoe men binnen Interieurarchitectuur de vakinhoudelijke professionalisering garandeert.

De opleiding stelt bij aanwervingen geen formele eisen wat de academische gerichtheid van haar personeel betreft, maar ze hecht belang aan de werkervaring en de onderzoeksmentaliteit van de docenten. Het beleid is erop gericht bij de selectie van nieuwe docenten meer rekening te houden met het onderzoekend aspect, dit in het kader van de academisering. Volgens de verkregen documenten plant de opleiding in 2012-2013 een eerste interne reorganisatie van het personeelsteam, waarin voornamelijk meer doctores in de master zullen worden ingeschakeld. In de verdere toekomst wil Interieurarchitectuur meer ruimte voorzien binnen de opleiding voor eigen doctorandi en doctores.

De internationalisering en met name de docentenmobiliteit verdient nog verdere aandacht. De commissie stelde vast dat de docentenmobiliteit nog zeer beperkt is. Het is voor veel docenten met een eigen praktijk buiten de opleiding erg moeilijk om aan een project in het buitenland deel te nemen. Internationalisering zou volgens de commissie daarom ook via de onderzoekers versterkt kunnen worden. Rond de organisatie van de ADSL-weken

bouwden de docenten weliswaar al verschillende contacten en samenwerkingsverbanden met buitenlandse docenten en scholen op. Regelmatig krijgen de studenten les van buitenlandse gastdocenten. Het personeelsteam werkt aan een internationaal netwerk met universiteiten en beroepsorganisaties. Twee personeelsleden zitten in het bestuur van de beroepsvereniging AiNB.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding meer initiatief te ondernemen wat docentenmobiliteit betreft.

De commissie beveelt de opleiding aan om een structureel professionaliseringsbeleid op te starten.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Volgens de gegevens telde de opleiding in 2008-2009 26 OP-leden (12,9 VTE) en 11 gastdocenten (0,8 VTE). Dat resulteert voor de bachelor- en masteropleiding samen in een docent-studentratio van 1 op 21,3. Volgens de personeelslijst van 2011-2012 is het aantal ondertussen gestegen tot 47 OP-leden, waaronder hoogleraren, docenten, gastdocenten, praktijkassistenten, werkleiders en assistenten. Dat is volgens de commissie voldoende, maar het blijft nipt voor een ontwerpopleiding. De meeste personeelsleden met een onderwijsopdracht zijn niet voltijds aangesteld, aangezien ze het lesgeven vaak nog combineren met een eigen praktijk. Andere docenten vervullen ook nog een opdracht in een andere opleiding van het departement. Het administratief en technisch personeel dat betrokken is bij de opleiding Interieurarchitectuur bestaat uit 20 personeelsleden die samen 4,3 VTE invullen. Daarnaast zijn er een hoofdbibliothecaris en een bibliotheekmedewerker aangesteld voor respectievelijk 0,8 en 1 VTE. Op het studentensecretariaat is een van de vijf medewerkers voor veertig procent verantwoordelijk voor Interieurarchitectuur. Vanuit de hogeschool werd een zorgcoördinator halftijds verantwoordelijk gesteld voor het departement Ontwerpwetenschappen. Ten slotte telt het personeelsbestand OW ook nog een departementscoördinator Erasmus, drie voltijdse ICT-verantwoordelijken, een ATP-lid voor financiën, een anker voor studenten, een onderzoekscoördinator en een kwaliteitszorgcoördinator.

Gezien de toenemende studenteninstroom voor de opleiding Interieurarchitectuur en de curriculumherziening naar een modulair systeem, waarschuwt de commissie voor een te hoge personeelsbelasting. Uit de gesprekken begreep de commissie dat er al creatieve oplossingen gezocht werden om de grote groepen studenten bij praktijkvakken voldoende begeleiding te kunnen bieden. De docenten vermeldde veel werk te hebben, maar ze wezen er ook op dat ze daar zelf voor kiezen. Verschillende personeelsleden hebben nog een eigen praktijk: ze geven daarnaast les uit persoonlijke interesse en motivatie. Meer ondersteuning zou echter wenselijk zijn volgens het personeel. De commissie bevestigt dat.

In 2008-2009 was driekwart van het OP mannelijk. Wat de leeftijd betreft, bestond de grootste groep in 2008-2009 uit vijftigplussers. Voor het ATP was de situatie omgekeerd. De laatste jaren is een verjonging van het personeel ingezet. De veertigers zijn nu in de meerderheid. De commissie vraagt de opleiding de spreiding nog evenwichtiger te maken.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het is raadzaam de personeelsbelasting nauwlettend te bewaken gezien het toenemende aantal studenten, maar ook in het kader van de implementatie van het nieuwe programma.

De commissie beveelt de opleiding aan de leeftijdspiramide van de opleiding evenwichtiger te maken

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	goed
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het departement Ontwerpwetenschappen is gevestigd in Campus Mutsaard in het historische centrum van Antwerpen. De locatie is gemakkelijk bereikbaar en ligt op loopafstand van het bus- en treinstation. De campusgebouwen zijn aan renovatie toe en hebben hun maximale capaciteit bereikt. De commissie zag tijdens de visitatie meermaals studenten werken op elke vrije plek in het gebouw. Dat gaf een levendige indruk, maar de commissie vraagt de opleiding, in de toekomst voldoende ruimte te waarborgen gezien de toename van het aantal studenten. De studenten van Interieurarchitectuur volgen sommige opleidingsonderdelen in de gebouwen van de Universiteit Antwerpen. Uit de gesprekken met de opleiding is gebleken dat het nog niet geheel duidelijk is of de opleiding Interieurarchitectuur op termijn in de binnenstad gelokaliseerd blijft. De opleiding heeft nog geen zicht op de concrete veranderingen qua locatie of op het financieringsmechanisme bij de integratie in de UA. De commissie ziet enerzijds in dat de historische gebouwen van de campus beperkingen hebben, maar benadrukt anderzijds de talrijke interdisciplinaire opportuniteiten die de huidige centrale locatie in de binnenstad biedt. De opleiding kan nu vlot samenwerken met andere creatieve opleidingen in het centrum en ook haar relaties met aanverwante disciplines van de universiteit Antwerpen in de nabijheid structureel opbouwen. Dit is zeker een van de grote troeven van de opleiding voor de toekomst. Vanuit dit oogpunt, en vanwege de uitzonderlijke mogelijkheid voor de opleiding om zich te profileren door hechte samenwerking met deze opleidingen, zou men maximale inspanningen moeten doen om de opleiding in een binnenstadslocatie gevestigd te houden.

Op Campus Mutsaard kunnen de studenten gebruikmaken van negen aula's en zestien leslokalen. De ruimtes zijn voorzien van een pc, een digitale projector en een vaste geluidsinstallatie. Tijdens de visitatie kon een aula door technische problemen niet gebruikt worden. Ook in sommige andere lokalen had de infrastructuur renovatie nodig. De commissie vindt dat de opsomming van ruimten met een bepaald gebrek duidelijk aangeeft hoe hoog de nood aan structurele oplossingen is. Het actualiserende ZER laat bovendien onverminderd dezelfde opsomming zien. De faciliteiten voor mindervaliden volstaan wel: het gebouw is toegankelijk, er is een lift en specifiek sanitair. Voor de docenten en studenten is er het restaurant van vzw SOVOHA (Sociale Voorzieningen Hogeschool Antwerpen). Daarnaast zijn er enkele ruimtes voor het personeel voorzien: een docentenruimte, enkele vergaderruimtes en een ontmoetingsruimte. De docentenruimte is relatief klein, maar de opleiding licht toe dat verschillende docenten slechts deeltijds verbonden zijn aan de school en daarom geen vast kantoor nodig hebben. Sinds kort heeft het departement in het kader van de academisering ook een onderzoeklokaal ingericht met de vereiste infrastructuur.

De commissie waardeert dat de studenten up-to-date software aangereikt krijgen. De opleiding voorziet overal draadloos internet en stimuleert het gebruik van laptops. Daarnaast zijn er nog twee pc-lokalen in het gebouw. Er wordt een departementale ICT-coördinator en een ICT-infrastructuur voorzien om de vakgroepen met educatieve activiteiten te ondersteunen. Op die manier is de opleiding ook betrokken bij de evoluties van de digitale middelen van het Europese architectuuronderwijs. De departementale ICT-werking is council member van de education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe (eCAADe). Het CADlab (Computer Aided Design) functioneert overigens als zelfstudielokaal voor de studenten.

De commissie bezocht tijdens de visitatie een aantal ontwerpateliers, die ruim waren en een grote lichtinval hadden. Daarnaast heeft de campus een gespecialiseerd documentatiecentrum, D-science Doc. Het D-science

Doc leent niets uit, maar voorziet wel de mogelijkheid om te kopiëren en te printen. De studenten kunnen aan voordelige tarieven printen en plotten in de twee Plot- en Reprocentra. In het D-science Avi kunnen opnames en montages gemaakt worden voor onderwijs- of onderzoeks- of PR-doeleinden. De commissie vindt het positief dat de studenten over een lichtlaboratorium en een technische bibliotheek beschikken. De commissie betreurt echter dat de studenten Interieurarchitectuur geen gebruik mogen maken van de Mekanoruimte voor het maken van modellen of één-op-éénopstellingen. De Mekanoruimte behoort tot de opleiding Architectuur, net zoals de lasersnijder. Dat is tussen de opleidingscoördinatoren zo vastgelegd. Omdat de lasersnijder met budget van Architectuur is aangekocht, kunnen enkel masterstudenten Interieurarchitectuur er op uitzonderlijke aanvraag gebruik van maken. De commissie vindt dergelijke faciliteiten ook nuttig voor Interieurarchitectuurstudenten in het algemeen en vraagt de opleiding daarin ook te investeren. Uit de bevragingen blijkt dat de studenten in het algemeen tevreden zijn over de voorzieningen, al zouden ze meer atelierruimte en een werkplaats (zoals de Mekanoruimte) willen en betreuren ze dat ze geen gebruik kunnen maken van de lasersnijder.

De opleiding neemt de opmerkingen van de studenten ernstig. Het studentensecretariaat heeft bijvoorbeeld recent langere openingsuren vastgelegd, op aanvraag van de studenten.

De commissie spreekt ten slotte haar grote zorg uit over de huidige locatie en positie van de campusbibliotheek die de opleiding deelt met de kunstacademie. De commissie erkent de waarde en de mogelijkheden van een gezamenlijke bibliotheek voor kunst en architectuur. Volgens de opleiding is er de afgelopen drie jaren aan de hand van zelfevaluaties actief aan een bibliotheekcultuur gewerkt. Door het toenemende aantal databanken en de aansluiting op het A-net, maken meer en meer studenten er gebruik van. Desondanks is de beschikbare ruimte volstrekt onvoldoende voor studenten in een academische opleiding. De bibliotheek kan nauwelijks als studie- en leercentrum beschouwd worden. Bovendien blijkt de op zich interessante collectie van boeken, tijdschriften en naslagwerken zo goed als ontoegankelijk: de ontsluiting van de bibliotheek op basis van aankoopdatum is onacceptabel voor een onderwijsinstelling.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om te investeren in een eigen werkplaats en lasersnijder.

De commissie dringt sterk aan op een reorganisatie van de bibliotheekcollectie en suggereert de opleiding om te onderzoeken of men de bibliotheek in een andere en ruimere locatie kan onderbrengen, zodat ze tot een volwaardig leercentrum voor studenten kan uitgroeien.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de gesprekken begrepen dat de studiebegeleiding door docenten geëngageerd en laagdrempelig is. De studenten gaven ook aan dat de studietrajectbegeleider en de ombudspersoon goed bereikbaar zijn. De open cultuur tussen studenten en personeelsleden is een goede zaak, maar een formelere uitwerking van de studiebegeleiding is wenselijk.

Voor de studiekeuze krijgen leerlingen uit het middelbaar op verschillende manieren informatie over Interieurarchitectuur Artesis. De opleiding is aanwezig op de SID-inbeurzen en verspreidt brochures, maar organiseert samen met het departement ook Opencampusdagen en Informatiedagen. Bovendien apprecieert de commissie de organisatie van intakegesprekken ten zeerste. Er wordt bij elke gelegenheid benadrukt dat de opleiding een relatief hoge studielast heeft en dat het eerste opleidingsjaar een selectiejaar vormt. Niet alle instroomstudenten hebben immers een geschikte vooropleiding of de juiste capaciteiten. Studenten moeten voldoende motivatie aan de dag kunnen leggen, in combinatie met de verwachte wiskundevoorkennis en startvaardigheden. Voor de instromende studenten organiseert de opleiding een onthaaldag. Zij krijgen ook een kennismakingspakket mee met de belangrijkste informatie. De Algemene Onderwijsregeling & interne reglementen ontvangen ze al bij het ondertekenen van het studiecontract. Alle informatie over opleidingsprogramma's of vakinhouden zijn ook te vinden op de website van de opleiding.

Tijdens hun opleiding worden studenten begeleid via de monitoraten in het eerste jaar. Een aantal docenten neemt de taak van monitor op en geeft studenten de kans om tijdens wekelijkse contacturen vakinhoudelijke problemen bespreken. De commissie vindt dat een goede vorm van begeleiding die ingebed is in het programma, maar merkt op dat de monitoraten weinig differentiatie toelaten. Ze zijn bovendien slechts beperkt tot bepaalde vakken in het eerste bachelorjaar. Volgens de studenten met wie de commissie gesproken heeft, waren de monitoraten ook niet erg bekend onder de studenten. Enkel voor Fysica hadden enkele studenten dat wel gevolgd. De commissie vraagt om de studenten meer vertrouwd te maken met het monitoraat en vindt extra inspanningen wenselijk om de studenten te bereiken die dergelijke contacturen het meest nodig hebben. Verdere initiatieven voor de uitbouw van een formele vakinhoudelijke begeleiding ontbreken in de andere opleidingsjaren. Dat is echter nodig volgens de commissie om individuele docenten niet te veel te belasten.

De commissie drukt haar goedkeuring uit over de nauwgezette feedback die de studenten tijdens de opleiding en met name na elke examenperiode kunnen krijgen. Wanneer studenten slechte resultaten behalen, wordt er bewust aandacht besteed aan de mogelijke verklaringen daarvoor. Als de studenten de opleiding vroegtijdig willen afbreken, moeten ze een heroriënteringsgesprek voeren. De opleiding neemt geen drop-outbevraging af, maar bekomt informatie over de redenen in feite via het heroriënteringsgesprek. Op dat moment worden soms ook testen afgenomen, om de andere opties van de student te bestuderen. De commissie is positief over die aanpak en apprecieert in het algemeen de studietrajectbegeleiding en de heroriënteringsgesprekken. Zij wijst er wel op dat deze begeleiding en gesprekken berusten op de persoonlijke inzet van individuele medewerkers. De uitbouw van een meer formele begeleidingsstructuur op opleidingsniveau verdient aandacht.

Studenten met problemen of vragen kunnen op verschillende diensten rekenen. Wie studieproblemen heeft, kan ondersteuning vragen via de docenten, via de ombuds, via het studentensecretariaat of via SOVOHA. Die laatste instantie voorziet verschillende vormen van studiebegeleiding op financieel, sociaal, juridisch en psychologisch vlak. Zij waakt ook over studenjobs, cultuur, sport en huisvesting. Voor afstuderende studenten organiseert SOVOHA sollicitatiecursussen op hogeschoolniveau. De commissie raadt de opleiding aan om de uitstromende studenten meer te begeleiden en op te volgen in hun stappen naar verdere studies of de arbeidsmarkt.

Alle studenten aan Artesis mogen in bepaalde omstandigheden een speciaal statuut aanvragen: als ze aan topsport doen, als ze een functiebeperking hebben, als ze een mandaat bekleden of als ze hoogbegaafd zijn. Studenten met een beperking of studenten die lang ziek zijn geweest, kunnen rekenen op de hulp van de departementale zorgcoördinator. De coördinator zal die studenten individueel ondersteunen en oplossingen zoeken. Eventueel kunnen aanpassingen in het persoonlijk programma worden aangebracht. Ook voor werkstudenten of volwassen studenten kunnen deeltijdse projecten worden samengesteld naar gelang hun specifieke noden. Daarbij helpt de studietrajectbegeleider. De flexibilisering van het hoger onderwijs heeft het aantal geïndividualiseerde leertrajecten enorm verhoogd. Voor de begeleiding van flexibele leertrajecten horen de studenten een aanvraag te doen bij het departementshoofd. Bij een dergelijk traject is het echter niet mogelijk om individuele wijzigingen aan te brengen in het programma. Er worden ook geen individuele examenroosters opgesteld. De commissie waardeert de degelijke individuele begeleiding van studenten met een flexibel studietraject. Ten slotte voorziet het departement in het kader van de internationalisering ook een Erasmuscoördinator, als contactpersoon voor inkomende en uitgaande studenten

De commissie merkt op dat de opleiding diversiteit en gelijke kansen belangrijk vindt, maar dat die bezorgdheid nog niet voldoende aanwezig is in een specifiek beleid daaromtrent. Er worden weinig initiatieven ondernomen om een gelijkekansenonderwijs na te streven.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het is aan te bevelen de studiebegeleiding toegankelijker te maken voor de studenten.

De commissie raadt de opleiding aan om de vakinhoudelijke begeleiding formeler te organiseren.

Volgens de commissie verdient de uitstroombegleiding verdere aandacht. Ze steunt de opleiding in toekomstige initiatieven met betrekking tot het voortstuderen en het toetreden tot de arbeidsmarkt.

De opleiding dient een de werking van het monitoraat beter structureel uit te bouwen, zodat de verantwoordelijkheid niet alleen op enkele individuen neerkomt.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het interne kwaliteitszorgprogramma is volgens de commissie zeer recent ontwikkeld en is daarom nog niet maximaal in de opleiding doorgedrongen. Voor AW is een studiegebiedswerkgroep IKZ opgericht waarin het departementshoofd, een algemene studiegebiedscoördinator en de afzonderlijke IKZ-medewerkers per opleiding zetelen. Positief is volgens de commissie de aanstelling van een IKZ-medewerker met 30% VTE, specifiek voor de opleiding Interieurarchitectuur. De kwaliteitsverantwoordelijken implementeren het uitgestippelde beleid omtrent de IKZ-werking van Interieurarchitectuur en gaan op zoek naar best practices.

Sinds 2008-2009 wordt de opleiding periodiek geëvalueerd en is er een departementaal beleidsplan omtrent interne kwaliteitszorg opgesteld. Daaruit blijkt dat het departement en de opleiding zowel willen inzetten op het onderzoek naar de kwaliteit en de opstelling van verbetertrajecten als op de communicatie met de verschillende betrokkenen. Vooral aan de mentaliteitswissel bij het onderwijzend personeel wordt aandacht besteed. In de beleidsnota werden een aantal operationele doelstellingen geformuleerd om een volwaardige kwaliteitscultuur binnen de opleidingen op te bouwen. Die doelstellingen omvatten de uitbouw van de IKZ-werking zelf, de opstart van verbetertrajecten, aandacht voor onderwijsinnovatie, systematiek in studentenmetingen, betrokkenheid van alumni, werkveld en secretariaat, beleid rond continuïteit en timing. De commissie stelde vast dat er sindsdien inderdaad al een aantal van de doelstellingen bereikt werden. De IKZ-werking heeft een medewerker aangesteld, de onderwijsinnovatie werd vertaald in een nieuw curriculum, de studentenmetingen worden geoptimaliseerd en er worden initiatieven ondernomen om de interne en externe betrokkenen een grotere rol te geven binnen IKZ. De commissie maakt echter de opmerking dat de visie achter het kwaliteitsbeleid nog niet duidelijk is en dat er een afstand lijkt te zijn tussen kwaliteitszorg en onderwijskundigheid. Zij maakte tijdens de visitatie geen kennis met de verantwoordelijke voor onderwijsontwikkeling, zoals dat volgens de agenda gepland was. Het is raadzaam de band tussen kwaliteitszorg en onderwijsontwikkeling te versterken.

In samenwerking met de centrale diensten voert de opleiding Interieurarchitectuur reeds een drietal jaar de meerdere bevragingen bij de verschillende betrokkenen uit. De studenten worden doorheen hun opleiding systematisch na elk afgerond geheel bevroegd over het programma en de opleidingsonderdelen en over de evaluaties na de examenperiode. In juni gebeurt dit voor de uitstroomstudenten en in het begin van het daaropvolgende academiejaar voor de rest. Minder systematisch kan ook de kwaliteit van de docenten worden bevroegd. De commissie oordeelt dat de bevragingen voldoende frequent plaatsvinden, maar raadt de opleiding aan om te waken over de validiteit ervan, gezien de grote hoeveelheid bevragingen. Studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de bevragingen soms overhaast ingevuld worden. Uit de resultaten is echter gebleken dat studenten voornamelijk positief zijn over de studiereis, de inzet en ervaring van de ontwerpdocenten. Er kwam daarnaast kritiek op de studiekosten en de zwaarte van het programma.

Ook de docenten, de alumni en het werkveld worden op jaarlijkse basis bevroegd over het programma. De meetinstrumenten voor de evaluaties zijn voornamelijk op centraal niveau ontworpen, maar voor de bevraging van de alumni heeft de opleiding een eigen enquête samengesteld die beter toegespitst is op de eigenheid van de opleiding. De opstelling van de enquête werd gerealiseerd in samenwerking met studenten en alumni. Mede door de opmerkingen van de studenten en docenten is de recente curriculumherziening opgestart. Daarin hadden de studenten ook inspraak via resonantiegesprekken. De studentenraad organiseerde bovendien een eigen

evaluatieronde, wat volgens de commissie wijst op een open evaluatieklimaat waar kwaliteit centraal staat. De commissie merkt op dat het instrumentarium voor interne kwaliteitszorg parallel dient te worden ontwikkeld met de modulaire opzet van het curriculum en rekening moet houden met het specifieke traject van de opleiding. De centrale diensten verwerken de formulieren en digitale bevestigingen, de opleidingen horen zelf de resultaten te interpreteren en op zoek te gaan naar verbetertrajecten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vindt het noodzakelijk dat de interne kwaliteitszorg verder wordt verankerd in de opleiding en dat daarbij alle betrokkenen gestimuleerd worden deel te nemen aan de bevestigingen.

De commissie raadt de opleiding aan om de wisselwerking tussen kwaliteitszorg en onderwijskundigheid in de toekomst meer te garanderen.

De validiteit van de studentenbevestigingen moet in de toekomst sterker bewaakt worden.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft aan de hand van de bevestigingen en metingen een aantal verbeterpunten geformuleerd ter realisatie van de streefdoelen. Zoals ook uit de gesprekken met studenten naar voren is gekomen, is er sprake van een continuerende verbetering van de opleiding vanuit de kwaliteitszorg en de docenten. Dat blijkt onder meer uit de aanstelling van een IKZ-medewerker en uit de grootschalige curriculumherziening die op stapel staat. Hoewel de kwaliteitsmentaliteit volgens de commissie nog niet bij iedereen aanwezig is, is de recente uitbouw van een IKZ-werking binnen Interieurarchitectuur een eerste belangrijke stap naar een volwaardige IKZ-cultuur. Dat proces is voornamelijk het resultaat van inspanningen van de docenten, waarbij enkele een zeer gewaardeerde voortrekkersrol vervullen. De commissie benadrukt hoe belangrijk het is om de kwaliteitswerking op opleidingsniveau verder formeel uit te bouwen, zodat de verantwoordelijkheid niet te veel doorweegt op enkele docenten.

De IKZ-werking binnen de opleiding staat in voor de opvolging van de bevestigingen die centraal verwerkt worden. De jongste drie jaren werden een aantal verbetertrajecten met succes uitgevoerd, maar die werden niet formeel opgevolgd vanuit vergaderingen of aan de hand van een neergeschreven plan. In de toegestuurde documenten kon de commissie een opsomming van enkele uitgevoerde verbeteracties bekijken. Binnen de opleiding werden een aantal maatregelen tot verbetering ondernomen of gepland wat betreft: de plaats van wetenschappelijk onderzoek in het onderwijs, de studiebelasting, de communicatie, de openingsuren van het secretariaat en de uitrusting van de lokalen. De commissie vraagt om de resultaten uit bevestigingen systematisch te analyseren en om de verbetertrajecten transparanter te verankeren. Ze kreeg geen overzicht van de opvolging van de aanbevelingen uit de vorige visitatie. De PDCA-cyclus moet sterker worden toegepast op de kwaliteitsstructuur. Een toekomstige kwaliteitsmonitoring zal erop moeten gericht zijn om de verbeterprocessen structureel te ondersteunen. De commissie raadt de opleiding aan om daarin ook de ondersteuning en de mogelijkheden van de Universiteit Antwerpen te benutten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De uitbouw van een structureel verankerd kwaliteitszorgstelsel dat de verbeterprojecten opvolgt is urgent.

Volgens de commissie is het raadzaam de PDCA-cyclus sterker te laten doordringen in het kwaliteitszorgsysteem.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft recent brede responsiegroepen van studenten en alumni opgericht. Men kan veronderstellen dat deze sterk bij de school betrokken zijn en haar kritisch volgen. De kwaliteitscultuur is nog niet overal aanwezig en uit zich nog te vaak op een informeel niveau. De commissie had na de visitatie wel de indruk dat de mentaliteit aan het wijzigen is in de goede richting en dat verschillende betrokkenen de kwaliteit van de opleiding ter harte nemen. De commissie is ook positief over de het belang dat de KZ-medewerkers hechten aan het verhogen van de communicatie en de transparantie.

Het personeel wordt op de hoogte gehouden van de acties op het vlak van kwaliteitszorg. De personeelsleden kunnen problemen aankaarten via de vakgroepvergaderingen of de opleidingsraden. Sinds 2009 zijn de docenten ook vertegenwoordigd in de opleidingsstuurgroep Kwaliteitszorg (OSK). De opleidingscoördinator en de IKZ-medewerker Interieurarchitectuur communiceren met het personeel over eventuele verbeteracties en de resultaten ervan. De communicatie is volgens de opleiding erg belangrijk voor de mentaliteitswissel.

Uit de gesprekken met de studenten bleek dat zij worden wel bevestigd via verschillende enquêtes en dat zij vertegenwoordigd zijn in de opleidingsraad Interieurarchitectuur (ORIA) en in de bovenvermelde opleidingsstuurgroep Kwaliteitszorg (OSK). Daarnaast is er een actieve studentenraad. De studenten kunnen ook op informele basis verbeterpunten aankaarten bij de docenten. De commissie signaleert echter een tekort aan structurele betrokkenheid van de studenten bij de effectieve kwaliteitsverbetering en de terugkoppeling daarvan. De studenten werden niet rechtstreeks betrokken in de opbouw van het zelfevaluatierapport (ZER). Voor de curriculumherziening werd wel een hearing georganiseerd waar een resonantiegroep van de studenten opmerkingen kon maken over het nieuwe programma. De commissie vraagt om dergelijke initiatieven systematischer in te plannen.

Een formele alumniwerking vanuit de opleiding moet echter verder ontwikkeld worden en het overleg met het werkveld inzake kwaliteit en finaliteit van de opleiding blijft te informeel. Er zijn resonantiegroepen waarin verschillende vertegenwoordigers uit het werkveld zetelen. Tijdens de gesprekken met de commissie gaven zij aan bevestigd te worden over mogelijke verbeterpunten, maar ze vragen meer zicht op wat er met hun opmerkingen gebeurt. Ze waren wel op de hoogte gesteld van de curriculumherziening en zij konden daaromtrent opmerkingen doorgeven. De commissie vraagt om de resonantiegroepen op frequentere basis te bevragen en om een alumni-beleid uit te bouwen, zodat deze betrokkenen meer kunnen participeren in de kwaliteitsverbetering. De externe vertegenwoordigers vormen een belangrijke schakel in de georganiseerde zelfkritiek die een goede opleiding moet ontwikkelen, maar de samenstelling van de resonantiegroep is cruciaal voor het effect dat dit orgaan heeft.

Bovendien vindt de commissie dat de betrokkenheid van het werkveld nog verhoogd zou kunnen worden, door de reeds bestaande resonantiegroep een formelere rol te laten spelen bij de uitwerking of bij aanpassingen van de domeinspecifieke doelstellingen.

Een transparante terugkoppeling van resultaten naar alle betrokkenen wordt door de commissie sterk aangeraden. Momenteel gebeurt deze terugkoppeling veel te weinig.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan meer te investeren in de terugkoppeling van evaluaties en verbetertrajecten.

De commissie raadt de opleiding aan een formele alumniwerking op te starten.

De commissie raadt de opleiding aan om de resonantiegroep een formelere rol toe te kennen in de uitwerking van de domeinspecifieke doelstellingen, zodat het werkveld daarin meer betrokken wordt.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft onderzocht in welke mate de opleidingsdoelstellingen worden gehaald en de competenties worden bereikt. Zij meent hierop over het algemeen positief te kunnen antwoorden. Zij steunt zich bij het uitspreken van dit oordeel op het zelfevaluatie-rapport, de evaluaties en de gesprekken met verschillende stakeholders.

Uit de programmabevragingen (2007-2008) is gebleken dat zeventig procent van de studenten vindt dat de doelstellingen bereikt worden. De studenten waren tevreden over de kwaliteit van de bachelor- en masteropleiding en brachten geen fundamentele kritiek uit. Ze kozen voor Artesis wegens de goede locatie, de nadruk op theorie en techniek en het gevarieerde programma. Volgens de commissie waren de studenten tijdens de gesprekken weliswaar weinig kritisch ten opzichte van hun opleiding. Zowel afgestudeerden als werkveld bevestigden de directe inzetbaarheid. Verschillende vertegenwoordigers van het werkveld getuigden dat de stagiairs en de afgestudeerden zich heel gemakkelijk kunnen aanpassen aan de verwachtingen van de werkgever. De stagiairs en alumni vallen volgens het werkveld op door hun sterke technische kennis en hun architecturale inzichten. Enkele leden uit het werkveld beklagden tijdens de gesprekken echter de doorstroom naar het beroep van interieurarchitect. Verschillende afgestudeerden komen in andere verwante sectoren terecht. Bovendien zijn weinig afgestudeerden die als interieurarchitect beginnen, vijftien jaar na het afstuderen nog effectief interieurarchitect. Het werkveld drukt de hoop uit dat de academisering van de opleiding Interieurarchitectuur daarin een positieve verandering zal brengen. De commissie heeft vastgesteld dat de uitstromende studenten sollicitatiecursussen kunnen volgen via SOVOHA, begeleiding vanuit de opleiding zelf ontbreekt. Dat verdient verdere aandacht. De docenten gaven wel aan vaak op informele basis contact te houden met de afgestudeerden. De alumni vinden dat de kwaliteit van de opleiding in de afgelopen jaren is blijven stijgen. Ze haalden daarvoor het concept van de masterproef aan, en waarden de bewustere aanpak van het ontwerpproces en de begeleiding van externe lezers met doctoraat.

De commissie vindt de kwaliteit en het niveau van de masterproeven in orde. De thema's van de masterproeven zijn maatschappelijk verantwoord en actueel. Verschillende recente voorbeelden die de commissie tijdens de tentoonstelling kon bekijken, waren zeer degelijk. Daarentegen vond de commissie het ontwerpdeel van de ingestuurde afstudeerprojecten Ontwerp uit 2009 niet allemaal even overtuigend, zeker ten opzichte van de relatief ruime scores die werden toegekend. Specifiek voor de thesissen vraagt de commissie om de vormgeving functioneler te maken. De commissie merkt daarnaast op dat een architecturale focus in de masterproeven merkbaar is en suggereert de opleiding om verder strategisch overleg te voeren met de opleiding Architectuur om nieuwe maatschappelijke projecten binnen te halen. Op die manier zou Interieurarchitectuur haar marktpositie meer kunnen versterken. Bovendien kan ook een verband tussen het masterontwerp en de masterthesis nieuwe mogelijkheden creëren en dankzij de toenemende onderzoeksgerichtheid het beroep opwaarderen. De onderzoeken die afgerond zijn of nog lopen op dit moment, tonen overigens dat de academisering duidelijk op gang is gekomen.

De meerwaarde van de huidige observatiestage binnen het programma is volgens de commissie niet volledig duidelijk. Ook de studenten geven aan dat ze geen maximale voeling met het werkveld krijgen bij een dergelijke invulling van de stage. Het is raadzaam het concept van de observatiestage te herdenken, zodat de studenten hun praktijkgerichtheid kunnen versterken. Daarnaast raadt de commissie aan om de plannen voor een daadwerkelijke praktijkstage te concretiseren in het nieuwe curriculum.

Wat de internationale dimensie betreft is er nog veel werk aan de winkel volgens de commissie. De studenten- en docentmobiliteit is relatief laag. Volgens de opleiding zijn de studenten zeer honkvast en kunnen veel docenten een uitwisseling niet combineren met hun beroepspraktijk. De commissie heeft begrip voor de verschillende oorzaken, maar wil de opleiding stimuleren om de studenten meer te informeren en warm te maken voor uitwisselingen. Ook buitenlandse studenten moeten meer aangetrokken worden. De internationalisering kan immers verhoogd worden door het multidisciplinaire profiel van de stad Antwerpen meer uit te spelen.

De commissie is positief over de verbeteracties die zijn opgestart om het onderwijs te verbeteren en de doelstellingen vlotter te kunnen bereiken. De strijd is nog niet gestreden, maar de opleiding heeft reeds vooruitgang geboekt. De groeiende kwaliteitscultuur getuigt van een constructieve ingesteldheid, waardoor de commissie haar vertrouwen uitdrukt in het gerealiseerde niveau. In het algemeen heeft de opleiding de laatste jaren zeer duidelijk aan profiel gewonnen, onder andere door de internationale aanwezigheid van onderzoekers, de leeftijdspiramide van het docentenkorps en de academisering. In de komende periode verwacht de commissie dat het eigen profiel van de opleiding internationaal en binnen Artesis nog verder wordt verstevigd en uitgebreid in de context van de modularisering van het curriculum. Uiteindelijk zal daardoor het te realiseren niveau nog verhoogd kunnen worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De kijkstage maakt het niet volledig mogelijk om de doelstellingen aangaande praktijkgerichtheid te verwezenlijken. De commissie raadt de opleiding aan een operationele stage door te voeren.

De internationalisering verdient meer aandacht: de opleiding dient de uitwisselingsmogelijkheden explicieter te stimuleren bij haar studenten en zou meer initiatieven moeten nemen om buitenlandse studenten aan te trekken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen de 45 en de 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie heeft een groeiende aandacht voor het onderwijsrendement geconstateerd. De commissie betreurt echter dat er geen formeel beleid werd uitgestippeld inzake onderwijsrendement en vraagt de opleiding daarom

om hier werk van te maken. Er zijn geen streefcijfers geformuleerd omtrent studierendement. De slaagcijfers worden wel bijgehouden, maar een gedegen analyse van gegevens van studentendoorstroom en studentenkenmerken ontbreekt nog. De commissie stelde vast dat het rendement in het eerste bachelorjaar opvallend laag is, slechts 29 op de 111 studenten die in 2009-2010 alle 60 studiepunten hadden opgenomen, haalden daarvoor alle credits (26%). De commissie heeft ondervonden dat de opleiding inspanningen doet om de studenten bij de instroom voldoende te informeren over de zwaarte van het programma, maar vraagt de opleiding een onderzoek te starten naar de lage slaagcijfers. Aan het einde van de bachelor slaagde in 2009-2010 echter al 70% van de modeltrajectstudenten op alle opleidingsonderdelen. In de master stegen de slaagcijfers naar 78%: 44 studenten van de 54 studenten die het volledig programma volgden, behaalden alle credits.

De gegevens over de studieduur in 2010-2011 gaven aan dat 147 van de 182 studenten, een ruime meerderheid van 81%, de bacheloropleiding voltooit in drie jaren. Nog 14% doet er vier jaren over en een enkel procent heeft vijf jaren nodig. Van de masterstudenten kan 96% (124 van de 129 studenten) de opleiding in een jaar succesvol afronden, 4% doet er twee jaren over.

Formeel worden geen formele statistieken bijgehouden over drop-out. Er worden wel heroriënteringsgesprekken gevoerd met afhakers, waarin deze informatie informeel verzameld wordt. De resultaten daarvan worden echter niet geanalyseerd en leiden vervolgens niet naar verbetertrajecten. Zeker de drop-out in het eerste jaar dringend verdient grote aandacht. De commissie raadt de opleiding aan verdere gegevens te verzamelen en analyseren omtrent studierendement. Het zou ook nuttig zijn die gegevens te vergelijken met de rendementscijfers van andere opleidingen binnen het departement.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt met nadruk om het studierendement formeel op te volgen.

De commissie vindt het wenselijk de drop-outgegevens te analyseren en eventuele verbetertrajecten op te starten.

De commissie beveelt de opleiding aan streefcijfers vanaf het tweede jaar te formuleren in het streven naar een hoger rendement.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie vond het zelfevaluatierapport toegankelijk en voldoende zelfkritisch, maar ze merkte ook op dat een aantal aspecten uitgebreid aan bod kwamen, waar andere zaken onbesproken bleven. Daarnaast betreurt de commissie dat de opleiding de verschillende stakeholders niet meer betrokken heeft bij het schrijven van het rapport. Bij de verdere uitwerking van het nieuwe curriculum zou de inbreng van studenten explicieter en via herkenbare resonantiegroepen georganiseerd moeten worden. Zo kan het proces van de vernieuwing van het curriculum en de dynamiek van verandering die de opleiding in de voorbije jaren heeft ondergaan tot een gemeenschappelijk gedragen project worden. De opleiding zal er sterker uit komen.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	voldoende	
Facet 2.4: Studieomvang	oké	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	goed	
Facet 2.8: Masterproef	goed	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	goed	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

Artesis Hogeschool Antwerpen

- academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

Hoofdstuk 2 Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur aan de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

De opleiding Interieurarchitectuur wordt aangeboden door de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst. De hogeschool biedt zowel professionele als academische opleidingen aan in volgende domeinen: architectuur, beeldende kunst, industriële wetenschappen, muziek en drama, technologie en film en fotografie. De hogeschool heeft een sterke geografische spreiding en heeft campussen in Brussel, Gent en Leuven.

De Hogeschool voor Wetenschap & Kunst is onderdeel van de associatie K.U.Leuven.

De opleiding Interieurarchitectuur wordt parallel in Gent en Brussel aangeboden. Binnen het departement architectuur wordt de professioneel gerichte bacheloropleiding Interieurvormgeving en de masteropleidingen Interieurarchitectuur, Stedenbouw en ruimtelijke planning en Architectuur aangeboden. reeds een kandidatuur in de Architectuur hadden behaald. Vanaf het academiejaar 2004-2005 wordt de opleiding Interieurarchitectuur als autonome opleiding aangeboden. Naar aanleiding van het academiseringsproces zal de opleiding binnenkort deel uitmaken van de geassocieerde faculteit kunsten en architectuur van de associatie K.U.Leuven. Het ontwerpmatig onderzoek van de opleiding is voornamelijk gespecialiseerd in research by design.

In het academiejaar 2009-2010 studeerden er 386 studenten aan de opleiding.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de doelstellingen van de opleiding Interieurarchitectuur voldoen aan de decretale vereisten voor een masteropleiding. Voor de opbouw van de competenties heeft de opleiding zich in eerste instantie op dit decreet gebaseerd. Verder heeft men ook het charter van de European Council of Interior Architects gebruikt. Naast de interne oefening werkte de opleiding ook mee aan het formuleren van een gemeenschappelijk competentieprofiel voor de interieurarchitect met de andere Vlaamse opleidingen.

De leerdoelen van de opleiding zijn gradueel ontwikkeld. Oorspronkelijk gebeurde dit impliciet via de ontwerppraktijk en andere professionele activiteiten. De recente onderwijshervormingen en voornamelijk het loskoppelen van de opleiding Interieurarchitectuur van de opleiding Architectuur zorgden in 2003-2004 voor een stroomversnelling in het proces. Het vastleggen van de kerncompetenties van de opleiding was daarbij een oefening om de individuele leerdoelen te stroomlijnen in leerlijnen binnen de opleiding. Dit staat in het teken van een optimalisatie van het curriculum. Elke docent, onder toezicht van een pedagogisch begeleider, diende duidelijk zijn opleidingsonderdeel te beschrijven in het licht van de beoogde kerncompetenties van de opleiding. Onder leiding van de permanente onderwijscommissie en de vakgroepen werden op die manier alle ECTS-fiches gestroomlijnd. Een volgende stap is het nauwer betrekken van het werkveld bij dit proces.

Tijdens het bezoek kon de commissie vaststellen dat het ontwerpen de kern van de opleiding is. De studenten bekijken het ontwerpen vanuit verschillende benaderingswijzen en komen door begeleide zelfstudie tot hun eigen oplossingen. De mastertrajecten zijn op hetzelfde idee ontwikkeld. Het ontwerpmatig onderzoek staat aldus centraal in de opleiding.

De commissie kon vaststellen dat het domeinspecifiek referentiekader van de bacheloropleiding gebaseerd is op 6 kerncompetenties: creërend en innovatief vermogen binnen het geïncorporeerd ruimtelijk ontwerpen, vermogen zich kennis eigen te maken in de koppeling van humane wetenschappen, technologie en kunst, inzicht in en visie op de maatschappij en omgevingsgerichtheid, vermogen tot kritische reflectie en beheersing van onderzoeksvaardigheden, vermogen tot het ontwikkelen en inzetten van multimediale strategieën, vermogen tot organiseren en ondernemen. In de masteropleiding gaat het dan om volgende competenties: vermogen tot synthesesgericht ontwerpen, vermogen visie te profileren, vermogen leiderschap op te nemen en ontwerpmatig onderzoeken. De commissie kon uit de documenten opmaken dat al deze competenties opgedeeld zijn in deelcompetenties. Zij is van mening dat deze doelstellingen van een goed niveau zijn, maar vond de formulering soms te algemeen en te weinig afgestemd op interieurarchitectuur.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er binnen de doelstelling van de opleiding duidelijk aandacht gaat naar het academiseringsproces en dat de opleiding zich daarmee niet beperkt tot het beroepsleven. De commissie is van mening dat de doelstellingen op dit vlak degelijk zijn opgesteld. De opleiding streeft ernaar zowel onderzoekscompetenties als onderzoeksprojecten te integreren in het onderwijs. Er wordt ook aandacht geschonken aan maatschappelijke dienstverlening. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de opleiding de voorbije jaren hier diverse acties voor heeft ondernomen. De belangrijkste zijn: het maken van een overzichtsstudie van internationaal onderzoek in het domein van de interieurarchitectuur, de organisatie van een internationale conferentie op het vlak van doctoreren door ontwerpen, de uitbouw van het Architectuur Reflectie Centrum, de ontwikkeling van een doctoraal traject voor interieurarchitecturaal onderzoek, de integratie van de driehoek onderwijs-onderzoek-ontwerpen in de masteropleiding, het betrekken van alle personeelsleden bij de explicitering van de (onderzoeks)resultaten van de ontwerpateliers en het consolideren van het bestaande onderzoek.

Om dit te bereiken heeft de opleiding ook diverse ondersteunende initiatieven genomen: een gewijzigd personeelsbeleid in het kader van academisering, de opstart van research training sessions, een betere opvolging van de onderzoeksoutput, de ontwikkeling van nieuwe onderzoeksgroepen, een intensievere deelname aan onderzoeksgroepen binnen de K.U.Leuven, een verhoogd gebruik van de samenwerkingsmogelijkheden van de associatie en het opzetten van een gestructureerde samenwerking met diverse buitenlandse partners.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan de doelstellingen nog specifiek op de disciplinaire kern van de interieurarchitectuur af te stemmen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen vanuit de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het bezoek merken dat het uitwerken van de doelstellingen van de opleiding een continue proces is geweest sedert de oprichting van een eigen permanente onderwijscommissie voor de opleiding Interieurarchitectuur. Zij kon vaststellen dat op vlak van academisering, internationalisering, instroom- en uitstroombegeleiding van studenten en docenten, de ontwikkeling van omringende diensten en het betrekken van externen, diverse doelen werden gerealiseerd.

Bij de herwerking van de doelstellingen had de opleiding vier doelen: het competentiegericht formuleren van de domeinspecifieke eindkwalificaties, het toetsen van deze kwalificaties aan de algemene competenties van de academische master, het positioneren van de eigen opleiding ten opzichte van externe partners, werkveld en verwante opleidingen en het verwerken van feedback van alumni en het werkveld. De herwerking van de doelstellingen werd ondersteund door een pedagogisch begeleider. Bij de herwerking van de doelstellingen was er aandacht voor de relatie tussen onderwijskundige, artistieke en academische invalshoeken waarbij een evenwicht tussen de drie werd beoogd. De herwerking van de doelstelling heeft geleid tot een betere aansluiting tussen de aanvangscompetenties, de beoogde competenties en de leerdoelen- en inhouden.

Bij de herwerking van de doelstellingen werden alle geledingen van de opleidingen betrokken, wat de commissie een zeer lovenswaardig initiatief vindt. Er werd gewerkt op basis van het bestaande opleidingsprogramma, het structuurdecreet en een uitgebreide lijst van eindkwalificaties die (inter)nationaal leiden tot het diploma van interieurarchitect.

De opleiding werkte samen met de andere opleidingen Interieurarchitectuur in Vlaanderen voor het opstellen van de domeinspecifieke competenties. Tegelijk werkt de opleiding aan haar eigen profilering binnen het veld, dat ook vertaald werd naar een eigen specifiek curriculum. De opleiding geeft aan dat de belevingswaarde van de ruimte voor haar gebruikers centraal staat naast de gebruikswaarde. De opleiding spreekt hierbij van een geïncorporeerd ruimtelijk ontwerpen. De opleiding wenst dit te realiseren door te werken in een gebied dat loopt van het private interieur en het wonen tot de meest complexe publieke interieurs. Centraal in de visie staat tevens een sterke verankering in het actuele werkveld en een expliciete aanwezigheid en implementatie van onderzoek.

De commissie had tijdens het bezoek twijfels bij de aansluiting van de doelstellingen van de opleiding aan het recente beroepenveld. Zij kon vaststellen dat de input van deze geleding zeker zijn weg had gevonden naar de

doelstellingen. De commissie merkte op dat in de selectie van het werkveld dat door de opleiding werd geraadpleegd een sterke nadruk op de uitdrukkelijk artistieke praktijken ligt. Deze keuze ligt in de lijn van de traditie van de opleiding. De commissie merkt echter op dat de opleiding de keuze voor een specifieke sector binnen de praktijk van de interieurarchitectuur in de toekomst kritisch moet blijven bevragen, zeker ook met het oog op de ontwikkelingen binnen de beroepspraktijk. Een explicietere formulering van de doelstellingen op dit vlak zou hierbij een meerwaarde kunnen betekenen en de studenten kunnen helpen om bewuste keuzes voor hun loopbaanontwikkeling te maken.

Met betrekking tot de domeinspecifieke competenties kon de commissie vaststellen dat de opleiding volgende kerncompetenties heeft weerhouden: het creërend en innovatief vermogen binnen het geïncorporeerd ruimtelijk ontwerpen, vermogen zich kennis eigen te maken in de koppeling van humane wetenschappen, technologie en kunst, inzicht en visie op de maatschappij en omgevingsgerichtheid, vermogen tot kritische reflectie en beheersing van onderzoeksvaardigheden, vermogen tot het ontwikkelen en inzetten van multimediale strategieën en het vermogen tot organiseren en ondernemen.

Voor de masteropleiding werden nog een aantal bijkomende competenties geformuleerd: het vermogen tot synthesesgericht ontwerpen, het vermogen visie te profileren, het vermogen leiderschap op te nemen, het vermogen om ontwerpmatig te onderzoeken.

De commissie kon tijdens het bezoek ook vaststellen dat al deze kerncompetenties in diverse deelcompetenties werden onderverdeeld. De opleiding geeft daarbij zelf aan dat een bijkomende studie nodig is om de deelcompetenties beter te formuleren en te vervolledigen.

De commissie kon uit de documenten opmaken dat de opleiding ook aandacht heeft voor de internationale gerichtheid van de opleiding. Zo kon de commissie merken dat er diverse internationale teksten zijn gebruikt voor de opmaak van het eigen referentiekader. De commissie staat positief ten opzichte hiervan omdat hier ook de ambities van de opleiding in weerspiegeld worden. Het programma wordt ook besproken met internationale partners en bezoekers (zowel docenten als studenten). Diverse deelcompetenties zijn expliciet internationaal gericht (communiceren in een andere taal).

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om de relatie tussen de professionele, creatief-artistieke en academische gerichtheid in de doelstellingen nog explicieter te formuleren.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma van de opleiding is net zoals de doelstellingen opgebouwd rond ruimtelijk ontwerpen. Iets minder dan de helft van de opleiding bestaat uit opleidingsonderdelen van de vakgroep vormgeving. Deze zijn ondergebracht in vier ontwerpstudio's: bouw, denk, beeld en media. In het laatste semester van de bacheloropleiding en de twee semesters van de masteropleiding werken de studio's samen binnen één ontwerpopdracht. De rest van de opleiding bestaat uit ondersteunende theoretische opleidingsonderdelen van de vakgroepen Geschiedenis en Theorie, Bouwtechnieken en Beroepspraktijk, de stage en de masterproef. De commissie kon vaststellen dat dit programma zowel op de campus Gent als op de campus Brussel op een identieke wijze wordt aangeboden.

De commissie kon uit de aanwezige documenten opmaken dat de kerncompetenties via een matrix aan verschillende leeractiviteiten en opleidingsonderdelen gekoppeld zijn. Ze stelde vast dat de vijf kerncompetenties via ontwerpen, theoretische kennisoverdracht en stage aanwezig zijn in alle opleidingsonderdelen van de opleiding. Deze matrix kwam tot stand in verschillende stappen tussen 2006 en 2011, waarbij de leerdoelen van individuele opleidingsonderdelen steeds werden afgetoetst aan het bovenliggende kader en vice versa. Het programma en de bijbehorende opleidingsonderdelen worden op regelmatige basis bijgewerkt door de verschillende vakgroepen onder coördinatie van het opleidingshoofd.

De gemaakte keuzes inzake opleidingsonderdelen en leerdoelen weerspiegelen ook de visies van de verschillende vakgroepen die zij elk apart ontwikkeld hebben. Binnen de kernactiviteit vormgeving zijn er vier onderscheiden benaderingen van het ontwerpen terug te vinden, die gekoppeld zijn aan de verschillende studio's: bouw, denk, beeld en media. Deze studio's komen gedurende de opleiding allemaal aan bod om de studenten op meerdere manieren naar een ontwerp te laten kijken. Bij de bouwstudio gaat het vooral om de uitvoerbaarheid, de bouwbaarheid van de ontwerpen. De denkstudio focust op de complexe inhoud en de context van het ontwerpen. Hierin staat tevens de inhoudelijke conceptuele samenhang van een ontwerp centraal. Bij de beeldstudio gaat het vooral om het verkennen van de relatie tussen beeld en ruimtelijkheid en het beeldend verrijken van het ontwerp(proces). Bij media gaat het dan om het communiceren van projecten.

Ook vanuit de theoretische vakgroepen is een visie geschreven. Bij geschiedenis en theorie wordt vooreerst gefocust op het aanleveren van een ruime kennis inzake architectuurhistorische stromingen en tendensen. In tweede instantie gaat het om het uitbouwen en hanteren van een kritische blik op deze context. Binnen de vakgroep bouwtechnieken legt men een nadruk op het aanleren van kennis en vaardigheden met betrekking tot het architecturaal bouwinstrumentarium. Binnen de opleidingsonderdelen beroepspraktijk gaat men in op de stappen die nodig zijn om van een ontwerp een realisatie te maken. Naast de technische en vakinhoudelijke kennis van andere opleidingsonderdelen wordt hier gefocust op economische, juridische en praktische elementen van het beroep interieurarchitect.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er binnen het programma ook aandacht is voor samenwerking met andere disciplines. Momenteel is deze aandacht vooral aanwezig in de masteropleiding, binnen de trajecten die gevolgd kunnen worden. In de bacheloropleiding zijn er diverse opdrachten en workshops die hieraan tegemoet komen. Een structurele samenwerking met de opleidingen Beeldende kunsten en opleidingen van de geassocieerde faculteit Architectuur en Kunsten maakt ook onderdeel uit van de toekomstvisie, maar was nog niet gerealiseerd tijdens het bezoek. Het feit dat docenten op dit ogenblik in meerdere opleidingen actief zijn bevordert ook nu reeds de kruisbestuiving. De commissie stelde ook vast dat er een nadruk lag op de antropologische wetenschap als methodiek. Hoewel zij geen problemen ziet in deze aanpak vroeg zij zich wel af wat de status was van deze methode ten opzichte van andere onderzoeksmethodieken.

In het programma is een duidelijke internationale component aanwezig. Er is ruimte voorzien voor internationale uitwisselingen van studenten. Daarnaast participeert de opleiding in het Intensive Programme 'Abandoned Sacred Spaces', waarbij men jaarlijks met 40 internationale studenten en docenten een conferentie organiseert. Internationale studiereizen, de mogelijkheid van een internationale stage en de mogelijkheid om deel te nemen aan projecten inzake ontwikkelingssamenwerking dragen hier eveneens toe bij, hoewel de commissie tijdens het bezoek kon vaststellen dat deze mogelijkheden nog niet ten volle benut werden.

De commissie kon uit de gesprekken en de documenten afleiden dat de opleiding haar geëxpliciteerde doelstellingen bereikt. Evenwel meende de commissie een zekere discrepantie te kunnen vaststellen tussen de mondelinge toelichting van de opleiding en de daadwerkelijke opbouw van het programma. Zij is bijvoorbeeld van mening dat de opleiding wel degelijk wenst de studenten voor te bereiden op een academische carrière, maar dat dit in de praktijk niet altijd aansluit bij het verwachtingspatroon en de prioriteiten van de studenten. De commissie concludeert hieruit dat de aansluiting tussen het programma en de doelstellingen nog duidelijker geformuleerd kan worden. Ook op niveau van het programma is de spanning tussen de theoretisch/wetenschappelijke en de toegepast/professionele gerichtheid duidelijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan de relatie tussen de doelstellingen en het programma opnieuw te bekijken om een betere afstemming te bekomen.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Over het algemeen kan de commissie besluiten dat het programma uitstekend aansluit bij het artistieke aspect van de opleiding. De aansluiting bij het werkveld en het onderzoek is zeker aanwezig in de opleiding, maar op dit

vlak is zeker nog verbetering mogelijk. De opleiding schijnt zich voornamelijk te richten op de specifiek creatief-artistieke sector binnen de sector interieurarchitectuur. De commissie is van mening dat deze keuze aansluit bij het profiel van de opleiding binnen het landschap van opleidingen interieurarchitectuur in Vlaanderen, maar dat het toch zinvol is om deze oriëntatie kritisch te blijven bevragen. Het is volgens de commissie niet voldoende dat studenten met hun huidige competenties ook elders terecht kunnen. Een explicietere aandacht is wenselijk. De commissie waarschuwt ervoor dat men de basiscompetenties van een interieurarchitect niet uit het oog verloren mag verliezen.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er op diverse plaatsen in het programma aandacht is voor de aansluiting op de professionele context van de opleiding. Er worden bedrijfsbezoeken georganiseerd. Studenten worden geconfronteerd met de zakelijke, organisatorische en administratieve elementen van het beroep. Binnen de verschillende opleidingsonderdelen streeft men er ook naar om de opdrachten zo realistisch mogelijk te formuleren of te werken met echte opdrachten, al dan niet in samenwerking met externe partners. Er is ook aandacht voor actuele thema's en voor ontwikkelingen in het vakgebied.

De grootste aansluiting bij het werkveld wordt volgens de commissie gerealiseerd via de stage. De opleiding organiseert een stage waaraan de student tussen de 225 en 275 uren dient te besteden (wat neerkomt op circa 6 weken van 38 uur. Hier zijn ook enkele uren voorbereiding en schrijven van een stageverslag bij inbegrepen. In het programma is dit goed voor 9 studiepunten. De stage wordt georganiseerd in het laatste semester van de bacheloropleiding. Tijdens de stage dient de student aan te tonen dat hij zijn competenties ook in de praktijk kan aanwenden. De opleiding heeft daarbij een duidelijke lijst van kennis, vaardigheden en attitudes opgesteld die van de student verwacht worden.

Studenten dienen zelf een stageplaats te zoeken. Zijn of haar beargumenteerde keuze wordt door een commissie beoordeeld en al dan niet goedgekeurd. Vereiste is wel dat zij of hij daadwerkelijk ervaring kan opdoen gerelateerd aan het domein van de interieurarchitectuur. Ook een stageplaats bij buitenlandse organisaties komt hiervoor in aanmerking. De klemtoon van de stage ligt op technische uitvoering. Goed uitgeruste werkateliers dienen dan ook aanwezig te zijn op de stageplaats. In de mate van het mogelijke wordt de student ook betrokken bij de andere aspecten van een project. Studenten krijgen bij aanvang een duidelijke uitleg omtrent de (praktische) verwachtingen van de stage. Gedurende hele periode houden de studenten een dagboek bij dat wekelijks naar de stagebegeleider en coördinator wordt doorgestuurd. De student ontvangt hierop feedback. In het bedrijf wordt de student begeleid door een stagementor. De student ontvangt ook minstens één keer bezoek van de stagebegeleider gedurende de stage. Op het einde van de stage dient de student een verslag te schrijven over het verloop, de inhoud en de realisaties van de stage. De commissie is van mening dat een uitbreiding van de stage de kwaliteit van de opleiding nog kan verhogen. De stage zou ook functioneel kunnen ingezet worden om de aansluiting tussen de bachelor en de master te verbeteren. De commissie stelde tijdens het bezoek vast dat er een intensieve en persoonlijke begeleiding van de stage aanwezig is, wat zij heel positief vindt. De verantwoording van het al dan niet goedkeuren van een stageplaats en de feedback na de stage zijn wel nog werkpunten.

Naast deze aansluiting op het werkveld stelde de commissie ook een aansluiting bij onderzoek vast in het programma. Een onderzoekende houding is daarbij het uitgangspunt van alle ontwerpen en bijbehorende opleidingsonderdelen in het programma. Het onderzoekend ontwerpen dat de opleiding als uitgangspunt neemt is overal terug te vinden in de opleidingsonderdelen vormgeving. Daarnaast bevraagt de opleiding ook actief in de diverse opleidingsonderdelen de eigen discipline en stimuleert daarmee een onderzoekende houding bij de studenten en de docenten. Tijdens de opleiding krijgen de studenten ook de opdracht om het overkoepelend thema van de opleiding 'publieke interieurs' te bevragen. Zij dienen een studie te maken van dit onderwerp. Daarnaast worden de studenten ook actief betrokken bij onderzoek. Zij participeren rechtstreeks in onderzoeksprojecten van de docenten of onrechtstreeks door een doorstroom van informatie van doctorandi in de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen. Binnen het programma zijn ook enkele opleidingsonderdelen expliciet op onderzoek gericht. Deze behandelen de diverse onderzoeksvaardigheden en kaderen de relatie tussen onderzoeken en ontwerpen.

De onderzoeksvaardigheden worden bij de studenten geleidelijk opgebouwd doorheen de opleiding. In de bachelorfase worden de studenten onderwezen op het gebied van onderzoeksmethodologie en het contextualiseren van een onderzoek. Gradueel worden deze basiscompetenties dan verder opgebouwd en wordt de studenten uitgedaagd om steeds meer tools en informatie te gebruiken in het onderzoeksproces. Zij dienen lezingen bij te wonen en zelfstandig literatuuronderzoek uit te voeren. Via workshops, casestudy's en de bachelorproef integreert de student ook zijn onderzoeksvaardigheden met de andere aangeleerde competenties. In de masterfase ligt de nadruk op het uitvoeren van ontwerpend onderzoek. De student dient in het kader van zijn masterproef op zelfstandige basis een onderzoeksvraag te formuleren en via ontwerpend onderzoek tot een oplossing te komen. De keuze om de masterproef op te splitsen in zowel een ontwerp als een reflectienota wil een extra nadruk leggen op het belang van het onderzoek en de reflectie.

De commissie stelde vast dat de opleiding in het programma duidelijk een aanzet heeft gemaakt tot het integreren van onderzoek. Tijdens het bezoek kon zij echter vaststellen dat er bij de verschillende betrokken partijen verwarring bestaat omtrent de precieze duiding van de term 'wetenschappelijk'. De commissie is bovendien van mening dat het betrekken van studenten bij onderzoek positief is, maar dat dit zijn doel voorbij schiet omdat de studenten hun rol binnen het onderzoek zelf te weinig kennen. De opdracht voor de studenten is te onduidelijk geformuleerd. Daardoor is het leerproces voor hen vaak beperkt en kunnen zij zich een aantal academische vaardigheden niet of niet volledig eigen maken. Het expliciteren van zowel de bredere doelstelling van het onderzoek als de rol van de student hierin verdient meer aandacht.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding om in het programma ruimte te voorzien om met een breder beroepenveld kennis te maken.

De commissie beveelt de opleiding aan de stage uit te breiden.

De commissie beveelt de opleiding aan de rol van de studenten duidelijker te omschrijven wanneer zij betrokken worden bij onderzoeksprojecten van de opleiding.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft er voor gezorgd dat de samenhang van het programma ook visueel weergegeven wordt in de opbouw ervan. De commissie kon dit tijdens het bezoek ook verifiëren. De diverse opleidingsonderdelen sluiten zowel horizontaal als verticaal, logisch bij elkaar aan. Doorheen het programma is zowel een stijgende complexiteit in de theorie en het ontwerpen alsook een stijgende verwevenheid tussen de diverse opleidingsonderdelen en het opleidingsonderdeel Vormgeving terug te vinden. Ook de aansluiting van theoretische en praktische vakken zat volgens de commissie goed in elkaar.

De opleiding stimuleert in de mate van het mogelijke de samenwerking tussen de verschillende studio's om alle opleidingsinhouden zo goed mogelijk bij elkaar te laten aansluiten. In eerste instantie werkt een student binnen de studio waartoe hij behoort. Tijdens opdrachtvergaderingen worden binnen een studio de inhouden op elkaar

afgestemd. Het geheel van alle individuele opdrachten vormt binnen het programma een leerlijn. Tijdens de denkwerkdagen die de opleiding organiseert worden al deze leerlijnen op elkaar afgestemd. Daarnaast is er ook overleg dat specifiek de bachelor- en masteropleidingen doorlicht. Hierbij zijn ook vertegenwoordigers van de theoretische opleidingsonderdelen aanwezig zodat de hele opleiding een afstemming kent. Ook het actualiteitsgehalte van de opleiding(sonderdelen) wordt op deze manier gecontroleerd en bijgestuurd. Het opleidingshoofd, de vakgroepvoorzitters en de coördinatoren zitten ook wekelijks samen om deze overlegstructuren aan te sturen. Ondanks de inspanning om op elkaar af te stemmen, kon de commissie toch nog een aantal problemen opmerken tijdens het bezoek. Zo ervoer zij een problematische koppeling tussen theorie en ontwerp bij de bouwtechnieken. De bouwtechnische kant werd hierbij erg theoretisch gegeven, waardoor de studenten moeilijkheden ervoeren om dit te zien als een element van een breder ontwerp. De commissie is van mening dat de praktische uitwerking meer vanuit een interieurarchitectonische benadering dient te gebeuren. Zij is ook van mening dat de studenten interieurarchitectuur best niet samen met de studenten architectuur les krijgen over bouwtechnische aspecten. Er is een zekere overlap, maar er is eveneens voldoende verschil om aparte lessen te verantwoorden.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de opleiding inspanningen heeft geleverd om het programma logisch op te bouwen. Daarmee wordt bedoeld dat de student geleidelijk aan met een toenemende complexiteit binnen het programma te maken krijgt en zelfstandiger moet werken. Het aantal keuzemogelijkheden neemt toe naarmate de opleiding vordert. Ook inhoudelijk is, gelijklopend aan de doelstellingen, een toenemende complexiteit aanwezig, van het private interieur tot het publieke interieur. De commissie kon daarbij vaststellen dat dit binnen de verschillende studio's op een eigen manier werd ingevuld. Bij de bouwstudio is volgende lijn vast te stellen doorheen de verschillende semesters: zintuiglijke ruimte, relaties tussen ruimten, casestudy samen met denkstudio, een tweede leven (herbestemming), publieke interieurs. Bij de denkstudio is deze lijn: tafelen, scenografisch ontwerp, casestudy samen met bouwstudio, woonmodel en site. Bij de beeldstudio behandelt men achtereenvolgens wiskunde, kleur en site. Binnen de mediastudio worden ontwerpschetsen, basis digitaal, ruimtelijke wetmatigheden en media integratie behandeld. Het werken met studio's en het confronteren van studenten met meerdere invalshoeken is volgens de commissie een interessante aanpak. De commissie heeft wel een aantal vraagtekens bij de praktische realisatie van deze samenhang. Tijdens de gesprekken met de studenten werd aangegeven dat bouwen en denken niet zonder elkaar kunnen en dat het opsplitsen van beide soms onduidelijkheden schept in de praktijk. De relatie tussen beide en het leggen van een zwaartepunt bij één van beide is soms moeilijk realiseerbaar. De commissie begrijpt deze opmerking en is van mening dat de opleiding zich daar ook meer bewust van moet worden. De synthese van beide elementen in de master is dan wel een positief punt.

In het vijfde semester kan de student een studio kiezen en op een dergelijke manier zijn of haar eigen sterktes of interesses verder uitwerken. De opdracht van deze studio wordt steeds betrokken op het aanwezige onderzoek in de opleiding. Parallel aan deze keuzestudio wordt ook de schakelstudio ingericht voor studenten die vanuit een andere instelling of opleiding instromen in de opleiding Interieurarchitectuur. Het zesde semester wordt afgesloten met een bachelorproef die de verschillende studio's met elkaar integreert in één omvattende opdracht. De studenten kunnen er voor kiezen om hun bachelorproef uit te voeren in het kader van een lopend onderzoek van de opleiding.

De masteropleiding bestaat uit twee trajecten en een masterproef. Het werken met trajecten moet de integratie van onderwijs, onderzoek en ontwerpen optimaal ondersteunen. Binnen elk traject komen zowel ontwerpmatige als theoretische onderdelen voor. Deze zijn in hoge mate geïntegreerd. In het eerste traject dat in het eerste semester doorgaat dient de student een aantal keuzes te maken die de opleiding naar zijn eigen interesses en eigenheden kleuren. Deze keuzes zijn in het eerste semester nog beperkt, begeleid en groepsgebonden. In het tweede traject, de masterproef, wordt de keuze individueel, vrijer en persoonlijker. In alle trajecten staat het thema van het publieke interieur centraal. Afhankelijk van de keuze wordt er een nadruk gelegd op de 'kunsten', dan wel op het 'metier'. Binnen de trajecten is ook een afsluitende studiereis voorzien tijdens welke studenten kennis en ervaring opdoen om hun onderzoeksvraag voor het tweede traject te formuleren.

De masterproef vormt het sluitstuk van de opleiding waarin alle studio's, het ontwerpen en het onderzoeken in één opdracht samenkomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan de scheiding tussen de bouw- en de denkstudio kritisch te blijven bevragen.

De commissie beveelt de opleiding aan aparte lessen bouwtechniek te organiseren voor studenten interieurarchitectuur.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand:

- bachelor: tenminste 180 studiepunten
- master: ten minste 60 studiepunten

Oordeel van de visitatiecommissie: oké

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studiejaar van elk 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studiepunten. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De laatste grote studietijdmeting van de opleiding werd georganiseerd in 2005-2006. Sedertdien wordt de studietijd voornamelijk via de kwaliteitsbarometer opgevolgd.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de opleiding aandacht heeft voor de relatie tussen het aantal studiepunten van een opleidingsonderdeel en de bijbehorende studiebelasting. Zij berekent de studiebelasting als een combinatie van contacturen en verwerkingstijd, waarbij de verwerkingstijd variabel berekend wordt op basis van de gebruikte werkvormen. Deze rekenmethode is ook meegedeeld aan alle docenten en studenten. Dit principe dient er voor te zorgen dat de begrote studietijd binnen de wettelijke normen ligt. De commissie heeft tijdens het bezoek ook geen tekenen gevonden dat dit niet het geval zou zijn, maar is van mening dat het beschikken over duidelijke cijfers geen overbodige luxe is.

Uit de studietijdmeting bleek de studiebelasting van een aantal opleidingsonderdelen te hoog te ligt. Via de tijdschrijfmethode en een aantal vooraf bepaalde criteria en procedures werd hier verder onderzoek naar gedaan. De resultaten van deze meting zijn echter, door een lage respons en onduidelijke vraagstelling, moeilijk te interpreteren. De metingen geven aan dat voor een aantal opleidingsonderdelen de gepresteerde uren boven de wettelijke normen liggen. Gezien de metingen werden uitgevoerd tijdens programmahervormingen en organisatorische herstructureringen, werd hiermee rekening gehouden bij het opstellen van het nieuwe curriculum. Een grote belasting wordt vooral in het opleidingsonderdeel Vormgeving gemeten, maar gezien de aard van de opleiding vinden de studenten dit niet abnormaal.

Uit de resultaten van de kwaliteitsbarometer van de voorbije jaren kon de commissie opmaken dat er de laatste jaren geen problemen meer lijken te zijn met studietijd. Studenten geven wel aan dat de stiptheid van de organisatie en timing van opleidingsonderdelen te wensen over laat. Een hogere studiebelasting ervaren zij als eigen aan en noodzakelijk voor de opleiding. Uit een enquête blijkt dat het aspect studietijd binnen de kwaliteitsbarometer pas op de 13^e plaats (van de 16) komt in volgorde van belangrijkheid.

Ondanks het gebrek aan cijfers en het mindere belang dat studenten hechten aan studietijd is dit een vast agendapunt op de agenda's van de permanente onderwijscommissie, de vakgroepen en de studentenraad. Ook bij invullen van de ECTS fiches komt de afstemming tussen begrote en reële studietijd steeds ter sprake.

Uit de gesprekken met de studenten en alumni bleek dat een deel van de te grote studiebelasting te maken heeft met piekmomenten in de opleiding. Vanaf het academiejaar 2008-2009 heeft de opleiding een studie- en activiteitenkalender ingevoerd om een gelijkmatigere spreiding van de studiebelasting te bekomen. Deze kalender wordt reeds bij aanvang van het academiejaar aan de studenten bezorgd. De commissie staat positief ten opzichte een dergelijke studiekalender. Naast de incidentele piekbelastingen ving de commissie geen verdere negatieve klachten inzake studietijd op tijdens de verschillende gesprekken.

Binnen de academische kalender heeft de opleiding een atelier- en inhaalweek voorzien. Tijdens de atelierweek worden geen lessen georganiseerd en kunnen de studenten voltiids aan hun ontwerpen werken. In de week voor de examens zijn dan inhaallessen of extra atelieruren mogelijk. Op deze manier tracht de opleiding studenten optimaal te ondersteunen in hun ontwerpmogelijkheden voor praktische opleidingsonderdelen en in hun studiemogelijkheden voor theoretische opleidingsonderdelen. De evaluatiekalender, met een beperkt aantal evaluaties in de examenperiode en een evaluatie van de studio's op andere momenten en manieren, moet de studeerbaarheid van de opleiding eveneens bevorderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de opleiding beschikt over een visie en een didactisch concept. Het didactisch concept van de opleiding vertrekt vanuit het principe van het 'onderzoekend leren', wat onmiddellijk aansluit bij de inhoudelijke doelstelling 'onderzoekend ontwerpen' van de opleiding. Het verwerven van competenties gebeurt daarbij voornamelijk op basis van praktijkopdrachten. Het einddoel is dat afstuderende studenten als zelfstandige onderzoekers hun eigen ontwerpproces kunnen sturen. Alle theoretische opleidingsonderdelen worden daarbij als ondersteunend voor dit doel gezien en niet als doel op zich. De theoretische opleidingsonderdelen dienen de technische kennis en inzicht te vergroten, studenten vertrouwd te maken met grafische en communicatieve vaardigheden en hun werk binnen een historische en maatschappelijke context te plaatsen.

Dit didactisch concept vertaalt zich in de praktijk in een brede waaier aan werkvormen: hoorcolleges, ateliers, groepswerk, workshops, excursies, bedrijfsbezoeken, presentaties, papers. Daarbij is een duidelijke groei te merken doorheen het programma. In het eerste bachelorjaar start men met docentgecentreerde lesmethoden (ongeveer 32 procent van het programma) om dan langzaam te evolueren naar een meer studentgecentreerd model in het masterjaar (waar nog slechts 20 procent van het programma docentgecentreerd is). Op die manier wordt een stijgende graad van zelfstandigheid bij de student bewerkstelligd. De werkvormen, zo kon de commissie uit de documenten afleiden, zijn ook gekoppeld aan de leerdoelen van de opleidingsonderdelen waarin ze gebruikt worden. In de ECTS fiches wordt dit transparant weergegeven. De opleiding houdt bij deze keuze ook rekening met de praktische haalbaarheid van een keuze. De commissie stelde tijdens het bezoek vast dat de werkvormen gericht zijn op competentieverwerving en niet alleen op kennisoverdracht. Zo is de commissie van mening dat met name de studio's sterk gericht zijn op samenwerkend leren. Zij betreurt wel dat de materiële voorzieningen het leerproces beperken.

Centraal in het onderwijsconcept van de opleiding staat tevens dat studenten zelf richting moeten kunnen geven aan hun leerproces. In dit kader streeft de opleiding ernaar zoveel mogelijk studentgecentreerde activiteiten te organiseren: ateliers, oefeningen, begeleide praktijkopdrachten, studiereizen. Al deze werkvormen dienen de participatie van de student te verhogen. De commissie kon vaststellen dat er in elk semester van zowel de bachelor- als masteropleiding workshops worden georganiseerd die expliciet deze doelstelling realiseren. De stage in het zesde semester past eveneens in dit concept. Hierbij dient de student ook in een realistische omgeving zelfstandig te werken. Hier wordt de praktijkgestuurde kennisontwikkeling die de opleiding nastreeft optimaal gerealiseerd.

De commissie heeft vastgesteld dat er binnen de opleiding aandacht is voor de aansluiting van de werkvormen bij de karakteristieken van de instroom. Inzake onderwijsmiddelen kon de commissie tijdens het bezoek vaststellen dat het aangeboden cursusmateriaal degelijk is, maar dat er ook een aantal zaken nog voor verbetering vatbaar zijn. De cursussen worden voornamelijk door de docenten zelf geschreven. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er voor de theorievakken vaak readers worden gebruikt, maar zij kon niet steeds duidelijk vaststellen of het om verplichte lectuur dan wel om achtergrondinformatie ging. De kwaliteit van de cursussen was volgens de commissie degelijk. De commissie waardeert het vele werk dat hier duidelijk naartoe gaat. De commissie vraagt wel aandacht voor het cursusmateriaal rond bouwtechniek waarbij het gebruik van bestaande literatuur beter afgestemd zou kunnen worden op de leerinhouden. Voor de praktijkgerichte opleidingsonderdelen is vaak geen echte cursus aanwezig, maar wordt er gewerkt op basis van beeldmateriaal. De commissie vond dit

cursusmateriaal goed voorbereid. De informatiefiches en de opgaven waren volgens hen compact en goed beschreven. Ook de doelstellingen waren duidelijk, hoewel uit de gesprekken bleek dat deze beter gecommuniceerd kunnen worden naar de studenten. De dienst onderwijs van de hogeschool controleert de formele kenmerken van het cursusmateriaal en legt haar conclusies ter bespreking voor op de permanente onderwijscommissie. De verschillende vakgroepen zijn belast met de bijsturing van het materiaal. De commissie kon vaststellen dat de opleiding de technische bibliotheek onder meer met een materialenbibliotheek heeft aangevuld. Ook in het cursusmateriaal is de stijgende aanwezigheid van onderzoek waarneembaar.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de mogelijkheden van Toledo nog niet echt worden ingezet in de opleiding. Zij is van mening dat een elektronisch leerplatform ook andere mogelijkheden en opportuniteiten biedt voor de opleiding en de studenten dan het huidige beperkte gebruik ervan als communicatiemiddel.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan de mogelijkheden van het elektronisch leerplatform voor de opleiding te onderzoeken en dit actiever in te schakelen in het onderwijs.

De commissie beveelt de opleiding aan de aanwezige literatuur beter af te stemmen op de leerinhouden van het programma.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er een duidelijk examenreglement aanwezig is binnen de opleiding waarin de algemene examenregels worden vastgelegd. De examencommissie zorgt voor de praktische uitvoering van het reglement. Zij legt de resultaten van studenten vast en is verantwoordelijk in geval van betwistingen en problemen. De dienst studiebegeleiding is verantwoordelijk voor de communicatie omtrent beoordeling en toetsing. Alle informatie is ter beschikking in de studiegids, op de elektronische leeromgeving en de website van de hogeschool. De details per opleidingsonderdeel zijn terug te vinden op de ECTS-fiches.

Voor elk opleidingsonderdeel kan een student twee keer per jaar (een keer per zittijd) examen afleggen. Deze examens zijn verspreid over drie examenperiodes en twee zittijden. De commissie kon uit de gesprekken opmaken dat de opleiding tijdens het jaar eveneens proefexamens organiseert om studenten voor te bereiden en vindt dit een goed initiatief. Elke examenperiode bestaat uit een inhaalweek gevolgd door 3 examenweken. In deze periode worden voornamelijk examens van theoretische opleidingsonderdelen afgenomen. Praktische opleidingsonderdelen worden permanent geëvalueerd tijdens het academiejaar. Praktijkvakken worden per ontwerpdracht geëvalueerd. Voor deze evaluatie worden regelmatig externen uitgenodigd. Voor wat betreft de evaluatie van zowel de bachelor- als de masterproef werkt men deels met een jury waar de interne titularissen geen onderdeel van uitmaken. Het ontwerpproces wordt op die manier door de interne titularissen beoordeeld en het product door externen. Bij de bachelorproef gaat het soms om mensen die niet binnen het departement werken. Bij de masterproef gaat het voornamelijk om juryleden die niets te maken hebben met het departement. Bij de selectie van juryleden streeft de opleiding multidisciplinariteit na. De commissie staat positief tegenover de

gebruikte evaluatievormen, maar is van mening dat de opleiding peer assessment meer zou mogen inzetten in de opleiding. De inbreng van de lerende bij de evaluatie moet met andere woorden vergroot worden. Nu liggen de beoordeling en toetsing bijna volledig in handen van de docenten, maar worden de studenten zelf te weinig verantwoordelijk gesteld voor de evaluatie van hun eigen leerproces. Ook een nauwere aansluiting met de gebruikte werkvormen van een opleidingsonderdeel is volgens de commissie mogelijk en wenselijk.

Het examenrooster wordt opgesteld door de dienst onderwijs en onderzoek. Deze houdt rekening met een evenwichtige spreiding, de evaluatievormen en de praktische beschikbaarheid van docenten en lokalen. Het examenrooster wordt op de studentenraad besproken en eventueel aangepast. Via het elektronisch leerplatform en het digitaal lessenrooster wordt het examenrooster ten laatste vijf weken voor de start van de examens aan de studenten bekend gemaakt. Na elk semesterexamen wordt een feedbackmoment ingepland. De studenten gaven tijdens het bezoek wel aan dat er meer aandacht mag zijn voor het geven van feedback.

Voor de bewaking van de beoordelingscriteria en het beoordelingsproces werkt de opleiding met een diplomacommissie. Daarin zetelen docenten van alle opleidingen van het departement. Opleidingsonderdelen worden steeds per cluster van deelopleidingsonderdelen beoordeeld. Alle betrokken docenten maken afspraken over de praktische en inhoudelijke organisatie van de beoordeling. Alle evaluatievormen worden beschreven in de ECTS-fiches en na advies van de permanente onderwijscommissie door het departementshoofd vastgelegd. Voor langdurige praktijkopdrachten werkt men vaak met tussentijdse feedback en bijsturing en tussentijdse reviews. Op het einde van elke opdracht volgt een formele evaluatie. Er wordt gewerkt met kwantitatieve en kwalitatieve criteria. Voor theoretische opleidingsonderdelen wordt er in de bacheloropleiding voornamelijk met schriftelijke examens gewerkt. Daarnaast zijn er ook mondelinge examens, zij het beperkt. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de beoordelingscriteria zoals deze in de ECTS-fiches aanwezig zijn soms te breed geformuleerd zijn. Een concretere formulering zou de studenten kunnen helpen zich beter voor te bereiden op de evaluaties.

De commissie was over het algemeen positief over de verschillende examenvragen die zij tijdens het bezoek kon inkijken. Bij de theoretische vakken vond zij deze soms nog te veel gericht op kennis en acht zij verbetering mogelijk door meer gebruik te maken van casestudy's en vragen die het inzicht van de student toetsen. De commissie vraagt zich ook af of de examenvragen van theoretische opleidingsonderdelen niet nauwer kunnen gekoppeld worden aan de praktijkopdrachten van de studenten.

De evaluatie van de stage bestaat uit 5 onderdelen. De eindpresentatie, het stagerapport met de bijlage en de beoordeling van de stagebegeleider worden elk voor 30 procent meegeteld in het eindresultaat. De resterende 10 procent wordt gelijk verdeeld over een beoordeling van de student door het stageverlenende bedrijf en praktische proces van de stage.

De beoordeling van de bachelor- en masterproeven gebeurt op basis van vooraf opgestelde criteria door een interne en een externe jury. De externe jury krijgt voor de beoordeling een grafische presentatie met mondelinge toelichting en ondersteunende schriftelijke documenten. De commissie stelde vast dat het systeem van interne en externe jurering van een zeer hoog niveau was. De grote respons van externen zorgt ook voor een duidelijke profilering en status van de opleiding in het werkveld. Voor het beoordelen van het ontwerp dienen alle externe juryleden zich te houden aan de voorgeschreven eindtermen en evaluatie- en quotatiecomponenten. Zij worden hierover vooraf ingelicht. De commissie vindt dat de beoordelingscriteria van de masterproef duidelijk zijn uitgeschreven. Ook voor de reflectienota (als onderdeel van de theoretische component van de masterproef) zijn gelijkaardige documenten en procedures aanwezig. De reflectienota wordt evenwel niet door externen beoordeeld.

De opleiding heeft in het kader van haar beoordelingsproces een onderzoeksproject ' expliciteren van de evaluatie van kunstzinnige ontwerpprocessen en -producten' ingediend.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De masterproef wordt georganiseerd in het laatste semester van de masteropleiding en heeft een gewicht van 24 studiepunten. De student heeft in totaal 18 weken de tijd om uitsluitend aan de masterproef te werken.

De voorbereiding van de masterproef gebeurt gedurende de hele opleiding. Vanaf het eerste semester van de masteropleiding zijn er ook specifieke trajecten. Via de electives kunnen de studenten bepaalde thema's van hun masterscriptie dieper gaan uitwerken.

De masterproef bestaat uit 3 onderdelen: een onderdeel ontwerpen en twee theoretische onderdelen. Het ontwerp telt in het geheel mee voor 15 studiepunten. Het eerste theoretische onderdeel telt mee voor 3 studiepunten en wordt ingevuld door de vakgroep BP (beroepspraktijk). De theoretische component die 6 studiepunten bedraagt kan worden gekozen uit de vakgroep BP of G&T (geschiedenis en theorie). Vanuit de gekozen invalshoek dient de student een onderdeel van zijn of haar ontwerp verder uit te werken. De commissie vindt dat de opzet van de masterproef goed is. De opleiding toont hiermee aan dat ze een heldere visie op de status van de masterproef heeft. De commissie vraagt de opleiding om de technische uitwerking van de masterproef met meer nadruk te begeleiden. Ook de daadwerkelijke uitvoering behelst immers een element van onderzoek dat in de masterproef een plek zou moeten hebben. De masterproef is het sluitstuk van de opleiding waarmee de student haar of zijn disciplinegebonden en academische competenties dient aan te tonen. De integratie van zijn kennis en vaardigheden moet hieruit duidelijk blijken. De opleiding heeft de verwachte eindcompetenties duidelijk omschreven. De student dient op het einde van de masterproef zowel aangetoond te hebben dat hij een degelijke ontwerper én onderzoeker is en dat hij een probleem zowel onderwerpmethodisch als theoretisch kan benaderen. De student krijgt binnen het afgelegde parcours ook de mogelijkheid en ondersteuning om beide te realiseren.

Bij het uitwerken van de masterproef worden de studenten ondersteund door een mentor. De student kiest deze vanaf volgend academiejaar zelf in relatie tot de inhoudelijke kenmerken van de masterproef. Studenten kunnen hierbij kiezen voor alle docenten van het departement. Mits het aanleveren van een goede onderbouwing kan ook een externe mentor toegewezen worden. Naast de mentor kan een student ook beroep doen op andere docenten en specialisten. Daarnaast is er ook begeleiding voor de theoretische component beroepspraktijk. Al deze mensen zorgen voor bijsturing, reflectie en tussentijdse aftoetsing van de kwaliteit en evolutie van de masterproef. Al deze personen werken op basis van een zelfde leidraad die door de opleiding geschreven werd. Hierin zijn alle inhoudelijk en formele vereisten gestipuleerd. Ook de beoordelingscriteria, alle elementen met betrekking tot de presentatie en de jurering en algemene praktische richtlijnen zijn terug te vinden in deze gids. Ondanks de aanwezige ondersteuning wordt van de student wel een grote zelfstandigheid verwacht. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de studenten een degelijke begeleiding krijgen bij het uitwerken van het masterproef. Zij staat ook positief tegenover het feit dat studenten hun eigen mentor zullen kunnen kiezen omdat zij op deze manier hun masterproef nog persoonlijker zullen kunnen invullen.

Voor het theoretisch deel van de masterproef is een centrale coördinator aanwezig in de opleiding. Deze dient alle studenten en docenten te ondersteunen en verzorgt de communicatie over het theoretisch deel. Hij ziet ook toe op de naleving van de vooropgestelde timing. Hij organiseert tevens de thematische groepssessies waar er voor de verschillende studenten relevante onderwerpen besproken worden en waar links tussen verschillende theoretische onderdelen gelegd kunnen worden. Voor dit luik zijn een aantal inhoudelijke en vormelijke criteria opgesteld. Er moet onder meer een duidelijke link zijn naar de interieurarchitectuur en het academisch gehalte moet verder gaan dan een loutere literatuurstudie.

De kwaliteit van de masterproef wordt bewaakt door het betrekken van externe juryleden en een diplomacommissie bij de beoordeling. Deze beoordelen niet alleen de eindresultaten maar ook de projecten en thematieken die binnen de masterproef uitgewerkt dienen te worden. De commissie staat zeer positief ten opzichte van deze manier van werken. De commissie kon vaststellen dat studenten zelf hun onderwerp en probleemstelling kunnen formuleren en dat zij dit vervolgens zelf verder dienen uit te werken tot een ontwerp. Ook dit vindt de commissie positief, hoewel zij zich afvraagt of de opleiding niet meer aandacht kan besteden aan de maatschappelijke relevantie van de geselecteerde thematieken. Ook de keuze van de locatie voor het uitwerken van een ontwerp is volgens de commissie soms niet duidelijk beargumenteerd.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s) en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor- en masteropleiding.

De voorbije jaren stroomden voornamelijk studenten uit het ASO in de opleiding in (66 procent). Daarnaast stromen voornamelijk studenten uit KSO en TSO in. De procentuele verhouding varieert licht tussen Gent en Brussel, maar de algemene instroomkenmerken zijn gelijklopend. De instroom komt overeen met het beoogde instroomprofiel voor de academische opleidingen van het departement.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de opleiding geen eisen stelt aan de instroom betreffende voorkennis of vaardigheden. Zij legt bij de informatieverstrekking wel een nadruk op de aanwezigheid van culturele interesses, een creatieve ingesteldheid en een bereidheid tot levenslang leren. Een aanleg tot ruimtelijk

inzicht en vormgevoeligheid strekken ook tot aanbeveling. Studenten die in de vooropleiding een beperkt aantal uren van belangrijke vakken kregen worden hierop ook aandachtig gemaakt en worden aangeraden de brugcursus te volgen.

De opleiding organiseert sedert 2009 een brugcursus wiskunde om studenten met een minder goed aansluitende vooropleiding te ondersteunen. Daarnaast worden ook cursussen schetsen, maquettebouw en ICT aangeboden.

In de eerste week van het eerste bachelorjaar worden diverse introductie-activiteiten georganiseerd. De student krijgt tijdens deze week informatie over het elektronisch leerplatform, ICT, de bibliotheek, het technisch documentatiecentrum, de verschillende reglementen, de studentenraad, de studentenvoorzieningen, de studentenverenigingen, het diversiteitsbeleid en studiemethodiek.

In de documenten kon de commissie vaststellen dat het modeltraject van de opleiding via een voltijds of deeltijds traject kan gevolgd worden. Een geïndividualiseerd traject is ook mogelijk. Het kan aangevraagd worden via de dienst studietrajectbegeleiding en het dossier wordt beoordeeld door een assessmentcommissie. Aanvragen voor EVC en EVK kunnen ook via de dienst studietrajectbegeleiding aangevraagd worden. Beide aanvragen worden door het departementshoofd behandeld. EVC aanvragen worden gestart met een intakegesprek. Studenten worden doorheen het hele EVC proces begeleid door het departement. Hiervoor worden de procedures van de associatie K.U.Leuven gevolgd.

Binnen het departement worden drie schakelprogramma's ter voorbereiding op de master in de interieurarchitectuur georganiseerd. Vanuit de bachelor interieurvormgeving, toegepaste architectuur en bouw kan men via een vastgelegd schakelprogramma instromen. De schakelprogramma's zijn voornamelijk gericht op het verkrijgen van de nodige academische competenties. Het schakelprogramma voor de opleiding interieurvormgeving bevat 60 studiepunten. De andere twee schakelprogramma's bevatten 90 studiepunten. Daarnaast bestaan er ook voorbereidingsprogramma's vanuit de bachelor – en masteropleidingen architectuur en industriële wetenschappen: bouwkunde. Deze bevatten respectievelijk 41 en 44 studiepunten.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de opleiding de noodzakelijke voorwaarden inzake toelatingsvoorwaarden invult. Zij staat positief ten overstaan van de aangeboden brugcursussen, schakelprogramma's en andere mogelijkheden om de instroom in de opleiding makkelijker te maken. Ook de duidelijke volgtijdelijkheid en de goede aansluiting van de bachelor en de masteropleiding is positief.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	voldoende
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	voldoende
facet 2.3, samenhang van het programma:	goed
facet 2.4, studieomvang:	oké
facet 2.5, studielast:	goed
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	voldoende
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	goed
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de opleiding Interieurarchitectuur van de Hogeschool voor Wetenschap georganiseerd wordt door een enthousiast en hecht team dat duidelijk toegewijd is aan zijn onderwijs- en onderzoekstaken.

Het beleid inzake personeel wordt bepaald op niveau van het departement. De commissie kon uit de ingekeken documenten en de gesprekken opmaken dat de doelstellingen van het personeelsbeleid duidelijk zijn. Per opleiding zijn specifieke invullingen mogelijk. Personeelsleden dienen zeker een expert te zijn in één van volgende gebieden: architectuur, interieurarchitectuur, interieurvormgeving of stedenbouw of op een bijzondere manier een bijdrage kunnen leveren tot de discipline. Algemeen wordt gestreefd naar een vaste kern van voltijdse docenten met algemene taken die aangevuld worden met deeltijdse medewerkers en gastprofessoren die meer specifieke rollen vervullen. Het onderwijzend personeel wordt ondersteund door een administratief team.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er adequate procedures en protocollen aanwezig zijn inzake aanwerving en selectie, onthaal van nieuwe collega's, functionering, evaluatie, benoeming en bevordering. Het personeel is via afvaardiging betrokken bij het opstellen van deze documenten. Ook de aanwezigheid van een deontologische code voor de interactie tussen onderwijs en praktijk vond de commissie een positief punt.

Bij aanwerving wordt er rekening gehouden met competenties die nodig zijn voor het vervullen van de opleidingsonderdelen of het onderzoek waarvoor een vacature wordt uitgeschreven. Dit profiel wordt opgesteld door het opleidingshoofd in samenspraak met de vakgroepcoördinator en voorgelegd aan het departementshoofd. Dit kan worden aangetoond via diploma's, nuttige ervaring en portfolio. Bij elke selectiecommissie is er minstens één externe vertegenwoordiger aanwezig. Het departementshoofd neemt de finale beslissing tot aanwerving in samenspraak met de voorzitter van de selectiecommissie. Een vergelijkbare procedure wordt gebruikt voor de aanwerving van administratief personeel. De commissie is van mening dat de gebruikte selectiemethode heeft geleid tot een heel goede selectie van onderwijzend personeel.

Nieuwe personeelsleden worden via brochures, jaarverslagen, de studiegids, een administratieve gids en een praktische rondleiding wegwijs gemaakt in de werking van het departement. Jaarlijks wordt een introductieavond voor nieuwe personeelsleden georganiseerd. Op de elektronische leeromgeving kunnen personeelsleden alle andere relevante informatie vinden.

Jaarlijks wordt voor elk personeelslid een algemene taakomschrijving en ambtsbepaling opgesteld. Op deze manier wordt de werkdruk in de gaten gehouden en is er een objectieve methode om werklast te verdelen. Hierin wordt rekening gehouden met de lesopdrachten die doorgaan op de twee campussen. Alle personeelsleden kunnen zowel bestuurlijke, administratieve, logistieke als leidinggevende taken opnemen. Voor alle taken zijn bronboeken opgesteld ter ondersteuning van de correcte uitvoering van de taken. Na twee jaar wordt, mede op basis van de taakomschrijving, een eerste functioneringsgesprek georganiseerd. Na vier jaar volgt het tweede functioneringsgesprek. Na 5 jaar volgt er een formeel evaluatiegesprek. Tussentijds wordt er voornamelijk

informeel bijgestuurd. De verantwoordelijkheden in het kader van evaluatie zijn duidelijk vastgelegd. Personeelsleden worden in dit kader aangemoedigd om de zelfevaluatie-instrumenten Evadoc en Evatel te gebruiken. Op basis van de resultaten van deze cyclus bestaan benoemings- en bevorderingsmogelijkheden. Personeelsleden kunnen om de twee jaar hiervoor een dossier indienen.

In het personeelsbeleid is levenslang leren voorzien. Alle personeelsleden kunnen vormingen aanvragen bij het departementshoofd in functie van hun opdracht. De commissie kon tijdens het bezoek wel vaststellen dat er nog een nood bestaat aan bijkomende onderwijskundige professionalisering. Dit geldt voor zowel het concrete lesgeven en het praktische gebruik van onderwijsmiddelen en -vormen als voor ondersteuning inzake onderwijsprocessen. De commissie is in dit opzicht alvast positief over de aanwezigheid van een pedagogisch begeleider voor de integratie van het competentiegericht leren en ook over het feit dat de opleiding zich bewust is van de nood aan deze ondersteuning. Toch mist ze nog concrete realisaties. Alle personeelsleden kunnen deelnemen aan de interne denkwerkdagen en projecten van de associatie K.U.Leuven, maar de commissie kon tijdens het bezoek niet vaststellen in welke mate deze mogelijkheden reeds gebruikt zijn. Daarnaast organiseert het departement opleidingen rond diverse thema's. Ook de deelname aan (inter)nationale conferenties behoort tot de bijscholingsmogelijkheden. De gevolgde vormingen komen ter sprake tijdens de evaluatiegesprekken.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er bij het onderwijzend personeel ook een duidelijke internationale gerichtheid aanwezig was. Deze oriëntatie uit zich met name in de verbindingen die docenten leggen met een reeks Europese opleidingen voor interieurarchitectuur en initiatieven op het vlak van workshops en, in mindere mate, onderzoek. Het feit dat een groot deel van de docenten naast hun deeltijdse aanwezigheid in het onderwijs ook een eigen ontwerppraktijk onderhoudt, heeft tot gevolg dat van een langdurige docentenmobiliteit geen sprake is. Deze beperking doet zich bij alle ontwerpopleidingen voor. De commissie wil de opleiding daarom stimuleren om alternatieve vormen van docentenmobiliteit te ontwikkelen die aansluiten bij het profiel van het onderwijspersoneel van een ontwerpopleiding.

Binnen de hogeschool wordt gewerkt met een duidelijk gelijkheidsbeleid. Binnen het departement Architectuur is ook een gedragscode afgesloten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan bijkomende onderwijskundige professionalisering te organiseren en deelname hieraan te stimuleren.

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon op het einde van het bezoek besluiten dat de opbouw van het personeel, bestaande uit een combinatie van geprofileerde ontwerpers en onderzoekers, de grootste troef is van de opleiding. Zij kon tijdens het bezoek vaststellen dat het personeel sterk maatschappelijk actief is, een internationaal netwerk heeft en ook

actief publiceert. De commissie is wel van mening dat er uit de diverse publicaties voornamelijk een individuele betrokkenheid bij projecten blijkt. Zij vraagt zich af of de opleiding geen grotere collectieve betrokkenheid kan realiseren. De commissie merkt op dat de nadruk daarbij zou moeten liggen op de gezamenlijke prestaties van het docentencorps op het vlak van onderwijs en onderzoek. Daarbij dient ook een duidelijk onderscheid te worden gemaakt tussen werkzaamheden die binnen Sint Lucas zijn gerealiseerd en hetgeen de vaak incidentele docenten elders hebben verricht.

Eén van de basisprincipes van het departementaal personeelsbeleid is dat onderwijzende personeelsleden die betrokken zijn bij de organisatie van praktijkvakken een eigen praktijk dienen te hebben die relevant, voorbeeldig en stimulerend is voor het onderwijs. De commissie ondersteunt deze traditionele wervingsmethode. Over het geheel van het personeelsbestand wordt er tevens naar gestreefd om de theoretische vakken door doctorates of doctorandi te laten geven. Ook voor praktijkvakken worden doctorandi ingezet, hoewel in mindere mate. De commissie was over het algemeen tevreden over de gezonde mix van professionele en academische profielen die zij tijdens het bezoek kon vaststellen.

Ongeveer 75 procent van de opleiding wordt verzorgd door personeelsleden die een band hebben met een actuele beroepspraktijk. De meeste van deze personeelsleden vervullen naast het onderwijs nog een andere professionele activiteit in de architectuursector. Alle voltijdse personeelsleden hebben voor hun aanwerving een jarenlange praktijkervaring opgedaan voor zij overstapten naar het onderwijs. Diverse personeelsleden zijn actief in beroepsverenigingen, commissies, adviesorganen en externe werkgroepen.

Bij de aanwerving zijn naast de eerder genoemde elementen ook een doctoraatsdiploma en inzet voor onderzoek mogelijke vereisten. Dit vormt steeds een belangrijk gespreksonderwerp bij de selectie. Bij voorkeur worden alle onderzoekers ook deels ingezet in onderwijs (en omgekeerd). Jaarlijks schrijft men diverse interne vacatures uit in het kader van onderzoeksprojecten. Van voltijdse personeelsleden wordt verwacht dat zij actief zijn in zowel onderwijs, onderzoek als maatschappelijke dienstverlening. Parallel aan de cyclus van functionerings- en evaluatiegesprekken zijn onderzoekers onderhevig aan jaarlijkse rapporteringsgesprekken.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat personeelsleden binnen het departement de opleidingenreeks Research Training Sessions (RTS) kunnen volgen die voorbereiden op ontwerpgericht onderzoek en dat dit een verbetering van het onderzoek van de opleiding met zich meebrengt. Via dit traject wil de opleiding tevens het opstarten van doctoraatsonderzoeken stimuleren. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat het aantal doctoraten de voorbije jaren ook gestaag is gestegen. De sessies worden gegeven door nationale en internationale deskundigen. Daarnaast heeft de opleiding een Architectuur Reflectie Centrum (ARC) opgericht. Dit centrum publiceert het tijdschrift 'Reflections' waarin zowel de realisaties uit onderwijs, onderzoek als de RTS worden beschreven.

Naast het personeels- en onderwijsbeleid beschikt de opleiding ook over een specifiek onderzoeksbeleid. Het beleid is gebaseerd op een meerjarenplan dat mee gestuurd wordt door de geassocieerde faculteit Kunsten en Architectuur binnen de associatie K.U.Leuven. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er de voorbije jaren tal van initiatieven in het kader van de academisering waren gerealiseerd, dat de opleiding de docenten ook stimuleert om te publiceren in wetenschappelijke tijdschriften en dat dit ook tot concrete realisatie leidt.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De personeelsomvang wordt jaarlijks vastgelegd door de Beleidsraad Sint-Lucas. Zij baseert haar beslissing op de beleidsplannen, de noden van de opleidingen en de financiële ruimte. Voor de inzet van personeel is zowel budget beschikbaar uit de enveloppe van de hogeschool, de academiseringsmiddelen en de PWO-middelen.

Aan de opleiding Interieurarchitectuur zijn in totaal 86 docenten verbonden. Een kwart hiervan is betrokken bij de masteropleiding. Bijna alle docenten geven zowel in de bachelor- als in de masteropleiding les. De helft van het onderwijzend personeel heeft een gemiddelde onderzoeksopdracht van 30 procent. Deze personen verzorgen tevens 47 procent van het curriculum van de opleiding. Iets meer dan een kwart van de onderwijzende personeelsleden heeft deel genomen aan de RTS. 11 personen in de opleiding hebben reeds een doctoraat. 12 personen zijn een doctoraat aan het behalen. De student/docentratio voor de opleiding is 7,5 studenten/docent. De commissie is van mening dat dit uitzonderlijk goed is in vergelijking met de andere opleidingen interieurarchitectuur.

Bijna de helft van de docenten is ook actief in een andere opleiding van het departement. Ongeveer 20 procent van alle personeelsleden werkt voltijds. De commissie is van mening dat deze verhouding consistent is met het beleid om mensen die actief zijn in het werkveld te betrekken bij de opleiding. Zij vraagt zich af of de wens van de opleiding om het aantal voltijdse personeelsleden te verhogen nodig en wenselijk is.

Binnen de opleiding zijn er overwegend mannen actief als lesgever. De opleiding ondernam op dit punt actie waardoor een kwart van het personeel ondertussen vrouwelijk is. Binnen de opleiding is 60 procent van de personeelsleden jonger dan 46 jaar en een kwart ouder dan 56 jaar. De commissie is van mening dat dit een evenwichtige leeftijdsverdeling is met een goede mengeling tussen ervaring en vernieuwing.

Binnen het personeelsbestand is een rijke waaier aan specialisaties te vinden. De meeste lesgevers zijn interieurarchitecten en architecten. Daarnaast zijn ook nog mensen met volgende diploma's en competenties aanwezig: beeldende kunst, restauratie, geschiedenis, plantkunde, natuurkunde, geografie, geologie, filosofie, filologie en wiskunde.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	voldoende
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het departement Architectuur zit verspreid over twee campussen in Gent en Brussel. De voorzieningen worden gemeenschappelijk gebruikt. In Gent kan de opleiding gebruikmaken van diverse gebouwen. In de Zwarteustersstraat bevinden zich de logistieke diensten, de cafetaria, de bibliotheek en de auditoria. In de Hoogstraat zijn de sociale dienst en de meeste onderwijsruimten en de ontwerpstudio's gevestigd. In Brussel heeft de opleiding een compact gebouwencomplex ter beschikking waar alle diensten en onderwijsruimten zijn gevestigd. De administratieve diensten zijn ondergebracht in het voormalige Abdissenhuis in Gent. In Brussel is hiervoor een landschapsbureau op de mezzanine van het hoofdgebouw voorzien. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de gebouwen van de hogeschool vlot bereikbaar zijn voor de studenten en dat er aandacht is voor rolstoeltoegankelijkheid. De commissie wenst de opleiding te stimuleren om de voorzieningen inzake toegankelijkheid voor motorisch en visueel gehandicapten af te werken.

In Gent zijn er in totaal 4 auditoria en 3 theorielokalen. Deze zijn allemaal uitgerust met multimedia-apparatuur. De auditoria worden gedeeld met de opleiding Beeldende kunsten. Op de eerste en tweede verdieping zijn ateliers gevestigd die voorzien zijn van projectiemogelijkheden. De opleiding beschikt over twee computerlokalen waar ook lessen gegeven worden. In Brussel is er een auditorium, vier theorielokalen en diverse atelierruimtes op de verschillende verdiepingen. Tijdens het bezoek aan de lokalen stelde de commissie vast dat er onvoldoende atelierruimte aanwezig was voor de studenten. Zij is van mening dat vaste werkruimtes en werkplaatsen voor het maken van ontwerpen en maquettes onontbeerlijk is voor een opleiding Interieurarchitectuur. De commissie kon vaststellen dat ook de opleiding zich hiervan bewust is, maar kreeg de indruk dat dit op korte termijn geen prioriteit vormde binnen het beleidsplan. De commissie stelde echter vast dat het gebrek aan atelierruimte niet alleen een praktische belemmering voor de studenten met zich mee bracht, maar ook een negatieve invloed had op de onderwijskundige realisaties van de opleiding. Dit is een situatie die volgens de commissie dringend dient verbeterd te worden. Daarnaast zijn er ook een aantal seminarielokalen of studieplekken ter beschikking. Ook op deze campus is er een computerlokaal. Op beide campussen is draadloos internet voorzien.

Inzake ICT faciliteiten kunnen de studenten op diverse diensten rekenen. Zij krijgen een eigen mailadres en login voor het netwerk van de hogeschool. Studenten kunnen hun eigen laptop meebrengen naar de les en kunnen hiermee aansluiten op het netwerk van de hogeschool. De opleiding maakt gebruik van de elektronische leeromgeving Toledo van de associatie K.U.Leuven. Dit platform wordt gebruikt voor het delen van documenten en voor dagdagelijkse communicatie met de studenten. Via de hogeschool kunnen studenten ook hard- en software aan voordelige tarieven aankopen. De opleiding beschikt tevens over een 3D printer.

Op beide locaties is een bibliotheek aanwezig met collecties die aansluiten bij de aangeboden opleidingen. In Brussel is een redelijke collectie boeken en tijdschriften aanwezig. De collectievorming gebeurt voornamelijk rond Architectuur, Interieurarchitectuur, Stedenbouw & ruimtelijke planning met een focus op 20^e eeuwse ontwikkelingen. De collectie in Gent is groter en afgestemd op de architecturale en artistieke disciplines en het onderzoek binnen de twee departementen op de campus. De collecties zijn ontsloten via het LIBIS bibliotheeknetwerk van de associatie K.U.Leuven. Studenten hebben ook toegang tot tal van digitale bronnen via de website van de bibliotheek. Inzake aankoopbeleid kunnen zowel studenten als docenten suggesties doen. De

opleiding is momenteel bezig met het ontwikkelen van een beleidsplan voor de bibliotheek. De commissie ondersteunt nadrukkelijk het voornemen om een nieuwe, goed uitgeruste bibliotheek te realiseren en daarbij de combinatie van architectuur en beeldende kunsten te handhaven.

De opleiding heeft een Architectuur Reflectie Centrum (ARC). Dit centrum is een intern orgaan dat reflecteert en publiceert over de departementale activiteiten. Het werkt samen met Technopolis en motiveert studenten en docenten om hun werk kenbaar te maken. Daarnaast is er ook een technisch documentatiecentrum, een kaartenarchief en een materialenbibliotheek. De collectie van deze laatste werd recent gevoelig uitgebreid met specifieke materialen voor interieurarchitectuur. Al deze initiatieven zijn ontstaan vanuit een archiveringstraditie en de wens om de aanwezige informatie te ontsluiten voor een groter publiek. De opleiding beschikt over een 'Witte Zaal' waar zij op regelmatige basis lezingen en tentoonstellingen organiseert. Op die manier wil zij het werk van de opleiding in de kijker zetten maar ook extern werk introduceren binnen de opleiding.

Op beide campussen zijn er docentenlokalen voorzien waar de nodige administratieve benodigdheden voor het uitvoeren van dagdagelijkse taken aanwezig zijn. Op beide campussen is een cafetaria en een EHBO-lokaal aanwezig.

Het technisch onderhoud van de gebouwen gebeurt zowel in Gent als Brussel op wekelijkse basis. De dienst gebouwen is hiervoor verantwoordelijk. Deze dienst kan door alle personeelsleden aangesproken worden. Na uitvoering van de werken wordt de aanvrager steeds op de hoogte gebracht. Binnen de hogeschool is ook een preventie-adviseur en een Comité voor Preventie en Bescherming op het werk aanwezig.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat het departement momenteel aan een nieuw masterplan werkt voor de campus in Gent en dat er een aantal verbeteringswerken gepland zijn voor Brussel. Zij staat positief ten opzichte van de plannen van het departement en de opleiding, maar stelt zich vragen bij de prioriteiten die hierbij zijn gelegd.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie herhaalt met grote klem de vraag om te investeren in atelierruimte.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening voor studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening voor studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de studiebegeleiding van de opleiding zich zowel op instroom, doorstroom en uitstroombegeleiding richt. Afhankelijk van de relatie van de student tot de opleiding kan hij van diverse diensten gebruik maken.

Abituriënten kunnen via infodagen en SID-ins kennis maken met de opleiding. Op deze dagen verschaft de opleiding uitgebreide inhoudelijke en praktische informatie over de opleiding aan toekomstige studenten. Geïnteresseerden kunnen ook steeds terecht op de eindejaarstentoonstelling van de opleiding waar zij het werk

van studenten tentoonstelt. Tijdens deze tentoonstelling staan studenten en docenten ter beschikking om bijkomende uitleg te geven over de opleiding. Daarnaast kan iedereen op de website van de hogeschool en het departement alle relevante informatie vinden.

Studenten die zich inschrijven in de opleiding krijgen een studiegids waarin de belangrijkste inhoudelijke en praktische aspecten van de opleiding worden toegelicht. Hierin staan onder meer de programma's van alle opleidingen van het departement, een verklarende woordenlijst, het onderwijs- en examenreglement, informatie over docenten, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie staat positief ten overstaan van de acties inzake instroombegeleiding.

Gedurende hun hele loopbaan kunnen studenten beroep doen op de dienst studietrajectbegeleiding. Deze dienst bewaakt de studievoortgang van de studenten. Op elke campus is een studietrajectbegeleider aanwezig die de studenten informatie verstrekt en hen ondersteunt bij het maken van keuzes. De commissie is van mening dat de individuele begeleiding van studenten een duidelijke meerwaarde oplevert, maar kon ook vaststellen dat dit een grote druk legt op een opleiding. De opleiding werkt in haar studiebegeleiding expliciet op basis van een diversiteitsbeleid en een bijbehorende gedragscode. Studenten met een functiebeperking kunnen eveneens bij deze dienst terecht voor het aanvragen van specifieke onderwijs- en examenfaciliteiten. Voor deze doelgroep werden specifieke procedures ontwikkeld.

Inzake psychosociale begeleiding kunnen studenten terecht bij de dienst Studentenvoorzieningen. Ook met financiële vragen kunnen studenten terecht bij deze dienst.

De ombudsdienst is verantwoordelijk voor het opvolgen van conflicten tussen studenten en docenten. De ombudsdienst werkt het hele jaar door op basis van duidelijk vastgelegde procedures. Per campus is er een ombudskoördinator en elke opleiding kan beroep doen op een individuele ombudspersoon die niet in de opleiding werkzaam is.

Er is een stuurgroep internationalisering die alle initiatieven op het vlak van internationalisering opvolgt. Deze stuurgroep verspreidt informatie omtrent de mogelijkheden voor studenten om internationale ervaring op te doen. Het is de taak van deze groep om studenten te stimuleren om aan internationale programma's deel te nemen en duidelijke informatie te verstrekken rond de selectiecriteria en deelnemingsvoorwaarden. Zij begeleiden hen tijdens de applicatieprocedure en de transfer van studieresultaten. Zij bieden ondersteuning inzake financiering en aanverwante juridische elementen. Van uitgaande studenten wordt in eerste instantie een zekere zelfredzaamheid verwacht, hoewel de dienst internationalisering ook voor hen ondersteuning kan bieden bij vragen. Internationale studenten worden ook gevraagd om een eindrapport op te stellen over hun ervaringen, wat bedoeld is als een handleiding voor nieuwe studenten. Inkomende studenten worden ook door de dienst internationalisering begeleid.

Na afstuderen biedt de opleiding de alumni nog een aantal cursussen, sessies en masterclasses aan in het kader van levenslang leren. De opleiding werkt momenteel ook aan een alumniwerking voor beide campussen. Alumni worden steeds uitgenodigd op alle evenementen van de opleiding. Daarnaast kunnen alumni zich ook inschrijven voor het ontvangen van vacatures.

De commissie was over het algemeen tevreden over de aangeboden mogelijkheden inzake studiebegeleiding. Zij kon vaststellen dat de opleiding op dit vlak reeds verschillende initiatieven heeft ondernomen, al dan niet binnen het bestaande kader van de hogeschool en het departement. Qua aantal realisaties had de commissie nog wel een vraag. Zo miste zij bijvoorbeeld de organisatie van een jobbeurs, sollicitatietrainingen en dergelijke meer.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	onvoldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De commissie is van mening dat de materiële voorzieningen van de opleiding momenteel onvoldoende zijn. Zij heeft echter kennis genomen van deels vergevorderde plannen om de ateliercapaciteit te ontwikkelen en ook een goede oplossing voor de bibliotheek te vinden. Op termijn ziet de commissie de vraag of de erfenis van de locatie en haar beperkingen niet om een structurele oplossing vraagt en dringt erop aan om deze ontwikkeling serieus te onderzoeken.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Er bestaat binnen het departement een kwaliteitsbeleid dat aangepast is aan de noden van de opleidingen. De opleiding streeft daarbij, binnen de opgelegde wettelijke kaders, naar een maximalisering van kwaliteitsverbetering met een minimum aan extern opgelegde procedures. Het overkoepelend kwaliteitszorgbeleid is gebaseerd op de vijf pijlers van de associatie K.U.Leuven: visie en beleid, randvoorwaardelijke basisvoorzieningen, uitvoering van het onderwijs, systematische evaluatie en opvolging van de evaluatie. Deze pijlers werden vertaald in een beleidsvisie op niveau van het departement waarbij doelstellingen en verantwoordelijkheden meer in detail omschreven werden. In dit kader werd ook een departementale kwaliteitszorgcoördinator aangesteld en is er een departementale stuurgroep kwaliteitszorg.

Specifiek voor de architectuuropleidingen zijn de voorbije jaren specifieke evaluatie-instrumenten ontwikkeld in samenwerking met externe experts. De commissie staat positief ten opzichte van dit initiatief en de gepresenteerde resultaten ervan. De opleiding heeft recent goedkeuring gekregen om het project nog verder uit te werken. De commissie kon over het algemeen vaststellen dat de evaluatiemethodes binnen de opleiding goed ontwikkeld zijn en continu verder ontwikkeld worden. De commissie kon uit de documenten en gesprekken ook afleiden dat de gebruikte methoden ook daadwerkelijk problemen detecteren.

Er worden binnen de opleiding sedert 2000 evaluaties uitgevoerd. Tussen 2003 en 2005 zijn er op niveau van beleid, personeel, en studenten diverse enquêtes en TRIS/EFQM onderzoeken uitgevoerd. Vanaf mei 2006 werkt men er voornamelijk met de kwaliteitsbarometer. De commissie kon vaststellen dat daarnaast ook veel informeel met studenten wordt gepraat en dat er focusgroepgesprekken worden georganiseerd. De commissie is van mening dat deze kwalitatieve metingen ook het juiste detailniveau van de opleiding bevragen. De informele kwaliteitszorg werd door de commissie dan ook als positief ervaren. Zij ziet de korte lijnen tussen docenten en studenten als een meerwaarde.

De kwaliteitsbarometer die door de opleiding wordt gebruikt meet op jaarlijkse basis zestien kwaliteitsaspecten, verdeeld over vier organisatieniveaus: departement, opleiding, vakgroep en docent. Deze aspecten zijn: cursusmateriaal, stimulerend, groei expertise, actueel, organisatie, programmaopbouw, specificiteit, infrastructuur, volgens afspraak, beoordeling, informatica, studentgericht, studietijd, complementair, coherent en zelfevaluatie. Deze aspecten werden afgetoetst bij studenten en personeel en worden allemaal als belangrijke indicatoren beschouwd. De opleiding dient op alle aspecten van de barometer positief te scoren. De resultaten van de metingen worden voorgelegd aan personeel en studenten. De metingen worden zowel in Gent als Brussel apart afgenomen en verwerkt.

Uit de samenvatting van de meetresultaten valt op te maken dat voor de opleiding voornamelijk de studietijd een aandachtspunt vormt in alle jaren. Op departementaal niveau geeft de barometer aan dat er voornamelijk aan de praktische organisatie gewerkt dient te worden. Bij de docenten dient er aandacht te zijn voor zowel het cursusmateriaal als de zelfevaluatie. De commissie kon uit de documenten wel opmaken dat de meeste resultaten positief evolueren en dat de gemiddelde scores over alle jaren en locaties heen op één cijfer na allemaal positief zijn. De opleiding streeft er naar om alle scores positief te maken.

In het kader van de academisering werd voor alle onderzoekers een opvolgingsprocedure ingevoerd. Deze jaarlijkse cyclus volgt het verloop van onderzoeksopdrachten op. Deze opvolging gebeurt door de departementale onderzoeksraad en wordt momenteel nog verder verfijnd. Voor de opvolging van de doctorandi is een speciale adviescommissie opgericht die de verschillende doctoraatstrajecten opvolgt.

Om het overzicht op alle processen van kwaliteitszorg te bewaren wordt er binnen de opleiding een jaarlijks actieplan opgesteld. Dit bevat omschrijvingen van de prioritaire actiepunten en wordt jaarlijks besproken op de personeelsvergadering. Tussentijdse terugkoppelingen gebeuren via de opleidingshoofden naar de vakgroepvoorzitters. Om continuïteit te verzekeren is de kwaliteitszorgcoördinator ook een vast waarnemend lid van de permanente onderwijscommissie.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Gezien diverse resultaten van de metingen te maken hebben met opleidingsoverschrijdende elementen werkt men ook op niveau van het departement samen om gedetecteerde problemen te remediëren. In dit kader is ook een duidelijk beleid, procedures en kerndoelstellingen ontwikkeld ter ondersteuning van de kwaliteitszorgprocessen.

Op basis van de uitgevoerde metingen worden verbeterplannen opgesteld. De maatregelen worden volgens het SMART principe vastgelegd en toegewezen aan personen die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering. Het eerste verbeterplan dateert van 2004. Dit is in 2006-2007 uitgebreid besproken en geëvalueerd.

Sedert 2006 worden verbetermaatregelen vanuit de metingen van de kwaliteitsbarometer gedistilleerd. Door de werking van de kwaliteitsbarometer is dit een permanente verbetercyclus. De opleiding streeft ernaar om op alle aspecten positief te scoren en geeft daarbij prioriteit aan problemen met de laagste score. De aanpak van deze problemen wordt via de studentenvertegenwoordigers en ad valvas aan de studenten meegedeeld.

Tijdens het bezoek kon de commissie opmaken dat de voorbije jaren voornamelijk gewerkt is aan volgende elementen: studiebelasting, organisatie, cursusmateriaal en zelfevaluatie van de docenten. Aanvullend heeft de opleiding ook veel aandacht gegeven aan het herwerken en correct invullen van de ECTS-fiches van alle opleidingsonderdelen. Dit heeft tevens een reflectieproces over het onderwijs teweeggebracht.

De commissie is van mening dat de opleiding actief werkt aan kwaliteitsverbetering, maar dat men soms over te weinig gegevens beschikt om dit ten volle uit te werken. Door de korte lijnen tussen student en docent beweegt er heel veel op gebied van onderwijs, zo kon de commissie uit de gesprekken en de documenten opmaken. De commissie vindt de vrij grote persoonlijke ruimte van de personeelsleden en het informele kwaliteitszorgsysteem

van de opleiding als een sterkte en waarschuwt voor de invoering van een te rigide systeem. Zij is van mening dat de flexibiliteit en de transparantie daarbij wel goed bewaakt dienen te worden.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat er rekening is gehouden met de opmerkingen van de vorige visitatiecommissie. Op basis van dit rapport werden een aantal verbetermaatregelen toegevoegd aan de bestaande verbeterplannen. De vraag naar aanpassingen met betrekking tot de toegankelijkheid van de gebouwen is echter nog niet opgevolgd.

Uit de gesprekken kon de commissie opmaken dat de resultaten van de metingen en de daarop volgende verbeteracties ook aan de studenten meegedeeld, wat de commissie als een positief initiatief ervaart.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Alle medewerkers zijn via de diverse vergadergroepen bij de interne kwaliteitszorg van de opleiding, het departement en/of de hogeschool betrokken. Zij worden ook steeds uitgenodigd op infosessies met betrekking tot kwaliteitszorg en kunnen via de elektronische leeromgeving alle informatie vinden met betrekking tot het kwaliteitszorgbeleid- en systeem van de opleiding. Om de betrokkenheid te verhogen zijn de actiepunten zo breed mogelijk over onderwijzend en administratief personeel verspreid en worden er oproepen gedaan om zoveel mogelijk mee te werken aan de geplande verbeteracties. Via de kwaliteitsenquête in 2007-2008 werden ook alle personeelsleden rechtstreeks en actief betrokken bij de uitbouw van het kwaliteitszorgsysteem. De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat het onderwijzend korps omwille van deze initiatieven een duidelijke betrokkenheid bij de kwaliteitszorg heeft. De commissie kon tevens een goede en open communicatie vaststellen binnen het team, wat deze betrokkenheid ongetwijfeld nog ten goede komt.

De commissie kon tijdens het bezoek, zowel uit de documenten als de gesprekken, vaststellen dat studenten op diverse manieren betrokken worden bij de interne kwaliteitszorg van de opleiding. Jaarlijks worden zij uitgenodigd om de kwaliteitsbarometer in te vullen en zo de opleiding te evalueren. Het rapport van deze meting wordt via de studentenvertegenwoordigers en de elektronische leeromgeving aan alle studenten bezorgd. De studentenvertegenwoordigers die in de stuurgroep kwaliteitszorg zetelen hebben tevens inzage in alle andere documenten met betrekking tot kwaliteitszorg. Op de elektronische omgeving is informatie over het kwaliteitszorgsysteem van de opleiding ter beschikking van de studenten. Communicatie over activiteiten verloopt ook via dit kanaal. Op elke campus is er een studentenraad aanwezig. Deze kan advies geven over alle aspecten van de opleiding en is vertegenwoordigd in de belangrijkste raden van het departement.

Het departement organiseert sedert 2004 enquêtes voor de alumni van al haar opleidingen. Men wenst hiermee gegevens te verzamelen over de uitstroom van studenten, hun werksituatie en ervaringen met de opleidingen. Bovendien wil men hun advies vragen vanuit hun beroepssituatie. De respons bij de eerste meting was beperkt.

In 2009 namen aanzienlijk meer respondenten deel. In principe worden alle alumni vierjaarlijks bevroegd. De enquêtes worden ook gezien als manier om contact te houden met alumni en als basis voor een alumniwerking. Binnen de opleiding Interieurarchitectuur is een lesgever 10% vrijgesteld om deze alumniwerking uit te bouwen. Daarnaast houdt de opleiding via nieuwsbrieven, workshops, lezingen en tentoonstellingen contact met haar alumni. Uit metingen blijkt dat de alumni dit op prijs stellen en de opleiding wenst hier in de toekomst ook meer tijd aan te besteden. Ondanks deze gerapporteerde initiatieven is de commissie van mening dat de inhoudelijke betrokkenheid van de alumni bij de opleiding nog te klein is. Uit de gesprekken met de alumni bleek ook dat het de uitvoering van het alumnibeleid nog niet effectief genoeg is. Dit is volgens de commissie een belangrijk aandachtspunt voor de opleiding.

Het beroepenveld is via de departementale raad vertegenwoordigd bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Dit betreft een onrechtstreekse vertegenwoordiging, maar alle leden hebben wel inhoudelijke affiniteiten met interieurarchitectuur. Vanaf 2009 wordt een reflectiedag georganiseerd waarop externen uitgenodigd worden. Een eerste overlegmoment werd gepland naar aanleiding van de herformulering van de kerncompetenties van de opleiding. De commissie is van mening dat deze participatie slechts een begin mag zijn. De opleiding dient in de toekomst zeker meer inspanningen te leveren om meer interieurarchitecten rechtstreeks bij de opleiding te betrekken.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan meer aandacht te besteden aan de realisaties inzake de alumniwerking.

De commissie beveelt de opleiding aan het werkveld in een bredere samenstelling van het beroepenveld directer bij de opleiding te betrekken.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	goed
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	voldoende
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon vaststellen dat de opleiding haar doelstellingen realiseert en daarmee de decretale vereisten voor een academische bachelor- en masteropleiding realiseert. Op een aantal vlakken is de commissie van mening dat er wel nog verbeteringen mogelijk zijn, zoals het vermogen tot zelfstandig werken en kritische reflectie van de studenten. Ook het uitvoeren van methodologisch onderzoek op een gevorderd niveau is volgens de commissie nog een werkpunt voor de opleiding en de studenten. De commissie stelt vast dat er slechts een heel beperkt aantal studenten bij het afstuderen het vereiste niveau behaalt om de doctoreren. Anderzijds is zij ook van mening dat de opleiding geen te grote nadruk mag leggen op onderzoek en dat de domeinspecifieke en toegepaste kant van de interieurarchitectuur ook voldoende aandacht moet blijven krijgen. Op dit vlak is de commissie wel zeer tevreden van de huidige realisaties.

De commissie kon tijdens het bezoek vaststellen dat de aanpak en de omkadering van de masterproef de gewenste resultaten opleveren en dat de kwaliteit voldoet aan de gewenste kwaliteit. De commissie kon vaststellen dat de beoordelingen van de masterproef op het niveau lagen dat de commissie verwachtte en dit deels overtrof. Wat betreft het onderzoeksgelalte is de commissie van mening dat een voldoende niveau wordt gehaald. Studenten dienen zelfstandig een onderzoeksonderwerp te vinden, een analyse- en synthese-instrument te ontwerpen en dit te gebruiken om tot een ontwerp te komen.

Tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat de alumni en het werkveld relatief tevreden zijn over de opleiding. De commissie had wel bedenkingen bij de selectie van vertegenwoordigers van het werkveld die geen representatieve doorsnede van de praktijk van de interieurarchitectuur is. Er werden door het werkveld voornamelijk opmerkingen gemaakt over de lage culturele bagage van de studenten. Volgens hen waren studenten zich te weinig bewust van het feit dat materialisering van interieur cultureel ingebed is en een culturele lezing niet mogelijk is zonder kennis van de stilistische kenmerken die hierbij horen.

De resultaten van de masterproef worden op een eindejaarstentoonstelling voorgesteld aan het publiek, via de website en een CD-rom verspreid. De opleiding stuurt ook eindwerken in om deel te nemen aan externe wedstrijden, waarbij een student reeds laureaat is geworden.

Via het tijdschrift Reflections worden eveneens de resultaten van de ontwerpstudio's gepubliceerd. De commissie is van mening dat de wetenschappelijke publicaties die de opleiding produceert haar positie duidelijk naar voren brengen en de opleiding profileren als een centrum voor ontwerpgericht onderzoek. Zij is van mening dat de samenwerking met de associatie K.U.Leuven in de toekomst zal helpen om de onderzoeksactiviteiten nog verder te bundelen en de structureren.

Bij 57 procent van de alumni duurde het minder dan 1 maand om werk te zoeken, bij 35 procent duurde dit één tot drie maanden. Na 6 maand hebben alle alumni werk gevonden. 2 procent van de alumni werkt in het buitenland. Ongeveer een kwart van de alumni werkt als zelfstandige. 62 procent heeft een arbeidscontract van onbepaalde duur. Meer dan de helft is actief in de interieurarchitectuur, 22 procent werkt in de architectuur. De

rest werkt in onderwijs, commerciële interieurbedrijven of andere sectoren. De alumni gaven in de enquête aan dat zij een nog nauwere aansluiting met het werkveld wenselijk vinden. Ook een grotere aandacht voor nieuwe ontwikkelingen in het vakgebied en een grotere nadruk op technische en theoretische vakken is volgens hun wenselijk.

Op het gebied van internationalisering kon de commissie realisaties vaststellen op zowel het gebied van studentenmobiliteit, docentmobiliteit en de uitbouw van een internationaal netwerk. Inzake studentenmobiliteit kon de commissie vaststellen dat het aantal uitgaande studenten de voorbije jaren aanzienlijk is gestegen. Met zeventien uitgaande studenten en zes inkomende studenten in het voorbije academiejaar is dit wel nog voor verbetering vatbaar. Inzake docentmobiliteit is de commissie van mening dat de opleiding reeds een degelijke uitwisseling totstand brengt. De commissie kon vaststellen dat de voorbije jaren steeds zes internationale docenten aan de opleiding les kwamen geven en dat twaalf docenten naar het buitenland gingen om les te geven. Daarnaast neemt de opleiding deel aan twee Intensive Programs, en lopen diverse studenten stage in het buitenland. Het departement heeft in totaal 24 Europese partners in het kader van Europese uitwisselingen waar de opleiding ook gebruik kan van maken.

Om studenten voor te bereiden op de instap in het werkveld organiseert de opleiding twee namiddagen waarbij externen hun ervaringen in diverse beroepssituaties komen toelichten. Er is een opleidingsonderdeel 'Beroepspraktijk' waarbij de studenten economische en juridische informatie krijgen die belangrijk is bij de latere uitoefening van het beroep. Op de campus Gent wordt jaarlijks een bedrijvenforum georganiseerd. Op de eindejaarstentoonstelling komen studenten in contact met bedrijven en alumni. Alumni en laatstejaarsstudenten ontvangen via mail vacatures.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de commissie aan bijkomende inspanningen te leveren om de realisaties inzake onderzoek boven de basiskwaliteit te laten uitstijgen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen de 45 en de 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie kon uit de aanwezige documenten opmaken dat de opleiding een aanzienlijke groei van studentenaantallen heeft gekend de voorbije jaren, en dit op beide campussen. Van 2006-2007 tot 2008-2009 was een stijging te merken van 15 naar 88 studenten. Ook de uitstroom is gelijk gestegen.

Uit de aanwezige documenten kon de commissie opmaken dat de slaagcijfers in het eerste jaar variëren. Gemiddeld slagen ongeveer de helft van de studenten die zich inschrijven voor het eerste jaar hier ook voor. Vanaf het tweede jaar schommelt het slaagpercentage tussen de 70 procent en de 93 procent. Dit stijgt tot 78 procent tot 100 procent in het laatste jaar. Het aantal uitgereikte diploma's steeg van 2006-2007 tot 2008-2009 van 11 naar 76. Van alle studenten die het masterdiploma behalen werkt meer dan de helft zijn programma binnen de voorziene 4 jaar af. Een enkele student doet er tot 7 jaar over.

Tijdens het bezoek kon de commissie vaststellen dat de opleiding zijn cijfers vergelijkt binnen het departement en dat zij met betrekking tot het studierendement gemiddeld iets betere resultaten behaalt dan de andere opleidingen..

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

In de vernieuwde masterproef wordt nu reeds gewerkt met een geïntegreerd duo van de twee theoretische componenten en niet meer met twee aparte.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	voldoende	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	voldoende	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	oké	
Facet 2.5: Studietijd	goed	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	voldoende	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	goed	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	voldoende	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	onvoldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	voldoende	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	goed	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	voldoende	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

W&K Hogeschool voor Wetenschap & Kunst

- academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

Hoofdstuk 3 Provinciale Hogeschool Limburg

Algemene toelichting bij de academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur aan de Provinciale Hogeschool Limburg

De opleiding Interieurarchitectuur wordt aangeboden door de Provinciale Hogeschool Limburg. Deze instelling biedt naast deze opleiding volgende professionele als academische basisopleidingen aan: Agro- en biotechnologie, Bedrijfsmanagement, Beeldende kunsten, Ergotherapie, Interieurarchitectuur, Kinesithérapie, Lerarenopleiding, Office management, Pop- en rockmuziek, Toegepaste informatica, Verpleegkunde en Vroedkunde.

De Provinciale Hogeschool Limburg behoort samen met de Universiteit Hasselt en de XIOS Hogeschool Limburg tot de Associatie Universiteit-Hogescholen Limburg (AUHL). Het academiseringsproces van de opleiding werd ingezet vanaf 2003. In 2004-2005 werd de BAMA-structuur ingevoerd.

Het vroegste spoor van de opleiding is terug te vinden in 1958 bij de oprichting van het Provinciaal Hoger Instituut voor Architectuur en Toegepaste kunsten te Hasselt. In 1969 worden de opleidingen in de kunsten en de architectuur van elkaar gescheiden. In 1977 wordt de architectuuropleiding van het lange type ingevoerd. In 1995 wordt de Provinciale Hogeschool Limburg (PHL) opgericht en deze neemt de opleiding Interieurarchitectuur op binnen het departement Architecture. Vanaf 2000 wordt dit een zelfstandig departement en krijgt de opleiding een eigen opleidingscoördinator en een eigen opleidingsraad. In 2003 treedt de PHL toe tot de Associatie Universiteit-Hogescholen Limburg en wordt een associatiefaculteit Architectuur en Interieurarchitectuur opgericht waar de opleiding deel van uitmaakt. Vanaf het academiejaar 2006-2007 is de opleiding ook een onderdeel van het departementaal onderzoeksinstituut Arck.

De hogeschool beschikt over vier campussen. De opleiding Interieurarchitectuur wordt georganiseerd op de campus in Diepenbeek. Op deze campus zijn ook de academische opleiding Architectuur en de professionele bachelor Agro- en biotechnologie aanwezig. Samen met Architectuur en Beeldende kunsten vormt de opleiding Interieurarchitectuur sinds 2000 het departement Architectuur en Beeldende Kunst. Elke opleiding heeft een eigen opleidingsraad en een eigen opleidingscoördinator.

In academiejaar 2009-2010 waren er in totaal 250 studenten ingeschreven in de opleiding.

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de academisch gerichte bachelor en master

Beoordelingscriteria academisch gerichte bachelor:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige managementtaken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties als een onderzoekende houding, kennis hebben van onderzoeksmethoden en –technieken en deze adequaat kunnen toepassen, het vermogen om de relevante data te verzamelen die een oordeelsvorming over maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische vraagstukken kunnen sturen, een appreciatie van de onzekerheid, de ambiguïteit en de grenzen van de kennis en de vaardigheid tot het probleemgestuurd initiëren van onderzoek;
- het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire basiskennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, een systematische kennis van de kernelementen van een discipline met inbegrip van het verwerven van coherente en gedetailleerde kennis deels geïnspireerd door de nieuwste ontwikkelingen van de discipline en een begrip van de structuur van het vakgebied en de samenhang met andere vakgebieden.

Beoordelingscriteria master:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties op een gevorderd niveau als het vermogen om op een wetenschappelijke wijze te denken en te handelen, het om kunnen gaan met complexe problemen, het kunnen reflecteren op het eigen denken en werken en het kunnen vertalen van die reflectie naar de ontwikkeling van meer adequate oplossingen, het vermogen tot het communiceren van het eigen onderzoek en probleemoplossingen met vakgenoten en leken en het vermogen tot oordeelsvorming in een onzekere context;
- het beheersen van algemene wetenschappelijke competenties op een gevorderd niveau als het kunnen gebruiken van methoden en technieken in onderzoek, het kunnen ontwerpen van onderzoek, het kunnen toepassen van paradigma's in het domein van de wetenschappen of kunsten en het kunnen aanduiden van de grenzen van paradigma's, het vermogen tot originaliteit en creativiteit met het oog op het continu uitbreiden van de kennis en inzichten en het samen kunnen werken in een multidisciplinaire omgeving;
- een gevorderd begrip en inzicht in de wetenschappelijk-disciplinaire kennis eigen aan een bepaald domein van de wetenschappen of de kunsten, inzicht hebben in de nieuwste kennis van het vakgebied of delen ervan, in staat zijn om de wijze waarop de theorievorming beweegt te volgen en te interpreteren, in staat zijn om in een of enkele delen van het vakgebied een originele bijdrage aan de kennis te leveren en het bezitten van specifieke bij het vakgebied horende vaardigheden als ontwerpen, onderzoeken, analyseren en diagnosticeren;
- hetzij het beheersen van de competenties nodig voor het zelfstandig kunnen verrichten van wetenschappelijk onderzoek of de zelfstandige beoefening van de kunsten op het niveau van een beginnend onderzoeker of kunstenaar, hetzij het beheersen van de algemene en specifieke beroepsgerichte competenties nodig voor de zelfstandige aanwending van wetenschappelijke of artistieke kennis op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Interieurarchitectuur aan de PHL leidt haar studenten op tot breed gevormde interieurarchitecten met een academisch profiel. Daarbij streeft de opleiding vier kerncompetenties na: onderzoeken, ontwerpen, communiceren en ondernemen. Die vier kerncompetenties omvatten inhoudelijk onderstaande doelstellingen:

Onderzoeken

- kennis en inzicht over interieurarchitectuur verwerven;
- onderzoekstechnieken inzetten;
- onderzoekende attitude bij het ontwerpen;
- ontwerpen situeren: cultuurhistorisch, architectuurhistorisch, bouwfysisch, juridisch en theoretisch;
- ontwerpmatige onderzoeksmethodes selecteren en hanteren.

Ontwerpen

- vertaalslag maken van de verschillende wetenschappen naar interieurontwerp voor opdrachtgever;
- meerwaarde genereren van beeldend aspect in functie van de communicatie;
- innovatief ontwerp ontwikkeling tot uitvoerbaar project via onderzoek en conceptvorming.

Communiceren

- communiceren over concepten en projecten via 2D en 3D visualisatietechnieken;
- positie ontwikkelen ten opzichte van Interieurarchitectuur-discipline en het cultuurwetenschappelijk kader;
- eigen onderzoek en ontwerpstrategieën kunnen toelichten;
- een uitvoeringsdossier opstellen en communiceren.

Ondernemen

- zelfstandig een ontwerpopdracht uitwerken en opvolgen doorheen de verschillende fases;
- zich positioneren in het beroepenveld;
- een leidinggevende rol kunnen opnemen in een verbouwings- of een bouwproces.

De opleiding maakt daarnaast gebruik van de respectievelijk twaalf en acht deelcompetenties voor de bachelor- en masteropleiding, zoals die geformuleerd zijn in overeenstemming met de andere opleidingen Interieurarchitectuur in Vlaanderen. Dat wordt gewaardeerd door de commissie. Beide competentieprofielen zijn gekoppeld aan de decretale algemene, algemeen wetenschappelijke en de wetenschappelijk-disciplinaire competenties. In de master komt daar nog het wetenschappelijk onderzoek als vierde competentieniveau bij. Het verschil in de opleiding Interieurarchitectuur tussen de bachelor en de master bestaat erin dat men een hogere complexiteit bij het ontwerpen, een betere kennis van onderzoeksmethodes, een grotere zelfstandigheid in het ontwerp- en onderzoeksproces en een grotere vertrouwdheid met het werkveld en de actualiteit nastreeft. Waar de bachelorstudent voornamelijk een onderzoekende houding leert ontwikkelen, moet de masterstudent onderzoeksvaardigheden beheersen en onderzoek kunnen voeren in functie van een ontwerpopdracht. Het opleidingsprofiel baseert zich op drie referentiekaders: de Dublindescriptoren, het structuurdecreet en een aantal domeinspecifieke descriptoren. De commissie is positief over het profiel, maar stelt vast dat er geen internationale doelstellingen geëxpliciteerd worden. Ze vraagt de opleiding haar visie op internationalisering ook in de doelstellingen tot uiting te laten komen.

Het profiel als een ontwerpopleiding met ontwerpend onderzoek als discipline-specifieke wetenschappelijke onderbouw is zeer goed uitgewerkt. Uit het overleg met de opleiding maakte de commissie op dat de opleiding dit proces voortvarend doch kritisch stuurt. De integratie van de onderzoekscomponent mag volgens de opleiding niet ten koste gaan van het artistieke, ontwerpende aspect van de opleiding. Daarbij speelt het onderwijsconcept dat zich oriënteert op een Beaux Arts-traditie een inspirerende rol bij het exploreren van het kennislichaam van de interieurarchitectuur. De opleiding heeft na de inhoudelijke uitbouw van de onderzoekscomponent de klemtoon verlegd, zodat ook de onderzoeksmethodologie binnen de eigenheid van de ontwerpopleiding Interieurarchitectuur uitgediept wordt. Er is daarvoor een werkgroep opgestart die erover nadenkt hoe het

beeldende aspect van de opleiding weer sterker kan worden benadrukt. De commissie waardeert de visie en het concept van de opleiding, waarin zowel aandacht gaat naar onderzoek als naar het ontwerpen.

De opleiding ondergaat volgens de commissie een voorbeeldig proces van de academisering, dat ook op Europees niveau weinig parallellen kent. De verwevenheid tussen onderzoek en onderwijs is volgens de commissie reeds sterk voelbaar. Tijdens de gesprekken benadrukte de opleiding meermaals dat ze haar specificiteit als academische ontwerpopleiding in stand wil houden en op die manier een meerwaarde wil zijn voor de universiteit. De opleiding geeft weliswaar aan dat het ten opzichte van de universiteit een uitdaging is te bewijzen dat de wetenschappelijke methodes van Interieurarchitectuur en ontwerpend onderzoek voldoen aan de academische criteria voor validiteit en betrouwbaarheid. De combinatie van klassiek onderzoek en ontwerpmatig onderzoek maakt de opleiding een geloofwaardige en interessante partner voor de universiteit. De integratie in de Universiteit Hasselt wordt opgevolgd door de directeur van het rectoraat. De commissie apprecieert de betrokkenheid die daarvan uitstraalt. De evolutie naar een associatiefaculteit wordt door Interieurarchitectuur bovendien als een verrijking gezien, aangezien de academisering de opleiding heeft doen groeien en de profilering heeft bevorderd. De associatiefaculteit bestaat sinds 2009 als een brug tussen enerzijds de opleidingen Interieurarchitectuur en Architectuur en anderzijds de UHasselt. Ondertussen zijn de structuur en de organisatie van Interieurarchitectuur gefaseerd aangepast en voorbereid op de integratie. Dat gebeurt onder toezien van de coördinator academisering. Ook het onderzoeksinstituut van het departement Architecture, ArcK, heeft in 2010 structurele wijzigingen doorgevoerd in functie van de academisering, waarin de samenwerking tussen Architectuur en Interieurarchitectuur een belangrijke rol speelde. Het onderzoek van ArcK richt zich voornamelijk op één gezamenlijk speerpunt, Herbestemming, waaronder verschillende onderzoeks- en onderwijsdomeinen van beide opleidingen vallen. Op die manier kan ook de link naar de onderwijsprogramma's worden gelegd. Daarnaast is er vanuit de hogeschool de dienst PHL-research die zich inzet om interdisciplinaire onderzoeksprojecten te verwerven en zo de derde- en vierdegeldstromen voor onderzoek te verhogen. De commissie waardeert de vorderingen die de opleiding reeds geboekt heeft op het vlak van onderzoek en academisering.

Tegelijkertijd heeft de commissie ook kunnen vaststellen dat de hoge ambities van de opleiding in de uitvoering een zekere aanpassing krijgen en niet altijd volledig tot ontwikkeling komen. De commissie verwacht dat het uitbouwen van het internationale profiel van de opleiding met het oog op de prestaties van docenten en onderzoekers op termijn mogelijk is en cruciaal zal zijn voor het aantrekken van ambitieuze studenten uit andere dan de eigen regio.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan in het competentieprofiel ook expliciet een internationale component op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereguleerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor academisch gerichte bacheloropleidingen en masteropleidingen zijn de eindkwalificaties ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke en/of artistieke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen de praktijk in het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De geformuleerde domeinspecifieke doelstellingen van de opleiding sluiten volgens de commissie aan bij de eisen die door het internationale veld van opleidingen en professionals worden gedeeld en zijn opgesteld in overleg met de andere opleidingen Interieurarchitectuur. De commissie stelde vast dat de opleiding het eens is met het domeinspecifiek referentiekader en de decretale bepalingen. Ze geeft er hier en daar in haar doelstellingen een eigen toets aan. Dit gebeurt aan de hand van de vier kerncompetenties, die als kader dienen. Uit de verkregen documenten en uit de gesprekken is gebleken dat de opleiding zich bewust is van de ontwikkelingen in het internationale veld en in de academische kringen. Ze volgt ook aandachtig de samenkomsten van de Associatie van Interieurarchitecten van België (AiNB) op en ze bekijkt regelmatig wat er door de European Council of Interior Architects besproken wordt. Er wordt daarnaast geluisterd naar de behoeften van het nationale werkveld via de tweejaarlijkse resonantiegroepen. De vertegenwoordigers van het werkveld uitten zich tijdens de gesprekken positief over de invloed van de academisering, zij hopen dat het beroep interieurarchitect zo op termijn meer erkenning zal krijgen in Vlaanderen.

De commissie vraagt de opleiding om daarnaast aandacht te besteden aan een breder internationaal werkveld. De commissie waardeert dat de opleiding inspeelt op de veranderende rol van de interieurarchitect en dat ze daarop anticipeert.

Om tot een ontwerp te komen moeten de studenten in staat zijn hun inzichten uit de humane wetenschappen, de exacte wetenschappen en de kunsten te vertalen in hun ontwerp, zonder de budgettaire, bouwfysische en juridische eisen uit het oog te verliezen. Voor het ontwerp zelf horen de studenten voldoende materiaal- en constructiekennis te bezitten en moeten ze het ontwerp kunnen visualiseren en communiceren. Ten slotte moeten de studenten zich voorbereiden op hun latere positie in het werkveld en moeten ze zich als ondernemer kunnen organiseren. Van de masterstudenten wordt daarenboven verwacht dat ze kunnen inspelen op de nieuwe inzichten in de sector. Ze kunnen eigen onderzoeksmethodes en theoretische kaders toepassen op hun ontwerpen en zij kunnen die ontwerpen contextualiseren, conceptualiseren en onderbouwen vanuit het breed cultuurwetenschappelijk referentiekader. Dat alles wordt vertaald in de keuze en de formulering van de vier kerncompetenties.

De opleiding geeft de studenten Interieurarchitectuur ook de mogelijkheid zich toe te spitsen op vier domeinen: Scenografie, Retail, Meubel/wonen en Herbestemming. In de bacheloropleiding worden thema's geïntroduceerd en werken de studenten rond alle vier domeinen. In de masteropleiding specialiseren ze zich in één van de vier domeinen: zowel de masterproef, de stage als een specifieke keuzemodule op zijn hierop afgestemd. De keuze voor die vier domeinen baseert zich zowel op de aanwezige expertise van de docenten, als op de nationale en internationale ontwikkelingen waarin men steeds meer specialiseert. Maar de vier domeinen werden ook zo gekozen omdat ze complementair zijn aan elkaar en omdat ze verschillende interdisciplinaire initiatieven mogelijk maken. Het domein herbestemming werd pas sinds 2010-2011 aan de andere drie domeinen toegevoegd, gezien de maatschappelijke relevantie van het thema en omdat herbestemming past binnen de verdere internationale en nationale profilering van de opleiding. Bovendien is herbestemming het gemeenschappelijke speerpunt van het departementaal onderzoeksinstituut ArcK. De commissie is van mening dat de opleiding zich zo zeer sterk profileert binnen het Vlaamse interieurlandschap. Door haar geprononceerde onderzoekstradities is de opleiding een pionier in de opbouw van de disciplinaire kennis van de interieurarchitectuur. De commissie maakt de kanttekening dat de keuze voor het vierde domein - herbestemming – een begrijpelijke keuze is, maar de commissie vraagt een verdere uitdieping en verbreding van dit begrip. Aangezien ook de andere interieuropleidingen dit onderwerp als een speerpunt of focus aanduiden, zou het zinvol zijn om nog concreter richting te geven aan de invulling van het begrip herbestemming en daarbij expliciet gebruik te maken van de specifieke expertise van de aan de opleiding verbonden onderzoekers. Bovendien merkt de commissie op dat er geen afzonderlijke domeinspecifieke competenties zijn opgesteld voor elk van de vier domeinen in de masteropleiding, hoewel dat nuttig zou kunnen zijn.

Er is een strategisch plan opgesteld wat de internationalisering betreft, dat naar aanleiding van de associatiefaculteit in overleg met de opleiding Architectuur tot uitvoer wordt gebracht. Een gemeenschappelijk beleid heeft volgens de opleiding het voordeel dat de internationale uitstraling groter zal zijn en efficiënter kan

worden verwezenlijkt. Interieurarchitectuur wil op korte termijn de expertise van de onderzoekers inschakelen in het onderwijs om de studenten vertrouwd te maken met internationaal relevant onderzoek. De onderzoekers hebben binnen de vier domeinen overigens al contacten gelegd met een aantal buitenlandse opleidingen. Voor Meubel/Wonen gebeurde dat met ESAD Porto, de Fachhochschule Kaiserslautern en de Designskole Kopenhagen. Voor Retail met TU Delft en Politecnico Milaan. Binnen Scenografie werkt men al samen met de Peter Behrens School of Architecture in Düsseldorf. Herbestemming is als domein recent toegevoegd en zal weldra ook op buitenlandse interesse en samenwerkingsverbanden kunnen rekenen. De opleiding hoopt ook meer buitenlandse gastdocenten aan te trekken. Sinds 2011-2012 loopt er al een pilootproject voor Scenografie en Retail. Daarnaast breidt de opleiding ook het aantal partners voor het Erasmusprogramma het uit. Wat de interdisciplinariteit betreft, moet de opleiding volgens de commissie in de toekomst veel sterker de opportuniteiten benutten die ontstaan door de hoge aanwezigheid van creatieve opleidingen in de regio. Het verdient aanbeveling dat de opleiding een groter regionaal netwerk uitbouwt, ook met de nabije cultuurcentra en het brede werkveld. Zo zal ze volgens de commissie op termijn ook een krachtig eigen Europees profiel kunnen ontwikkelen.

De opleidingscoördinator heeft de opleiding in een benchmarking vergeleken met andere gelijkaardige opleidingen in binnen- en buitenland, met bijzondere aandacht voor de invulling van het ontwerpend onderzoeken. De opleiding stelde vast dat het begrip verschillend wordt ingevuld, maar dat de opleiding zelf op dat vlak al ver staat. Ook de profilering in de vier domeinen is uniek in Vlaanderen. De commissie beaamt dat. Opvallend is daarnaast dat de meeste Europese opleidingen een tweejarige master organiseren. Ook Interieurarchitectuur aan de PHL wil in deze richting evolueren en dient in juni 2012 een aanvraag in. De tweejarige master zou de opleiding beter in staat stellen om de domeinspecifieke doelstellingen te realiseren en de studenten voor te bereiden op het werkveld.

De studenten worden via diverse kanalen op de hoogte gesteld van de doelstellingen; De voornaamste kanalen zijn de jaarlijkse EXIT-brochure en de Blidssite. Tijdens de eerste lessen worden de doelstellingen toegelicht. De docenten bespreken de competentieprofielen op de opleidingsraad. Ook het werkveld gaf aan dat ze via de resonantiegroep geïnformeerd worden over de doelstellingen. De commissie vindt echter dat de doelstellingen nog beter gecommuniceerd kunnen worden met aandacht voor de competentiegerichtheid van het onderwijs. Uit de gesprekken met de studenten bleek dat ze bevestigden de doelstellingen te hebben ontvangen, maar ook dat ze er nog niet volledig vertrouwd mee zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan om nog meer met de noden van het brede werkveld rekening te houden in de opstelling van de domeinspecifieke doelstellingen en de resonantiegroep daar sterker in te betrekken.

De commissie beveelt de opleiding aan om de invulling van het speerpunt herbestemming concreter in te vullen en af te bakenen.

Het is volgens de commissie wenselijk om een sterker netwerk uit te bouwen en dat te benutten in de profilering van de opleiding ten opzichte van andere nabije instellingen.

De commissie beveelt de opleiding aan in overleg te treden met de andere opleidingen om de profilering van de eigen opleiding te optimaliseren.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1, niveau en oriëntatie:	goed
facet 1.2, domeinspecifieke eisen:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 2 Programma

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Naar aanleiding van de vorige visitatie heeft de opleiding het curriculum drastisch herzien. Sinds 2004-2005 werd een nieuw programma geïmplementeerd dat vertrekt vanuit een holistisch principe en dat de maximale koppeling tussen praktijk en theorie nastreeft. De commissie waardeert de keuze voor het holistisch concept: de opleiding Interieurarchitectuur heeft de aanstaande integratie vertaald in het curriculum en is daarop dan ook goed voorbereid. De ontwerpstudio's kwamen centraal te staan en werden in de eerste en tweede bachelor gekoppeld aan zowel esthetische, technische- en onderzoeksvaardigheden, als aan de mens- en cultuurwetenschappen. Voor de derde bachelor werd de ontwerpstudio aangevuld met projectmanagement, waarin de studenten leren ondernemen. De bovenvermelde ondersteunende vaardigheden en kennis werden ondergebracht in enerzijds Cultuurtheorie en Actualia en anderzijds Constructie, Methode en Technieken. In de masteropleiding komt naast de masterstudio en een aansluitend onderzoekseminarie ook de masterproef en het wetenschappelijk onderzoek daar rond centraal te staan. De studenten kiezen één van de domeinen als specialisatie. De stage geeft de studenten ten slotte de kans om praktijkervaring op te doen in functie van het gekozen domein.

De recente toevoeging van het vierde domein heeft impact gehad op de programma's van de bachelor- en masteropleidingen, waardoor enkele opleidingsonderdelen in het eerste en tweede traject verschoven of opgesplitst werden. In de derde bachelor, die eerst een trimestersysteem kende waarin aan elk domein een trimester werd besteed, volgt het programma sinds 2011-2012 een semesterstructuur. De 60 studiepunten werden herschikt over de opleidingsonderdelen, aangezien de Ontwerpstudio, Actualia en de Constructiemethoden en –technieken voor elk domein afzonderlijk worden gegeven. Scenografie en Meubel/Wonen zitten in het eerste semester ingedeeld, Herbestemming en Retail in het tweede. Voor de masteropleiding werd in 2010-2011 de gemeenschappelijke ontwerpopdracht rond een actueel maatschappelijk thema ingevoerd. In dat academiejaar werkte de opleiding aan een project van de Vlaamse Bouwmeester. In 2011-2012 heeft de opleiding gekozen voor een FWO-project: de gemeenschappelijke ontwerpopdracht gaat over onderbezette villa's in de context van de vergrijzing. De commissie is enthousiast over de projectmatige ordening van het curriculum en ze vindt het curriculum met name door de integratie van theorie in de praktijk erg competentiegericht. Ze drukt daarnaast haar waardering uit over de aandacht die in het programma wordt besteed aan de onderzoeksvaardigheden. De commissie is van mening dat de academisering al in grote mate tot uiting komt in de programma's. De invoer van de vier inhoudelijke domeinen (Retail, Scenografie, Meubel/Wonen en Herbestemming) verkleint de afstand met het onderzoek binnen de opleiding, aangezien daar diezelfde thema's centraal staan. De commissie stimuleert de verwevenheid tussen onderzoek en onderwijs, maar begrijpt de recent teruggekeerde aandacht voor het ontwerpen an sich. De onderzoeksfocus mag immers niet ten koste gaan van de ontwerpvaardigheden. Uit de gesprekken met de studenten blijkt dat zij graag meer les zouden hebben over constructieleer en materialen, toegespitst op interieurarchitectuur. Ook het werkveld gaf aan dat de stagiairs daarin nog ervaring missen. De opleiding is zich daarvan al langer bewust en heeft een werkgroep opgericht om de technische wetenschappen nog meer in het programma op te nemen. De commissie vindt het

daarnaast ook wenselijk dat het programma meer inzet op de communicatievaardigheden van de studenten. In het algemeen zijn de evenwichtigheid van het programma aangaande ontwerp, onderzoek en onderwijs; en de aanwezigheid van specialisatiegebieden de sterke punten van deze opleiding. De commissie is van oordeel dat het programma het mogelijk maakt de doelstellingen te behalen.

De vakoverschrijdende elementen in het programma komen voornamelijk aan bod in de projecten, waarin regelmatig wordt samengewerkt met Architectuur. Daarnaast is er voor het domein Retail een samenwerking opgestart met de opleiding Marketing van de TW-faculteit aan de UHasselt. De opleiding werkt ook samen met de K.U.Leuven en met geassocieerde Faculteit Architectuur en Kunsten (FAK). De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat ze de interactie met die studenten van de opleiding Beeldende kunsten missen, aangezien de studenten ondanks dat ze tot hetzelfde departement behoren, op een andere campus in het centrum van Hasselt zitten. De commissie erkent dat het een meerwaarde zou zijn voor beide opleidingen om die interactie op gang te brengen. Ze vraagt de opleiding om te onderzoeken in welke mate ze ook vakoverschrijdende projecten met Beeldende kunsten zou kunnen opstarten. De opleiding voorziet ook een keuzemodule in het mastertraject. De studenten kunnen daarvoor zelf een studiepakket samenstellen dat aansluit bij het gekozen domein.

De commissie heeft vastgesteld dat er vanuit het onderzoek hard gewerkt wordt aan de internationalisering. De onderzoekers hebben al een relatief groot aantal buitenlandse contacten opgebouwd. Ze geven ook regelmatig lezingen op internationale congressen. Studenten worden daarvan op de hoogte gehouden via de lessen. Soms mogen ze zelf deelnemen aan de congressen. De internationale dimensie in het onderwijsprogramma is volgens de commissie echter voor verbetering vatbaar. De opleiding heeft initiatieven ondernomen, maar die leiden niet altijd tot het gewenste resultaat. Zo werd de internationale studio, die door gastdocenten met internationale expertise begeleid werd, weer afgeschaft. Het was de bedoeling om op die manier de buitenlandse studenten en de lokale studenten van verschillende opleidingen met elkaar in contact te brengen. Dat bleek echter niet evident, omdat de Belgische studenten weinig interesse toonden, maar vooral aangezien er voorlopig weinig buitenlandse studenten de weg naar de PHL vinden. De opleiding is zich daarvan bewust en wijst dat aan de regionale ligging van de school. Ze zet echter verder in op haar profilering vanuit haar pionierspositie wat onderzoek betreft. Op termijn wenst ze ook een Engelstalige component in de masteropleiding op te nemen en in het Engels te communiceren over de opleiding. Dit is echter nog niet in een concreet actieplan uitgewerkt.

Het programma voorziet wel de mogelijkheid om deel te nemen aan het Erasmusprogramma. De studenten kunnen naar Porto, Milaan of Kaiserslautern gaan. Ze bevestigden tijdens de gesprekken dat uitwisselingen gestimuleerd worden, maar ze wensen meer informatie en ze vragen om meer buitenlandse studenten op de campus zelf. De opleiding heeft recent besloten om Erasmus in de master te plaatsen. Daarnaast wordt ingezet op internationalisation@home aan de hand van internationale lezingen, gastcolleges, workshops, studiedagen, ontwerpwedstrijden en aandacht voor buitenlandse vakliteratuur. In 2012-2013 plant de opleiding een eerste internationale week. Ze hoopt ook om via de groeiende onderzoeksexpertise nieuwe uitwisselingsmogelijkheden te creëren met buitenlandse partners. Momenteel heeft de opleiding al partners in Scandinavië. Volgens de opleiding is de uitbouw van een netwerk met nabije partners, zoals Luik, Maastricht en Keulen een prioritair werkpunt. De opleiding kan bovendien de voordelen plukken van de structurele samenwerkingsverbanden die Architectuur al tot stand heeft gebracht.

Curriculumherzieningen worden afgetoetst in de tweejaarlijkse resonantiegroep van het werkveld en worden besproken met de studenten. Jaarlijks selecteert de opleiding een tiental representatieve studenten waar ze focusgesprekken mee houdt. In die gesprekken komen programmawijzigingen aan bod en kunnen de studenten suggesties geven. De studenten zijn ook vertegenwoordigd in de opleidingsraad. De docenten werken concreet mee aan het programma aan de hand van specifieke werkgroepen. Signalen voor eventuele curriculumherzieningen komen voort uit de curriculumraad, de studentenbevragingen, de contacten met het werkveld, de resonantiegroep en de opvolging van de internationale ontwikkelingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan om de internationale dimensie beter structureel te verankeren in het bachelor- en de masterprogramma.

De commissie stimuleert de opleiding in de verdere uitbouw van interdisciplinaire elementen in het programma.

Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten) binnen relevante disciplines;
- het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën;
- het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de ontwikkeling en beoefening van de kunsten;
- (bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen) het programma heeft aantoonbare verbanden met de actuele praktijk van de relevante beroepen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is lovend over de academische gerichtheid van het programma. Vooruitstrevend onderzoek dat binnen de opleiding wordt gedaan, is ingebed in het onderwijs. Dit kwam op overtuigende wijze tot uiting tijdens de visitatie. Gedurende de voorbije vijf jaar heeft het academiseringsproces concreet vorm gekregen. De curriculumwijzigingen zijn daarvan op zichzelf al een voorbeeld. Uit de gesprekken is naar voren gekomen dat de interactie tussen wetenschappelijk onderzoek en ontwerponderwijs tot stand komt door het aanreiken van onderzoeksthema's en door het terugkoppelen van onderzoeksvraagstukken en -resultaten in het onderwijs, maar ook door de rechtstreekse inschakeling van studenten in het onderzoek. De opleidingsonderdelen Begrippenkader Speerpunten en Onderzoeksvaardigheden in het eerste jaar richten zich op de ontwikkeling van een academische houding. In het tweede bachelorjaar wordt er in Menswetenschappen en Beelding samengewerkt met ArcK. In het derde bachelorjaar verwijst men in Actualia ook vaak naar lopend onderzoek. De masterstudenten voeren voor hun masterproef zelfstandig onderzoek uit, soms is dit in functie van doctoraatsonderzoek. De doctorandi stijgen in aantal. In 2011 werd aan de PHL het eerste doctoraat afgeleverd van de academiserende interieurarchitectuuropleidingen. Volgens de commissie heeft de opleiding op dat vlak een voortrekkersrol. De commissie heeft daarnaast gemerkt dat de opleiding nog bewust werkt aan de definitie van het onderzoek in relatie tot de ontwerpgegevens. Ze gaat ermee akkoord dat het ontwerpgeheugen van de opleiding niet verloren mag gaan en stimuleert de evenwichtsoefening die de opleiding maakt tussen de onderzoeksfocus en de oriëntatie op de Beaux-Arts.

Ook de professionele gerichtheid van de opleiding sluit nauw aan bij datgene wat vanuit de beroepspraktijk gevraagd wordt. De studenten nemen tijdens hun opleiding deel aan een aantal bedrijvenbezoeken, workshops, studiedagen, rondetafelgesprekken met het werkveld en een jaarlijkse studiereis. Bovendien werkt de opleiding regelmatig samen met Z33, Huis voor actuele kunst, waar de studenten actuele gastlezingen beluisteren. Daarnaast krijgen ze les van gastdocenten met praktijkervaring en werken ze in de ontwerpstudio's aan een aantal projecten met externen. De commissie is positief over de projecten met de Vlaamse Bouwmeester en met het FWO, aangezien de studenten zo ook betrokken worden bij de maatschappelijke dienstverlening van de opleiding. De dienstverlening is mede dankzij de focus op onderzoek zeer sterk aanwezig. In het derde bachelorjaar bevat het programma het opleidingsonderdeel Projectmanagement waarin de studenten les krijgen

in bouwrecht en kantoormanagement, zodat ze voorbereid zijn op het werkveld. Tijdens de gesprekken gaven de bachelorstudenten aan dat een observatiestage hen meer de kans zou geven om het werkveld van dichtbij te leren kennen. De commissie vraagt de opleiding na te gaan of er op termijn een observatiestage voor de bachelorstudenten kan worden ingepland.

Er is geen echte bachelorproef opgenomen in het programma, maar voor elk van de vier domeinen moeten de studenten in het derde bachelorjaar een eindwerk maken. Daarin worden volgens de opleiding dezelfde competenties nagestreefd als in een overkoepelende proef. Bovendien worden de studenten op die manier goed voorbereid op de keuze voor een domein, die ze in de master moeten maken. De commissie vindt die aanpak acceptabel.

In het masterprogramma wordt een stage voorzien waar de studenten praktijkervaring opdoen. Elk jaar, bij aanvang van het academiejaar verspreidt de opleiding een lijst met ontwerp bureaus. De studenten horen zelf initiatief te nemen: ze solliciteren voor een stageplaats, ze leggen hun portfolio voor en ze maken een stageverslag. Het wordt sterk aanbevolen dat de stageplaats verband houdt met het domein waarin de masterstudent zich specialiseert. De stage is in 2010-2011 verlengd en duurt momenteel 180 uren. De studenten kunnen die tijd verlengen door de keuzemodule ook als stage in te vullen. Verschillende studenten kiezen die optie: hun voorkeur gaat naar een langere stage, aangezien ze op die manier een heel project kunnen meevolgen. Tijdens het academiejaar zijn de studenten drie dagen per week op de stageplaats aanwezig. Dat is noch voor de student noch voor de stageplaats een ideale situatie, aangezien dat het weekritme doorbreekt: projecten lopen ook door op de andere dagen. Beiden pleitten daarnaast ook voor de uitbreiding van de stage. Het werkveld was tijdens de gesprekken zeer tevreden over stagiairs, voornamelijk wegens hun grote voorkennis over het domein in kwestie. De studenten krijgen een begeleider vanuit de school en een stagementor op de stageplaats. Die laatste schrijft na afloop een evaluatieverslag. De stagementoren die tijdens de gesprekken aanwezig waren, gaven aan dat de praktische ondersteuning van de stage door de school nog geoptimaliseerd kan worden. Er bestaat geen algemene eenduidige aanpak van de communicatie tussen de stageplaats en de school. De commissie vraagt dat de opleiding daar verandering in brengt.

Momenteel duurt de masteropleiding een jaar, maar de opleiding streeft op korte termijn naar een tweejarig programma, mits de aanvraag door de overheid wordt goedgekeurd. Een tweejarige master is volgens de opleiding zowel een ambitie als een must zodra de integratie met de Universiteit Hasselt voltooid is: het is nodig om excellente studenten te kunnen afleveren, maar ook om de Europese positie en aantrekkelijkheid van de opleiding te vergroten. Bovendien kan de opleiding in het programma de verschillende onderdelen uitbreiden, zodat zowel de stage, als de internationale uitwisselingen, als de masterproef en het onderzoek meer ruimte krijgen. De commissie staat achter de uitbreiding naar een tweejarige master, maar merkt op dat een tweejarige master, meer nog dan het eenjarige programma, een aangepast instroombeleid moet voorzien.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om de begeleiding en de communicatie van de praktijkstage te optimaliseren.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma kent een logische en gestructureerde opbouw in semesters, met duidelijk afgebakende leerlijnen die de hoofddomeinen adequaat omschrijven. De commissie waardeert dat het holistische concept ook in praktijk wordt omgezet: de mantelvakken worden geïntegreerd in de ontwerpstudio's. Aangezien een dergelijk concept een goede samenwerking tussen de verschillende docenten vereist, zet de opleiding de tijdslijn van het bachelor- en mastercurriculum in als een permanent werkinstrument dat zowel verticale als horizontale verbanden laat zien doorheen de weken en semesters. Op die tijdslijn wordt effectief genoteerd om elke week de inhoud van de opleidingsonderdelen af te lijnen. De commissie is lovend over de nauwgezette samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen en -jaren. Ze vraagt de opleiding enkel om voldoende over de flexibiliteit van het programma te waken, vermits het strak uitgewerkte programma weinig speling toelaat.

De horizontale samenhang van het programma komt tot uiting in de leerlijnen die van het eerste bachelorjaar tot de master doorlopen. De structuur van het programma stelt de ontwerpstudio's centraal met een eigen leerlijn Ontwerpvaardigheden. Tijdens de visitatie kreeg de commissie een schematische voorstelling van de graduele opbouw van de competenties in de studio's. Ze is positief over de trapsgewijze aanpak. Rond de ontwerpstudio's zijn vier leerlijnen geformuleerd, die de omkaderende opleidingsonderdelen omvatten: Waarneming en presentatie, Mens- en cultuurwetenschappen, Exacte en toegepaste wetenschappen en Onderzoeksvaardigheden. Daarbuiten staan ten slotte de opleidingsonderdelen Projectmanagement en Projectstage, die zich op de praktijkervaring richten. In de master wordt het curriculum voornamelijk onderverdeeld in ontwerpvaardigheden en onderzoeksvaardigheden. In de loop van 2012 wenst de opleiding de leerlijnen verder te expliciteren.

De samenhang wordt verder gegarandeerd door de organisatie van verschillende werkgroepen. Die lopen grotendeels gelijk met de verschillende leerlijnen. Er is geen vakgroep Onderzoeksvaardigheden, aangezien dat in de vakgroep Mens- en cultuurwetenschappen is ondergebracht. Voor de praktijkgerichte opleidingsonderdelen komt een aparte vakgroep Ondernemerschap samen. De vakgroepen en de opleidingsraad komen regelmatig samen en stemmen alle opleidingsonderdelen op elkaar af. Door de toenemende samenhang van de opleidingsonderdelen doorheen de opleidingsjaren wordt volgens de opleiding de samenwerking tussen de docenten steeds intenser. De opleidingsonderdelen worden ook gekoppeld aan de competenties via een matrix. De commissie is zeer positief over de aanpak van de opleiding. De samenhang wordt bewaakt via de bevragingen. De studenten kunnen eventuele overlappingsen ook aangeven via de studentenvertegenwoordigers of in de focusgesprekken.

De keuze voor vier thematische domeinen gebeurde ook in functie van de coherentie in het programma. Enerzijds maken de domeinen het mogelijk te verdiepen: in de master specialiseren de studenten zich naar keuze en motivatie in een van de domeinen. Anderzijds zijn Retail, Meubel/Wonen, Scenografie en Herbestemming ondanks hun eigen focus complementair aan elkaar. De commissie leidde uit de gesprekken en de verkregen documenten af dat de studenten opgeleid worden tot volwaardige interieurarchitecten, met de meerwaarde dat ze reeds gespecialiseerd zijn wanneer ze op de arbeidsmarkt komen. De stage en de masterproef zijn steeds gelieerd aan het domein. Dat zijn volgens de commissie sterke punten van de opleiding. Ze merkt echter op dat het domein Herbestemming in relatie tot de andere domeinen nog verder gedefinieerd moet worden. Herbestemming als vierde leerlijn hangt minder eenduidig samen met de andere domeinen. Het was de commissie niet volledig duidelijk waarom Herbestemming zowel het overkoepelende speerpunt is binnen onderzoek, als een van de vier domeinen binnen het onderwijs. Het dubbel gebruik van de naam zorgt volgens de commissie voor verwarring, zeker aangezien er tussen onderzoek en onderwijs regelmatig wordt teruggekoppeld.

De commissie heeft ten slotte vastgesteld dat de individuele trajecten niet in gevaar komen door het strakke programma en dat de opleiding de volgtijdelijkheid van de flexibele leertrajecten opvolgt. De studentenbegeleider stelt samen met de student een traject op. De opleidingscoördinator keurt dat nadien al dan niet goed. De studenten mogen maximaal 66 studiepunten per academiejaar opnemen, zodat ze een haalbaar programma kunnen volgen. Ongeveer een vierde van de studenten volgt volgens de opleiding een individueel traject. De organisatie en administratie daarvan zijn complex.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vindt het raadzaam om het domein Herbestemming verder uit te werken en af te bakenen ten opzichte van de andere drie domeinen.

Facet 2.4 Studietoer

Beoordelingscriterium:

De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoer:

- bachelor: ten minste 180 studietoer
- master: ten minste 60 studietoer

Oordeel van de visitatiecommissie: oké

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De academisch gerichte bacheloropleiding bestaat uit 3 studietoer van elk 60 studietoer. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studietoer. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoer van een academisch gerichte bachelor.

De masteropleiding bestaat uit 1 studietoer van 60 studietoer. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studietoer. Hiermee voldoet de opleiding aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoer van een master.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.5 Studietoer

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietoer wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren die betrekking hebben op dat programma en die de studietoer belemmeren, zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft tot op heden geen systematische studietoermetingen. In samenwerking met de centrale diensten werd in 2006-2007 een elektronische studietoermeting doorgestuurd naar de studenten, maar wegens de te lage respons waren de resultaten daarvan niet valide. De opleiding benadrukt dat er gezien haar kleinschaligheid vlotte contacten zijn tussen docenten en studenten. De studenten kunnen problemen aangaande studietoer steeds bespreken met de docenten of in het studentencomité. Daarnaast wordt er ook gepeild naar de studietoer en de studiebelemmerende factoren tijdens de focusgroepen. De commissie apprecieert de oprichting van focusgroepen, maar benadrukt het belang van formele studietoermetingen.

Uit de gesprekken met de studenten en de alumni maakt de opleiding op dat het programma studeerbaar is. De gelijkmatige verdeling van de opleidingsonderdelen en de contacturen per trajectschijf worden bijgehouden in de concordantietabellen. De studenten gaven aan dat er piekmomenten zijn in de opleiding maar de werkdruk valt in het algemeen mee. Bovendien benadrukten de studenten dat de docenten tijdens piekmomenten onderling goed communiceren om een billijke spreiding van de opdrachten en examens te garanderen. Dat wordt gewaardeerd. De studenten maakten overigens zelf de kanttekening dat een hogere intensiteit van werken een goede voorbereiding zou zijn op het latere beroepsleven. Het werkveld merkte in dat kader op dat de studenten nog meer op tempo zouden moeten leren werken.

De grootste studiebelemmerende factor is volgens de opleiding de kloof tussen secundair en hoger onderwijs. Beginnende studenten zijn bovendien nog niet ervaren in het opstellen van een studieplanning, waardoor uitstelgedrag problematisch kan zijn voor sommige studenten. Andersom werkt het studiebevorderend dat de studenten in een openleeromgeving zich deel voelen van de opleiding. Ze participeren actief via het studentencomité en de studentenvertegenwoordiger. Ook de hulp en informatie die ze vinden op de Blidssite en de Blidsgids, zijn pluspunten.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt sterk aan een beleid te ontwikkelen omtrent systematische studietijdmetingen en de opvolging daarvan.

De commissie vraagt blijvende aandacht in het curriculum voor het leren op tempo werken en het leren plannen van ontwerp opdrachten als voorbereiding op het latere werklevens.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het didactisch concept van de opleiding vertrekt vanuit een holistische visie, waarin alle opleidingsonderdelen met elkaar in verband staan. De ontwerpstudio vormt de spil waaromheen de mantelvakken zijn gegroepeerd. Hierdoor leren de studenten de theorie aan de praktijk te koppelen en onderzoek te zien als een relevant aspect van het ontwerpen. Op die manier bevordert de holistische invulling van het programma de realisatie van de doelstellingen.

De commissie stelde vast dat de opleiding voldoende variatie brengt in de didactische werkvormen, maar is van mening dat deze nog niet competentiegericht en activerend genoeg zijn. Voor de theoretische opleidingsonderdelen wordt vooral gewerkt met interactieve hoorcolleges en practica. In de ontwerpstudio werken de studenten zelfstandig of in groepjes onder begeleiding van een docent. Vooral het projectonderwijs is daar sterk uitgewerkt en bedraagt ongeveer veertig procent van de contacturen. In samenwerking met andere opleidingen of met externe organisaties ontwerpen de studenten in functie van een bepaalde maatschappelijke vraagstelling een concrete oplossing uit. Soms gebeurt de begeleiding aan de hand van groepsbesprekingen, soms individueel. Bij groepsprojecten werken studenten meestal per vier samen. Er wordt niet gedifferentieerd bij de quotering, de groep krijgt één gemeenschappelijk punt, wat de commissie minder goed vindt. Tijdens het

groepswork horen studenten echter wekelijks een verslag op te maken. Daarin konden eventuele problemen binnen de groep gesignaleerd worden. De studenten zijn zelf tevreden over de werkvormen en de didactische kwaliteit van het onderwijs. De vertegenwoordigers van het werkveld die ook als jurylid betrokken zijn geweest bij de opleiding vinden de presentatievaardigheden van de stagiairs minder goed.. Daarom vindt de commissie het wenselijk dat de presentatievaardigheden verdere aandacht krijgen in de ontwerpstudio's,

De opleiding heeft verschillende werkmiddelen ontwikkeld voor de ondersteuning van het onderwijs. De commissie is van mening dat de studenten kunnen gebruikmaken van zorgvuldig geselecteerde vakliteratuur en vanuit de opleiding samengesteld studiemateriaal (cf. 2.2). De studenten werken bovendien veelvuldig met de laptop en zij kunnen gebruikmaken van CAAD-software. Tijdens de visitatie stelde de commissie vast dat Blackboard voornamelijk als een administratief middel wordt gebruikt. De Blidssite met verschillende tools zorgt voor permanente actuele informatie over de opleiding en het vakgebied. De site bevat een forum waarin alle vakken een eigen subforum hebben, wat de betrokkenheid van de studenten, die de Blidssite frequent gebruiken, verhoogt. Op de Blidssite staan ook de interessante eindwerken van vorige jaren tentoongesteld en er wordt ingespeeld op de actualiteit. De alumni en het werkveld bevestigden de actuele relevantie van de site. De Blidsgids bevat overkoepelende informatie over diverse aspecten van de interieurarchitectuur. De commissie is positief over de invulling en het gebruik van deze site.

Het studiemateriaal is volgens de commissie kwalitatief in orde: de handboeken zijn goed geselecteerde standaardwerken van niveau, die voldoende breed zijn. De cursussen zijn inhoudelijk degelijk uitgewerkt en maken duidelijke verwijzingen naar de opdrachten. Enkel bij de cursus Bouwtechniek is de commissie van mening dat de inhoud meer in functie van de concrete ontwerp opdrachten zou moeten staan. Sinds 2011 stelt de opleiding een Blidsgids ter beschikking van de studenten, waarin allerlei informatie is opgenomen om de studenten doorheen de opleiding tips en ondersteuning te bieden in het ontwerpen en onderzoeken. Zo bevat de gids richtlijnen over tekenconventies, bibliografisch refereren, tips over jurypresentaties. In de toekomst wil de opleiding de Blidsgids nog uitbreiden met informatie over onderzoeksmethodes. De commissie is erg lovend over een dergelijk overkoepelend vademecum dat voor de studenten een handig werkinstrument is. In het algemeen is de commissie ervan overtuigd dat het studiemateriaal het mogelijk maakt de competenties te bereiken, maar die competenties zouden in de cursussen nog meer geëxpliciteerd kunnen worden. Ook de grafische vormgeving van het cursusmateriaal is matig, een ontwerpopleiding zou volgens de commissie meer aandacht mogen besteden aan layout en presentatie.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat de examens in de bachelor en de master gemiddeld vakinhoudelijk een hoog niveau hebben en voldoende kennis- en toepassingsgericht zijn. In het algemeen moet de toetsing van de leerdoelen nog competentiegerichter worden. De commissie raadt aan om de evaluatiecriteria voor de projecten,

de masterproef en de stage nog concreter en transparanter uit te werken, zodat de studenten weten waarop ze beoordeeld worden. In de ECTS-fiches wordt de toetsvorm al toegelicht, maar die informatie is bij de studenten niet bekend. Voor de jaarlijkse jurymomenten werden reeds richtlijnen opgesteld in verband met de presentatie. Ze werden op de Blidsgids gezet door de recent opgestarte werkgroep Evaluatie. Deze werkgroep waakt over de evaluatiemethodes en suggereert verbeteringen. Er gaat specifiek aandacht naar de transparantie van de beoordelingscriteria. Op basis van de opmerkingen van de werkgroep werd bovendien beslist om de docenten te laten jureren in verschillende domeinen, zodat ze vanuit een breder perspectief kunnen reflecteren over de kwaliteit van het werk. Sinds 2010-2011 werd bij het begin van het academiejaar een agenda verspreid met de praktische informatie over jurymomenten en deadlines, zodat studenten beter kunnen plannen. Het examenrooster wordt door het studentensecretariaat uitgewerkt. Dat gebeurt in overleg met de docenten en het studentencomité.

Naast de examens en de jury's voor ontwerp opdrachten besteedt de opleiding ook aandacht aan zelfevaluatie. De studenten houden in het tweede jaar een portfolio bij in elektronische of papieren vorm. Voor de stage is dat portfolio relevant, aangezien de studenten het daar bij hun sollicitatie moeten voorleggen. De commissie waardeert dat het portfolio zo een reële functionaliteit krijgt. Daarnaast is peer assessment een gebruikte evaluatievorm, zij het in beperkte mate en weinig uitgewerkt. Bij de jury's in het tweede bachelorjaar worden studenten gestimuleerd elkaar beoordelen, zonder te quoten. De studenten geven aan dat dat erg leerrijk is. Waar ze in het eerste jaar nog niet zo kritisch durfden zijn voor elkaar, lukt dat doorheen de jaren beter en beter. Ook informeel helpen de studenten elkaar veel. De commissie benadrukt dat het belangrijk is verder te investeren in innoverende werkvormen en met name peer assessment in de ontwerpleiding.

Een belangrijk werkpunt voor de opleiding is de aandacht voor feedback na de beoordeling van de masterproeven. Dat gebeurt momenteel niet systematisch. Enkel de proclamatie volgt nog nadien, en daar zijn niet alle studenten op aanwezig. De commissie raadt de opleiding aan om in dat geval eventueel een uitgeschreven feedback te voorzien. De studenten stelden vast dat de opleiding echter steeds meer aandacht besteedt aan feedback. Na de gewone examens is het feedbackmoment al verplicht. Daarnaast speelt de permanente evaluatie sinds twee jaar een grotere rol in de beoordeling. Er is een ombudspersoon waarbij studenten eventuele klachten kunnen melden.

Aanbevelingen ter verbetering:

De beoordelingscriteria voor de stage, de masterproef en de projecten zouden beter verspreid moeten worden, zodat de studenten zich maximaal kunnen voorbereiden op de evaluaties.

Het is volgens de commissie wenselijk om ook na de masterproef aan het eind van het jaar feedback te voorzien, hetzij op papier, hetzij op afspraak.

De commissie vindt het raadzaam dat de opleiding verder investeert in innovatieve evaluatievormen zoals peer assessment.

Facet 2.8 Masterproef

Beoordelingscriteria

- De masteropleiding wordt afgesloten met een masterproef waarmee de student blijk geeft van een analytisch vermogen of van een zelfstandig probleemoplossend vermogen op academisch niveau of het vermogen tot kunstzinnige schepping. Het werkstuk weerspiegelt de algemeen kritisch-reflecterende ingesteldheid of de onderzoeksingesteldheid van de student.
- De masterproef heeft een omvang van ten minste één vijfde van het totale aantal studiepunten met een minimum van 15 en een maximum van 30 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is positief over de grote synergie tussen ontwerp en onderzoek in de masterproef. Als sluitstuk van de opleiding geeft de masterproef gestalte aan het concept onderzoekend ontwerpen door de koppeling van een project en een scriptie. De omschrijvingen van masterproeven zijn inhoudelijk sterk en de bundeling in de domeinen (Retail, Meubel, Scenografie) sluit aan bij maatschappelijk en professioneel relevante vraagstukken. Daarnaast raadt de commissie aan om de verhouding tussen het onderzoeksspeerpunt en de verschillende domeinen in de toekomst verder uit te klaren, dit ook met het oog op de profilering van de opleiding in Vlaanderen.

Er wordt van bij het begin van het academiejaar zowel aandacht besteed aan het ontwerp als aan de scriptie. De evolutie in het theoretische onderzoek en de ruimtelijke component loopt parallel. In het opleidingsonderdeel Onderzoekseminarie formuleren de studenten een onderzoeksvraag die aan de basis ligt van het zelfstandig onderzoek, in Wetenschappelijke Ondersteuning nemen de studenten vakliteratuur door om een referentiekader te creëren. De studenten worden voor de masterproef wekelijks begeleid door twee begeleiders: een ontwerpdocent voor het ontwerpen en een theoriëdocent voor de theoretische onderbouwing. Steeds meer onderzoekers worden daarvoor ingezet. In wekelijkse sessies krijgen de studenten feedback op hun vorderingen. Tijdens de eerste sessies werken de studenten in groep en brainstormen ze nog samen. De studenten moeten overigens halverwege de masteropleiding een presentatie aan elkaar geven waarin het onderzoek en het ontwerp als een geheel worden toegelicht. Vervolgens krijgt elke student individuele feedback, de andere studenten kunnen blijven luisteren. Tijdens de gesprekken met de masterstudenten kwam naar voren dat dat zeer nuttig en leerrijk is. De studenten zijn relatief tevreden over de begeleiding die ze krijgen, al verloopt die volgens sommige studenten beter voor het domein Retail dan voor het domein Meubel/Wonen. De commissie vraagt daarover te waken. Indien gewenst of relevant kunnen de studenten beroep doen op de expertise van een externe promotor, die de masterproef kan liëren aan een reëel project. Zo krijgt de masterproef een dienstverlenende functie. Het begeleiden van masterproeven in samenwerking met externe opdrachtgevers is zonder meer een sterk punt in de ontwikkeling van dit opleidingsonderdeel. De masterproeven die inspelen op concrete situaties uit het werkveld worden het best gewaardeerd. Twee maanden voor de scriptie moeten de studenten het ontwerpproject indienen, zodat ze aan beide componenten voldoende tijd besteden. Het nadeel van die aanpak is volgens de commissie dat het eindresultaat van het ontwerp niet volledig zichtbaar is in de scriptie. Beide onderdelen krijgen een apart cijfer. De scriptie telt voor een derde mee, het ontwerpproject voor twee derden. Ook het proces wordt daarbij in rekening genomen.

De commissie waardeert daarnaast de structurele instelling van een externe jury per domein. Sinds 2010-2011 bepaalt die jury op basis van consensus over 40% van de toegekende punten. Uit de gesprekken met het werkveld waaronder enkele juryleden, bleek dat zij geen beoordelingscriteria krijgen om de presentaties te evalueren. De commissie stelt de opleiding voor om een leidraad te voorzien voor de externe jury's, omwille van de transparantie. De werkgroep Evaluatie heeft er recent wel voor gezorgd dat de studenten voor de presentaties informatie krijgen over de evaluatiecriteria via de Blidsgids. De juryleden gaven ten slotte aan dat het niveau en

de structuur van de presentaties erg degelijk waren, maar dat de presentatie op zich nog meer oefening vraagt van de studenten. De studenten gaven aan dat ze meer feedback wensten na het inleveren van de masterproef.

Aanbevelingen ter verbetering:

Het is wenselijk de beoordeling transparanter te maken door evaluatiecriteria te voorzien voor de externe jury's.

De commissie vraagt de opleiding meer aandacht te besteden aan de grafische vormgeving en de presentatie van de masterproeven.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriteria:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor:

- diploma secundair onderwijs, diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend;
- door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden voor personen die niet aan bovengenoemde voorwaarden voldoen.

master:

- diploma van een bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s) en in voorkomend geval aangevuld met een geïndividualiseerd opleidingsprogramma, een voorbereidingsjaar of een schakelprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor- en masteropleiding.

De instroom van nieuwe eerstejaarsstudenten is de laatste drie jaren sterk toegenomen. Daarvan daalt het aantal studenten met een ASO-diploma met vier procent. Het aantal TSO-studenten die zich inschrijven voor Interieurarchitectuur is met zes procent gestegen. De opleiding realiseert zich dat de karakteristieken van de instromende studenten niet stroken met de academische ambities van Interieurarchitectuur. Ze noemt de instroom de achilleshiel van de academisering. Ondanks de inspanningen die de opleiding doet om op infodagen en sid-ins realistische informatie te verspreiden over de slaagkansen en de grote uitdagingen van het programma, beïnvloedt het instroombeleid het slaagpercentage niet zoals gewenst. De opleiding stelt vast dat er een relatie bestaat tussen de instroomprofielen en de slaagcijfers. De beginnende studenten hebben vaak een verkeerd beeld van Interieurarchitectuur. De opleiding constateert in het verlengde daarvan bijvoorbeeld ook dat jaarlijks een aantal studenten uit Architectuur overschakelen naar Interieurarchitectuur, omdat ze verwachten dat Interieurarchitectuur gemakkelijker is. De drop-out in het eerste jaar is nochtans in beide richtingen groot. De instroom in de bachelor wordt bovendien sterk regionaal bepaald, de opleiding is zich daarvan bewust. Op masterniveau groeit echter de interesse en wordt de instroom nationaler, waarschijnlijk door het aanbod met de nadruk vanuit vier specifieke domeinen. De commissie raadt de opleiding aan om een beleid te ontwikkelen dat erop gericht is studenten uit een breder geografisch en cultureel gebied aan te trekken. Dat sluit aan bij het internationaliseringsbeleid van de opleiding. Er is recent een strategisch plan opgesteld met concrete actiepunten om de instroom beter te sturen. De opleiding verenigt de krachten met Architectuur op dat vlak.

Om de groeiende discrepantie tussen de instroom en de visie van de opleiding tegen te gaan voerde de opleiding al een aantal maatregelen in. Zo bouwt ze bewust een zwaar eerste semester in, zodat de lat van bij het begin hoog genoeg ligt en men op die manier een selectie maakt. De nadruk ligt overigens bewust op de ontwerp opdrachten en de taken, niet op de theoriecomponent. Het zware programma wordt gecombineerd met voldoende remediërings- en begeleidingskansen in de leerateliers of via de introductie cursussen. Studenten die een individueel studietraject willen opstellen, krijgen daarvoor ondersteuning van de studentenbegeleidster. Ook werkstudenten kunnen via een individueel traject met een aangepast programma de opleiding Interieurarchitectuur volgen, hoewel dat volgens de opleiding slechts sporadisch voorkomt. Wie uit een andere verwante opleiding komt, kan EVC's of EVK's aanvragen.

Voor de masteropleiding worden sinds 2011-2012 intakegesprekken georganiseerd, waarin de studenten tegenover een ontwerpdocent en een onderzoeksbegeleider moeten motiveren waarom ze een bepaald domein kiezen. De opleiding had immers gemerkt dat studenten te weinig kiezen in functie van hun talenten of hun interesse. Een intakegesprek creëert een grotere bewustwording daaromtrent. Daarnaast is er volgens de opleiding een groeiende belangstelling voor het schakelprogramma voor de masteropleiding. De meeste studenten in het schakelprogramma komen uit de professionele bachelor interieurvormgeving en zijn geïnteresseerd in de specialisatiemogelijkheden van de master. In 2010-2011 volgden twee studenten met een academische bachelorgraad een voorbereidend programma op de masteropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan blijvend aandacht te besteden aan de instroombegeleiding.

De commissie beveelt de opleiding aan het instroombeleid verder te ontwikkelen in functie van een grotere culturele en geografische aantrekking van studenten.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1, relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma:	goed
facet 2.2, eisen academische gerichtheid van het programma:	goed
facet 2.3, samenhang van het programma:	goed
facet 2.4, studieomvang:	oké
facet 2.5, studielast:	voldoende
facet 2.6, afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7, beoordeling en toetsing:	voldoende
facet 2.8, masterproef:	goed
facet 2.9, toelatingsvoorwaarden:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 3 Inzet van het personeel

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft een enthousiast en gedreven docententeam aangetroffen, dat zich inzet voor de studenten. Met name in de bachelor apprecieerde de commissie de open mentaliteit en de hechtheid van de groep, aangezien dat aan de basis ligt van de concrete samenwerking in en buiten vakgroepen en de samenhang van het programma verhoogt. In het kader van de academisering heeft de opleiding reeds veel aandacht besteed aan de aanstelling van medewerkers met de juiste profielen. Zowel ontwerpers als doctores of doctorandi werden recent aangeworven. De opbouw van het personeel met geprofileerde onderzoekers biedt een degelijke basis voor de ontwikkeling van de opleiding. Daarnaast werden een nieuwe opleidingscoördinator met academisch profiel en waren er verschuivingen met betrekking tot verantwoordelijkheden in de studio. De opleiding heeft ook wat het personeelskader en -beleid betreft reeds een voorbereidende vergadering georganiseerd met de Universiteit Hasselt. Sinds de start van de associatiefaculteit voor Interieurarchitectuur en Architectuur worden vacatures ook besproken binnen de faculteitsraad. Zowel de onderwijsdeskundigheid als de onderzoeksgerichtheid van kandidaten worden nauwgezet bekeken.

Het personeelsbeleid van Interieurarchitectuur wordt centraal aangestuurd door de directie Personeel en Organisatie, die de vacatures plaats en samen met de opleidingscoördinator een eerste selectie maakt van de kandidaten. Daarna volgt een gesprek met het departementshoofd, de opleidingscoördinator een externe jury en een medewerker van de centrale diensten. Wie op basis van het gesprek wordt geselecteerd, hoort een proefles te geven om definitief te worden aangenomen. De centrale personeelsdienst begeleidt nieuw personeel voor de praktische en administratieve omkadering. Nieuwe personeelsleden krijgen ook een onthaalbrochure over de PHL. Op de eerste werkdag krijgen nieuwe personeelsleden op opleidingsniveau een eerste gesprek met het departementshoofd en de opleidingscoördinator, gevolgd door een rondleiding. Alle praktische, vaktechnische en ICT-informatie wordt meegegeven. Aan het einde van de dag volgt een kort feedbackgesprek. Nieuwe personeelsleden worden officieel voorgesteld aan de andere collega's bij de eerste algemene bijeenkomst. De opleiding duidt ook een peter of een meter aan die het nieuwe personeelslid verder helpt inwerken en hem vertrouwd maakt met de opleiding. Op termijn krijgen nieuwe docenten toelichting bij de taakfiche en wordt een van hun lessen bijgewoond. De commissie is zeer positief over een dergelijk onthaal.

Voor alle docenten worden om de twee jaar een functioneringsgesprekken georganiseerd, waarvan nadien een schriftelijk verslag wordt opgemaakt. De opleiding voorziet vormingsmomenten voor het personeel waarin hetzij onderwijsondersteunende hetzij vakspecifieke thema's aan bod komen. Wat didactische bijscholing en professionalisering betreft, voorziet de hogeschool jaarlijks een aanbod dat afwisselt naar gelang de actualiteit van de thema's. Zo werd er vorig academiejaar een bijscholing gegeven over Blackboard, aangezien de meeste docenten daarover nog uitleg kunnen gebruiken. Voor nieuwe docenten wordt er een algemene didactische training voorzien. Er waren ook reeds werksessies over competentiegerichtheid. De opleiding wordt vanuit de centrale diensten van PHL ondersteund op het vlak van didactiek. Maar dat gebeurt niet systematisch. De commissie vraagt de didactische ondersteuning nog meer structureel te verankeren. De docenten worden daarnaast ondersteund door de vakgroepen per leerlijn en door het administratief en technisch personeel. Zij staan in voor de roostering van lokalen, de examenplanning en de administratie. Zij krijgen jaarlijks een

functioneringsgesprek. Het onderwijzend personeel krijgt naast de onderwijsopdracht ook nog enkele omkaderende taken die in de taakbelasting worden opgenomen, zoals studentenbegeleiding, ombudswerking, ICT-coördinatie, monitoraat, internationalisering, innovatie en projectwerking. De kwaliteit van het onderwijzend personeel wordt jaarlijks bevestigd bij de studenten, via de EVADOC-enquête die door de centrale dienst verspreid wordt. Het personeel dient ook vijfjaarlijks geëvalueerd te worden, conform de decretale richtlijnen. De PHL coördineert die evaluaties en maakt een evaluatiedossier op waarin de bekwaamheid van de personeelsleden wordt weergegeven. De resultaten van bevestigingen, functionerings- of evaluatiegesprekken worden ofwel individueel met het personeelslid, ofwel aan de hele opleiding teruggekoppeld. Waar nodig worden verbetertrajecten opgesteld.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Facet 3.2 Eisen professionele en academische gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied (met inbegrip van het onderzoek in de kunsten);
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is bijzonder positief over de academische en professionele gerichtheid van het onderwijskundig personeel. Ze stelde tijdens het visitatiebezoek vast dat de opleiding zowel gekwalificeerde ontwerpers als gespecialiseerde onderzoekers heeft aangetrokken, die vlot samenwerken. De onderzoekers worden voornamelijk ingezet voor de theoretische cursussen. De aanwezige doctorandi hebben ook een onderwijstaak, waarin ze vanuit het onderzoek dat ze verrichten, het werk in de studio's of de seminars daaraan koppelen. Daarnaast krijgen de studenten in Actualia les van gastsprekers die uit de praktijk komen. De docenten introduceren ook verschillende projecten in het kader van maatschappelijke dienstverlening, die door henzelf en door externe juryleden opgevolgd worden. De algemene deskundigheid van het personeel levert een positieve bijdrage aan de onderwijskwaliteit. De opleiding wenst weliswaar nog haar eigen specifieke relatie met het professionele veld verder te omlijnen. De commissie is van mening dat de profilering van de ontwerpdocenten nog meer geoptimaliseerd kan worden. Het is in functie van de academisering logisch dat primair wordt ingezet op de rol van onderzoekers die voor Interieurarchitectuur een sterke ontwikkeling kunnen verwezenlijken. De vraag is of op termijn ook nieuwe modellen voor de professionele beroepsuitoefening hieruit voort zullen komen. Daarmee zou de opleiding volgens de commissie haar profiel als pionier op het veld van onderzoek en onderwijs kunnen versterken.

De hogeschool en de opleiding vinden de professionalisering van het personeel belangrijk en bieden daarom een aantal mogelijkheden tot professionalisering aan, op basis van verschillende pijlers: CT-professionalisering, academisering en vakspecifieke navormingen. Binnen de CT-professionalisering kunnen docenten een of meerdere modules van het postgraduaat E-learning volgen. Wat de academisering betreft, organiseert de hogeschool maandelijks gemeenschappelijke ontmoetingsmomenten, waar de onderzoekers binnen het departement of binnen de hogeschool met elkaar in contact kunnen komen. Daarnaast worden in samenwerking met de associatie AUHL modules uitgewerkt rond bepaalde academische thema's. Het onderzoeksinstituut ArcK

speelt overigens een grote rol in de relatie tussen onderzoek en onderwijs door het overkoepelend speerpunt af te stemmen op de vier onderwijsdomeinen. De vakspecifieke navormingen bestaan uit congressen, tentoonstellingen, seminaries en lezingen, die actief gestimuleerd worden door de opleiding. Docenten kunnen ook zelf voorstellen doen. De bijscholingen zijn niet allemaal verplicht, maar het personeel moet op jaarbasis wel minstens drie van de vijf georganiseerde bijscholingen volgen.

De studenten zijn in het algemeen erg enthousiast over de kwaliteit van hun docenten. Ze appreciëren in het bijzonder dat de docenten zelf verschillende vooropleidingen gehad hebben en ieder hun eigen perspectief kunnen bieden op interieurarchitectuur.

De internationale dimensie komt voornamelijk voort uit het onderzoek dat aan de opleiding verricht wordt. Internationalisering verdient volgens de commissie nog verdere aandacht. De docentenmobiliteit ligt laag, dat komt volgens de opleiding door de personeelsleeftijd. Toch nemen de docenten deel aan korte seminaries in het buitenland. Enkelen gingen reeds naar Dortmund en men werkte aan een project met Porto. De docenten merken echter op dat de seminaries niet altijd even relevant zijn en dat het project met Porto niet vlot verliep, wegens grote verschillen qua mentaliteit en werkwijzen. De opleiding wil echter verdere initiatieven opbouwen en blijven investeren in de mobiliteit van de docenten. De commissie stimuleert de opleiding daar in.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt de opleiding aan verdere initiatieven te ondernemen om de docentenmobiliteit te verhogen.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De personeelsomvang is beperkt en verdient volgens de commissie meer aandacht. Gezien het stijgend aantal studenten in de laatste jaren, is een uitbreiding van het onderwijzend personeel wenselijk. In totaal tonen de gegevens uit 2009-2010 aan dat er 30 OP-leden staan voor 15 VTE. De docentstudentratio bedraagt 1 op 8,6. Een aantal docenten is vastbenoemd, de meerderheid is vacant aangesteld. Hetzelfde geldt voor de verhouding tussen respectievelijk voltijds en deeltijds aangestelde personeelsleden. De opleiding vermeldde tijdens de gesprekken dat ze volgens de berekeningen recht heeft op een verhoging van 0,7 VTE, hoewel ze door hogeschoolbrede besparingen net 0,12 VTE heeft moeten inleveren. In 2011-2012 werd voor extra taken naast de onderwijsopdracht 10,8 VTE aan het departement toegekend, waarvan 3,6 VTE voor Interieurarchitectuur. De docenten benadrukten tijdens de gesprekken zelf dat extra personeel welkom is, maar dat de situatie nog niet problematisch is. De commissie constateerde dat in de masteropleiding voor elk domein minimum één ontwerpdocent aanwezig is, maar meestal twee docenten voor ongeveer 12 studenten. Ze raadt de opleiding aan daar dringend verandering in te brengen, aangezien net de concrete ontwerpvaardigheden van de studenten aandacht verdienen.

In 2009-2010 waren vijftigers en dertigers het meest vertegenwoordigd binnen het personeelsteam, gevolgd door de veertigers. Daarnaast waren twee twintigers en een zestiger actief als OP-lid. De vrouwelijke docenten zijn volgens de statistieken in de minderheid.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding te waken over de personeelsbelasting.

De commissie vindt het wenselijk om meer dan een ontwerpdocent in te zetten in de masteropleiding.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1, kwaliteit personeel:	voldoende
facet 3.2, eisen academische gerichtheid:	goed
facet 3.3, kwantiteit personeel:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 4 Voorzieningen

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Interieurarchitectuur zit samen met Architectuur en Agro- en Biotechnologie in hetzelfde gebouw E op de campus in Diepenbeek. Volgens de commissie zijn de huisvesting en de materiële voorzieningen er voorbeeldig. Het gebouw is toegankelijk voor mindervalide studenten en heeft een lift. De cafetaria wordt door alle opleidingen van de campus gebruikt en er heerst volgens de commissie een aangename dynamische sfeer. Ze apprecieert de grote open infrastructuur en de centrale tentoonstellingsruimte in het gebouw. Op de campus zijn er op verschillende plaatsen stroomvoorzieningen en draadloos internet, zodat studenten overal kunnen werken. Ze beschikken bovendien over een plot- en printruimte en een retail lab. Daarnaast is er voldoende studie- en werkruimte, wat niet evident is in ontwerpopleidingen. Er zijn 16 ontwerpateliers, 2 auditoria, 12 leslokalen, 1 computerlokaal en een werkplaats, die over de benodigde technische en elektronische faciliteiten beschikken. Het hele gebouw heeft toegang tot draadloos internet. De auditoria en de leslokalen worden echter verdeeld over de drie opleidingen op de campus, terwijl de studentenaantallen blijven toenemen. Voor sommige lesonderdelen krijgen de studenten Interieurarchitectuur daarom les in twee auditoria van de Universiteit Hasselt, die via een gang verbonden is met de campus waar Interieurarchitectuur gevestigd is. De roostering van lokalen verloopt vlot. De helpdesk voor ICT-problemen is dagelijks open vanaf acht uur, de ateliers zijn beschikbaar tussen half negen en vijf uur. Studenten kunnen beroep doen op de technisch verantwoordelijke bij problemen. De cursusdienst wordt centraal gestuurd, maar er is wel een klein winkeltje voor schoolmateriaal in het gebouw. Voor de aankoop van studiemateriaal in het begin van het academiejaar moeten de studenten de samengestelde boekenpakketten afhalen op de centrale dienst, maar nadien komt het secretariaat wel tussen voor eenmalige leveringen. Bovendien staan veel cursussen online op Blackboard. Wat laptopgebruik betreft, werkt de opleiding met het Applebesturingssysteem. De PHL is een pionier in het gebruik van laptops op school. Alle studenten maken dagelijks gebruik van hun laptop. Centraal is er een laptopdienst voor studenten met technische of software gerelateerde problemen.

De bibliotheek voor Interieurarchitectuur en Architectuur is verspreid over twee locaties: de campus Elfde Linie, met de collecties van verschillende opleidingen, en de campus in Diepenbeek in het gebouw E zelf. Deze laatste locatie bevat naast de collectie ook enkele kopieermachines, pc's en een studieruimte. De bibliotheek is verspreid over drie verdiepingen en heeft een archief in de kelderruimte. Studenten krijgen bij aanvang van hun opleiding een bibliotheekinstructie. De commissie is van mening dat de bibliotheek voor een academische opleiding klein is en aan vernieuwing toe is. Ze waardeert echter de investering in online tijdschriften en databanken ondanks de beperkte financiële middelen. De opleiding geeft aan dat studenten aan de PHL een gratis bibliotheekpas krijgen voor het hele provinciale bibliotheeknetwerk. In het kader van de academisering pleit de commissie er alleszins voor om de eigen bibliotheek in de toekomst een grotere rol te geven binnen de opleiding. De commissie vraagt de aanstelling van een bibliotheekverantwoordelijke en de uitbreiding van het fysiek aanwezige tijdschriftenaantal. Ten slotte vraagt ze om te onderzoeken of een materialenbibliotheek zou kunnen worden opgericht. In de toekomst zal de handhaving van een eigen bibliotheek voor de ontwerpopleiding essentieel zijn.

De onderzoeksruimten werden in 2008-2009 geherstructureerd in functie van de onderzoeksdomeinen. Momenteel beschikken docenten en doctorandi over individuele werkplaatsen en over een vergaderruimte om te

overleggen met studenten of met elkaar. In het kader van onderzoek werd enkele jaren geïnvesteerd in computerapparatuur, een infraroodcamera en tien luxmeters.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding verschillende verbetertrajecten heeft uitgevoerd of aan het uitvoeren is om de infrastructuur van het gebouw te optimaliseren en af te stemmen op de noden van de studenten. De cafetaria en de parking zijn al uitgebreid. Er komt op korte termijn een grotere ontwerpstudio voor de masterstudenten, waar ze tot 's avonds laat kunnen werken. De verbouwingen daarvoor gingen van start de week na het visitatiebezoek van de commissie. Bovendien gaf de opleiding aan dat de aankoop van een lasercutter is goedgekeurd. De introductie van een lasercutter is volgens de commissie zeer zinvol, met name voor het domein Herbestemming. De opleiding wenst op termijn een woonlabo en een 3D-labo op te bouwen. De commissie merkt op dat de introductie van een 3D-lab en een 3D-printer de affiniteit van de studenten met het maken van handgemaakte modellen kan bedreigen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding met aandrang het bibliotheekbudget uit te breiden en de bibliotheek een grotere rol te geven als leercentrum binnen de opleiding.

De commissie vindt de uitbouw van een materialenbibliotheek op termijn essentieel.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert de grote inspanning die de opleiding levert op het vlak van studiebegeleiding en de laagdrempelige aanpak. De opleiding heeft een uitgebreid pakket van maatregelen om de studenten goed te begeleiden, dat ook goed geëvalueerd wordt. Een aantal in het oog springende initiatieven zoals de plustrajecten, de intakegesprekken in de master en het pilotproject omtrent het vak Bouwchemie, waarbij extra werk gemaakt is van de studeerbaarheid, tonen aan dat de opleiding het goed meent en een degelijke monitoring en studiebegeleiding realiseert. De commissie is lovend over de samenwerking tussen de centrale diensten en over het opleidingsniveau.

Potentiële studenten krijgen veel informatie over de opleiding via diverse kanalen. Naast de studiegids, zijn er opendeurdagen, sid-ins en openlesdagen. De gastvrijheid op de opendeurdag is volgens de studenten een groot pluspunt. Daar werd meteen voelbaar dat de docenten met de studenten begaan zijn. De informatie die er verspreid werd, was ook duidelijk. De opleiding organiseert voor de beginnende studenten een introductieweek, waarin alle algemene facetten van het hoger onderwijs aan de PHL worden toegelicht. Uniek is dat de hogeschool ook introductiesessies organiseert voor ouders, aangezien ze gemerkt heeft dat ouders de structuur van het hoger onderwijs niet of niet meer kennen. Het aantal aanwezigen is steeds zeer groot.

Als het eerste bachelorjaar eenmaal begonnen is, kunnen de studenten deelnemen aan introductiecursussen rond Bouwchemie en Wiskunde. De opleiding heeft echter gemerkt dat voornamelijk de studenten die daar

minder nood aan hebben, zo een cursus volgen. Er zijn daarnaast zelftesten zoals LASSI en LEMO (leermotivatie) voor studenten in gebruik gebracht. Voornamelijk de studenten uit minder sterke vooropleidingen worden extra gemotiveerd om begeleiding te vragen als dat nodig is. Sinds 2009-2010 organiseert de opleiding een plustraject als pilootproject voor Bouwchemie, om te reageren op de lage slaagcijfers. In het verleden was er ook een leercoach die verantwoordelijk was voor een algemeen monitoraat, maar zijn taak is ondertussen stopgezet wegens gebrek aan middelen op hogeschoolniveau. Het vakmonitoraat geeft studenten de kans tekorten in te halen voor de theoretische vakken. In november krijgen de studenten in het eerste bachelorjaar proefexamens van Cultuurwetenschappen en Bouwchemie. De deelname aan de proefexamens ligt hoog. Studenten in het tweede bachelorjaar kunnen ten slotte als keuzevak tutor worden voor eerstejaars in Bouwchemie of in Atelierbegeleiding. Op die manier stimuleert de opleiding het engagement van de studenten voor elkaar. Er zijn echter weinig studenten die tutor Bouwchemie willen zijn.

Voor de masteropleiding worden intakegesprekken georganiseerd, zodat de studenten bewust nadenken over hun specialisatiegebied. Verschillende studenten kozen in het verleden immers uit verkeerde motivatieredenen.

Op centraal niveau zorgt de coördinator studentenbegeleiding voor intervisies en individuele hulp. Daar worden ook trainingen aangeboden over studieplanning of over assertiviteit. Er lijkt echter weinig interesse te zijn voor dergelijke trainingen. De opleiding wijst erop dat de studenten de studentenbegeleidster van Interieurarchitectuur erg goed kennen en meestal naar haar stappen bij bepaalde vragen. Zij is ook direct betrokken bij de opstelling van individuele studietrajecten. Voor haar is de communicatie en de informatieverspreiding een belangrijk aspect van begeleiding. Zij wijst de studenten indien nodig door naar de juiste diensten. Als zij vermoedens heeft van een psychosociaal probleem, verwijst zij door naar de gratis hulpverlening van CAWsonar. Voor financiële hulp kunnen de studenten terecht bij VZWsocius. De studenten gaven tijdens de gesprekken aan dat de studentenbegeleidster zich altijd beschikbaar maakt als dat nodig is, wat zij op prijs stellen. In het algemeen zijn de studenten Interieurarchitectuur tevreden over de informatie over begeleiding. De commissie vraagt de opleiding om de rechtstreekse informatie voor studenten te optimaliseren, zodat ze zelf vlotter de weg naar de centrale begeleiding vinden.

De studentenbegeleidster is ook de ombuds van de opleiding. Globaal genomen gaan de klachten bij de ombuds over examenroostering en over onduidelijkheden in het cursusmateriaal: dat wordt binnen de opleiding aangepakt. Klachten over de resultaten van de masterproef komen ook soms voor, maar dat ligt volgens de opleiding eraan dat studenten niet aanwezig zijn wanneer de feedback wordt gegeven. Na de gewone examens is het feedbackmoment verplicht. Na de examens kunnen de studenten de resultaten indien gewenst ook met de studentenbegeleidster bespreken, aangezien ze gemerkt heeft dat verschillende eerstejaars studenten bij minder goede resultaten hun motivatie snel verliezen. In de toekomst zal overigens een sterkere scheiding tussen de functies van de studiebegeleider en de ombuds wenselijk zijn, mede met het oog op de grotere instroom. De commissie is echter positief over de studentenbegeleidster die een spilfiguur vormt binnen de opleiding. Er is ook een centrale ombudsman, maar die persoon wordt enkel aangesproken wanneer er officiële klachtenprocedures worden opgestart.

Voor studenten met een functiebeperking of voor werkstudenten worden faciliteiten voorzien. Er kunnen aanpassingen worden gemaakt in de onderwijs- en examenregeling, zowel qua tijdstip als qua evaluatievorm of – instrument. De opleiding stelt zich ook flexibel op ten opzichte van studenten die aan een internationale uitwisseling deelnemen. Zij kunnen opleidingsonderdelen vervangen door verbredende, verdiepende of specialiserende opleidingsonderdelen in het buitenland. De opleiding heeft sinds het schrijven van het ZER nog steeds geen Erasmusstudenten kunnen aantrekken. Er zijn wel enkele studenten uit Nederland in het voorbereidingsprogramma voor de masteropleiding.

Studenten die vroegtijdig hun opleiding stopzetten, moeten eerst een aantal formulieren invullen en hebben een verplicht heroriënteringsgesprek met de studentenbegeleidster. Op basis daarvan wordt een afhaakrapport opgesteld. De opleiding maakt zelf geen statistische analyse van die gegevens, maar de centrale dienst analyseert na een aantal jaren die rapporten, alle opleidingen komen om de beurt aan bod. Voor

Interieurarchitectuur zijn er voornamelijk in het eerste bachelorjaar veel afhakers, gezien de zwaarte van het programma. In de andere opleidingsjaren valt de drop-out mee.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding de functies ombudspersoon en studentenbegeleider van elkaar te scheiden, de neutraliteit en de toegenomen werklast indachtig.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1, materiële voorzieningen:	voldoende
facet 4.2, studiebegeleiding:	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding regelmatig geëvalueerd wordt aan de hand van kwantitatieve en kwalitatieve instrumenten. De beleidslijnen inzake kwaliteitszorg worden in hoge mate uitgezet op hogeschoolniveau. Vanuit de centrale werking werd een domeinverantwoordelijke toegewezen aan onder andere Interieurarchitectuur. Sinds 2007 werd er op opleidingsniveau een kwaliteitszorgsysteem opgestart. Het centrale kwaliteitszorgbeleid was al langer actief. In de opleidingsraad worden de twee op elkaar afgestemd. De opleiding kiest voor een dergelijk tweestromenbeleid. De opleiding kan de kwaliteitszorg bottom-up opvolgen en dat de centrale kwaliteitszorg met een bredere kijk kan eventuele blinde vlekken van het systeem op opleidingsniveau opvangen. De commissie is van mening dat de concrete vertaling van kwaliteitszorg op opleidingsniveau, zoals bijvoorbeeld in de focusgroepen, nog verder uitgebouwd moet worden.

De jaarlijkse kwalitatieve focusgesprekken met tien studenten per trajectschijf peilen naar verschillende aspecten van het onderwijs. Op die focusgesprekken zijn de opleidingscoördinator, de studentenbegeleidster en eventueel het departementshoofd aanwezig. Men formuleert dringende aandachtspunten en problemen. Wanneer daar onverwachte problemen gesignaleerd worden, kan de centrale kwaliteitszorg een formele bevraging of tijdmeting doorvoeren. Recent werden nog nieuwe instrumenten aangekocht. Vanaf 2011-2012 maakt de PHL gebruik van een nieuw bevragingssysteem, EVA-SYS.

Sinds 2010-2011 worden de studenten via de centrale kwaliteitszorg systematisch bevragd over de docenten (EVADOC), over het programma en over de gehele opleiding. De respons was vorig jaar eerder laag, maar de opleiding maakt daar werk van. De verschillende vakwerkgroepen bekijken nadien de concrete aandachtspunten. Volgens de studenten waarmee de commissie sprak, polsen de docenten ook regelmatig aan het einde van de les naar verbeterpunten of nieuwe ideeën. De commissie waardeert een dergelijke relatief informele evaluatie, maar benadrukt ook het belang van een structureel ingebed evaluatiebeleid. Ze merkt dat de opleiding daar mee bezig is en stimuleert de opleiding in verdere initiatieven.

Ook bij grote curriculumherzieningen verleent de centrale dienst Onderwijs ondersteuning op onderwijskundig vlak. Dat gebeurt echter vraaggestuurd: de opleiding neemt op eigen initiatief contact op met de centrale dienst. De focus op het vlak van onderwijsontwikkeling ligt momenteel op het toetsbeleid, aangezien vele docenten daar nog hulp en bijscholing in wensen.

Docenten worden bevragd via de TRIS-enquête. Het onderwijzend personeel heeft daarnaast in juni 2010 een eerste interne representatieve resonantiegroep samengebracht om te reflecteren over de kwaliteit. De opmerkingen daaruit werden omgezet in verbeteracties en curriculumaanpassingen. Voor docenten zijn er ook functioneringsgesprekken om de twee jaar en evaluatiegesprekken om de vijf jaar. De PHL coördineert die evaluaties en maakt een dossier op waarin de bekwaamheid van de personeelsleden wordt aangewezen. De alumni worden nog niet systematisch bevragd. Er is wel jaarlijks een Blids on Tour, waarop alle oud-studenten uitgenodigd worden. Daar bespreekt men informeel de kwaliteit van de opleiding. De opleiding gaf aan dat afgestudeerden in het verleden zowel via een schriftelijke enquête als via een online test bevragd werden, maar dat in beide gevallen de respons niet hoog genoeg was. De commissie stimuleert de opleiding daar meer werk van te maken.

Het werkveld wordt ten slotte gehoord via de resonantiegroep waarin experts uit de vier specialisatiegebieden vertegenwoordigd zijn. De resonantiegroep komt voortaan twee keer per jaar samen. De opleiding geeft echter nog aan dat ze de relatie met het werkveld wilt optimaliseren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie raadt de opleiding aan om op opleidingsniveau naast kwalitatieve ook structureel en voldoende frequente kwantitatieve metingen in te plannen.

De commissie vindt het wenselijk om de contacten met de professionele wereld te verbeteren en de vertegenwoordigers van het werkveld systematischer te bevragen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleidingsraad stelt samen met de domeinverantwoordelijke jaarlijks een kwaliteitsplan op dat aan het centrale bestuur moet worden voorgelegd. Daarin licht ze de verbeterplannen toe die ze op korte tijd wil realiseren. Dat kwaliteitsplan leidt tot een aantal concrete actiepunten die besproken worden binnen de taakgebieden en de werkgroepen. Het uitgangspunt van de centraal gestuurde IKZ-coördinatie is het creëren van een volwaardige PDCA-methodiek, die tot uiting komt resulteert in een meerjarenplan. Er zijn centrale visieteksten daaromtrent uitgewerkt. De commissie stelde vast dat de werkwijze leidt tot verbetervoorstellen die effectief worden gerealiseerd. De verbetertrajecten kwamen zowel voort uit de resonantiegroep, als uit de studenten-, docenten- en alumnibevragingen.

Het terugmeldingsrapport van de visitatie in 2003 was voor de opleiding Interieurarchitectuur een belangrijke stap in haar kwaliteitszorg. De aandachtspunten die daar geformuleerd werden, zijn tot verbeterplannen omgezet en gedeeltelijk of volledig gerealiseerd. Zo is er ondertussen aandacht besteed aan de leermiddelen, de opname van een stage en werkveldgerelateerde lesonderdelen, de studentenparticipatie, de integratie van theorie en ontwerp en de uitwerking van een opleidingsoverschrijdend curriculum. De opmerkingen uit het vorige visitatierapport werden met andere woorden serieus genomen. De opleiding heeft na de vorige visitatie sterk gewerkt aan haar onderwijsprogramma en aan haar profilering. Na het visitatiebezoek bevestigde de commissie dat de vier gebieden voor een sterke profilering zorgen in Vlaanderen en dat de verwevenheid van onderzoek en onderwijs een positief punt is. Ook het werkveld gaf tijdens de gesprekken aan dat de gerichte specialisaties van de opleiding een groot pluspunt zijn. Alleen de internationalisering blijft in het algemeen een groot aandachtspunt. Langzaam wordt een internationaal netwerk opgestart, maar de mobiliteit is nog niet voldoende hoog.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie vraagt de opleiding om ook de verbeterplannen voor nog niet volledig gerealiseerde aandachtspunten uit het vorige rapport verder te voltooien.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De betrokkenheid van medewerkers en studenten ligt hoog, maar vooral met betrekking tot de alumni wil de commissie de opleiding aanraden haar inspanningen in de toekomst verder te zetten. Er is geen formele alumniwerking. Afgestudeerden gaven wel aan dat zij nog voor het jaarlijkse Blids on Tour-evenement uitgenodigd worden en daar ook interesse voor hebben. Dat biedt de opleiding de kans om op informele manier met hen in gesprek te gaan en terug te koppelen over eventuele onderwijsrevoluties. Bovendien wordt de Blidssite nog regelmatig bekeken. De commissie ziet daarin een mogelijkheid om de alumni meer te betrekken. Ze suggereert om bijvoorbeeld te onderzoeken op welke manier het forum actiever ingezet kan worden. Dat is een eerste stap in die richting, maar er zouden ook andere middelen moeten worden ingezet. De laatstejaarsstudenten kunnen tijdens een jobevent wel hun gegevens in de vorm van een cv achterlaten. Op die manier houden de centrale diensten sinds enkele jaren een alumnidatabank bij. Toch kan die database nog beter geactualiseerd en benut worden. De alumni die hun privé e-mailadres hebben doorgegeven, bevestigden dat ze via e-mail uitnodigingen krijgen voor lezingen.

De commissie is zeer positief over de betrokkenheid van de studenten, die via focusgesprekken, studentenvertegenwoordigers en een studentencomité inspraak hebben in het onderwijs dat ze krijgen. De studenten met wie de commissie sprak, vinden in het algemeen dat de opmerkingen die zij gaven, snel gehoor vonden bij de opleiding en op korte termijn aangepakt worden. Ze hebben het gevoel dat hun mening telt. Het studentencomité bestaat zowel uit leden van Interieurarchitectuur als van Architectuur. De focusgroep wordt samengesteld in functie van een representatief geheel en naargelang de verbale vaardigheden van de studenten. De studentenvertegenwoordigers worden voor elk opleidingsjaar ingezet: studenten kunnen bij hen terecht om problemen of opmerkingen door te geven. De studentenvertegenwoordigers geven informatie door aan de studentenvertegenwoordiger die voor de opleidingsraden wordt uitgenodigd.

Voor het werkveld is er in 2010 een nieuwe resonantiegroep opgestart, die representatief is voor alle specialisatiedomeinen. Tijdens bijeenkomsten wordt de werkveldvertegenwoordigers gevraagd naar hun mening over het programma. De aanpassingen worden puntsgewijs overlopen en uit de gesprekken met het werkveld bleek dat de opleiding voldoende naar de suggesties van het werkveld luistert. De commissie is van mening dat de invloed van de resonantiegroep op de opleiding nog voor verbetering wenselijk is. Zij zijn volgens de commissie geïnformeerd, maar niet voldoende systematisch betrokken bij concrete kwaliteitszorg.

In het algemeen gebeurt de terugkoppeling naar de verschillende betrokkenen te informeel. De commissie vraagt de opleiding daaromtrent systematisch te communiceren.

Aanbevelingen ter verbetering:

De commissie beveelt aan een alumniwerking op te starten.

De resonantiegroep dient meer te worden betrokken bij de verbetertrajecten en de concrete kwaliteitszorg.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1, evaluatie resultaten:	voldoende
facet 5.2, maatregelen tot verbetering:	goed
facet 5.3, betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Onderwerp 6 Resultaten

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie:

ABA: goed

MA: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Na de gesprekken en het bekijken van de verkregen documenten is de commissie van mening dat de opleiding globaal kwalitatief onderwijs verschaft en verschillende sterke pluspunten heeft. Uit de contacten met het werkveld blijkt dat de bereikte resultaten beantwoorden aan de verwachtingen. Het werkveld vond de stagiairs onmiddellijk inzetbaar zijn, zeker in de voorfase van een project. Conceptueel zijn de studenten erg sterk maar hun ontwerpvaardigheden zijn nog voor verbetering vatbaar. Ze missen de ervaring omtrent constructie en techniek. De hoge leergierigheid van de studenten is volgens het werkveld echter opmerkelijk.

In de kwaliteit van de masterproeven werd een stijgende lijn genoteerd voor de laatste vijf jaren. De structuur van de scripties is volgens de commissie zeer degelijk. Wat het onderzoeksgerichtheid betreft, waardeert de commissie de aandacht voor de historische basis van de onderzoeken, al is dat weinig experimenteel: het zou veelzijdiger kunnen worden benaderd. Ook de wederzijdse beïnvloeding van scripties en ontwerpen kan nog verder ontwikkeld worden.

De commissie is echter van mening dat er tussen de masterproeven enkele exemplaren zijn van bovengemiddeld niveau. Ze waardeert de dynamiek waarmee de opleiding de kwaliteit van de masterproeven blijft opvolgen en verbeteren. Weliswaar signaleert de commissie enig niveauverschil tussen de domeinen. Met name voor Meubel/Wonen is nadere aandacht nodig. Volgens de commissie beperken enkele scripties zich tot een beschrijvend niveau: de reflectie en de visie van de studenten ontbreekt. De opleiding benadrukt echter dat niet alle studenten in aanmerking komen voor een academische carrière, maar toch goede ontwerpers kunnen zijn. Daar wordt in zekere mate rekening mee gehouden voor de beoordeling van de scripties. Studenten moeten echter zowel voor het ontwerp als voor de scriptie voldoende halen, om te kunnen slagen. De scriptie staat op een derde van de te verdienen punten. De grafische vormgeving en de visualisatie van de masterontwerpen is ten slotte voor verbetering vatbaar, de commissie vraagt dat te optimaliseren.

De commissie geeft de resultaten bereikt in de bachelorjaren een hogere waardering, omdat deze over het algemeen integraal beter zijn doorgewerkt. De resultaten van de onderzoeksfases in de master zijn in overeenstemming met de eerder gesignaleerde hoge kwaliteit van het onderzoek. De interieurarchitectonische doorwerking van de masterprojecten verdient echter meer aandacht en dient te worden gerealiseerd op een geschikt uitwerkingsniveau. Daarbij moet ook de intrinsieke kwaliteit van de afstudeerprojecten als ontwerp centraal staan. Studenten zijn gemiddeld tevreden over de opleiding en zijn enthousiast over de focus op onderzoek en de specialisatie in domeinen

Wat de studentenmobiliteit betreft heeft de opleiding een relatief groot aanbod aan buitenlandse uitwisselingsplaatsen, hoewel slechts een kleine groep van de studenten bereid is om in het masterjaar een half jaar naar het buitenland te gaan. Sinds 2009 zijn er ook nog geen buitenlandse studenten Interieurarchitectuur aan de PHL komen studeren. De opleiding erkent dat ze op dat vlak nog niet ver genoeg gevorderd is. Maar ze hoopt meer buitenlandse studenten aan te trekken door het aanbod van vier specialisatiedomeinen verder uit te spelen. De opleiding is ook bereid een Engelstalig aanbod uit te bouwen voor de master, maar heeft momenteel nog geen concrete plannen uitgewerkt. De internationale dimensie komt wel naar voren doordat de docenten zich

proberen profileren aan de hand van publicaties voor seminars of lezingen. De commissie dringt erop aan om de mobiliteitscijfers te verhogen. De opleiding heeft sinds de academisering meer troeven in handen, die ze meer moet gaan uitspelen.

Voor laatstejaars organiseert de opleiding een Jobeventdag, waar ze kennis maken met de arbeidsmarkt. Ze kunnen er een gesprek aanknopen met vertegenwoordigers van bureaus en bedrijven in de sector. Studenten kunnen ook via de centrale diensten een sollicitatietraining volgen.

Aanbevelingen ter verbetering:

De internationalisering verdient meer aandacht. Zowel studenten- als docentenmobiliteit moet sterker gestimuleerd worden volgens de commissie.

De commissie beveelt de opleiding aan om in de masterproeven de kwaliteit van het concrete interieurarchitectonische projectontwerp te optimaliseren.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen de 45 en de 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding heeft geen streefcijfers geformuleerd en vergelijkt haar slaagcijfers niet expliciet met andere opleidingen, maar bewaakt wel jaarlijks het slaagpercentage. In 2010-2011 volgden 115 van de 140 bachelorstudenten een modeltraject. Daarvan waren 25 studenten geslaagd voor alle opleidingsonderdelen. Dat is geen hoog cijfer, maar de opleiding wijst erop dat de slaagcijfers in verband staan met de vooropleiding van de studenten en dat de drop-out zich vooral in het eerste trajectjaar situeert. Daarna zijn de slaagkansen hoger en is het aantal afhakers beperkt. De studie-uitval bevindt zich al enkele jaren stabiel rond 30%. De commissie waardeert dat de opleiding de obstakels voor een betere kwaliteit met grote openheid bespreekt. Daarbij stelt zich de vraag welke maatregelen kunnen worden ontwikkeld om het instroomniveau op termijn duidelijk te verbeteren. Er werd reeds aandacht besteed aan duidelijke communicatie en specifieke studiebegeleiding in het eerste jaar. Met de afhakende studenten wordt een heroriënteringsgesprek gehouden waarin de redenen voor uitval gedetecteerd en geregistreerd worden. Op dit moment lijkt het ambitieniveau van de opleiding niet helemaal te stroken met dat van de instromende studenten uit de regio. De eerste masterstudenten studeerden af in 2007-2008. De slaagpercentages lagen toen rond 68,5%. Dat is ondertussen verbeterd door de inspanningen voor een academisch profiel vanaf de bacheloropleiding.

Er is een goede doorlooptijd voor de bachelor- en masteropleiding. In de bachelor bedraagt dat 3,3 jaren, in de master 1,1. De opleiding verzamelt die cijfers en analyseert die vervolgens aan de hand van drie kleurzones:

wanneer er te veel studenten in de rode zone zitten qua doorstroomtijd, dan gaat de opleiding op zoek naar een oplossing. Ook de proefexamens zijn in die zin informatief. De kleinschaligheid van Interieurarchitectuur maakt het mogelijk om snel op de bal te spelen. De opvolging van het onderwijsrendement werd in het vorige terugmeldingsrapport gesignaleerd als een aandachtspunt, waarna de opleiding daar werk van heeft gemaakt. De commissie waardeert de huidige structurele opvolging van de gegevens.

Aanbevelingen ter verbetering:

/

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1, gerealiseerd niveau:	ABA: goed
	MA: voldoende
facet 6.2, onderwijsrendement:	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie vond de structuur en de omvang van het zelfevaluatie-rapport goed, maar inhoudelijk kon men nog iets meer de ziel van de opleiding erin blootleggen. Bovendien was de grafische vormgeving niet erg professioneel en vond de commissie het bijlageboek niet voldoende overzichtelijk. De actualisering echter bevatte wel interessante uitspraken en was helderder.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1, niveau en oriëntatie:	voldoende
onderwerp 2, programma:	voldoende
onderwerp 3, personeel:	voldoende
onderwerp 4, voorzieningen:	voldoende
onderwerp 5, interne kwaliteitszorg:	voldoende
onderwerp 6, resultaten:	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

Overzichtstabel van de oordelen

	score facet	score onderwerp
Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding		voldoende
Facet 1.1: Niveau en oriëntatie	goed	
Facet 1.2: Domeinspecifieke eisen	goed	
Onderwerp 2: Programma		voldoende
Facet 2.1: Relatie doelstelling en inhoud	goed	
Facet 2.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 2.3: Samenhang	goed	
Facet 2.4: Studieomvang	oké	
Facet 2.5: Studietijd	voldoende	
Facet 2.6: Afstemming vormgeving en inhoud	goed	
Facet 2.7: Beoordeling en toetsing	voldoende	
Facet 2.8: Masterproef	goed	
Facet 2.9: Toelatingsvoorwaarden	voldoende	
Onderwerp 3: Inzet van personeel		voldoende
Facet 3.1: Kwaliteit personeel	voldoende	
Facet 3.2: Eisen academische gerichtheid	goed	
Facet 3.3: Kwantiteit personeel	voldoende	
Onderwerp 4: Voorzieningen		voldoende
Facet 4.1: Materiële voorzieningen	voldoende	
Facet 4.2: Studiebegeleiding	goed	
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg		voldoende
Facet 5.1: Evaluatie resultaten	voldoende	
Facet 5.2: Maatregelen tot verbetering	goed	
Facet 5.3: Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende	
Onderwerp 6: Resultaten		voldoende
Facet 6.1: Gerealiseerd niveau	ABA: goed MA: voldoende	
Facet 6.2: Onderwijsrendement	voldoende	

De oordelen zijn van toepassing voor:

PHL Provinciale Hogeschool Limburg

- academisch gerichte bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

bijlage 1 curriculum vitae van de commissieleden

Peer Frantzen

studeert Architectonisch ontwerp aan de Gerrit Rietveld Academie en volgt diverse open colleges Esthetica aan de Universiteit van Amsterdam. De voorbije jaren deed hij diverse werkervaringen op als medewerker, stagiair en (assistent-)ontwerper bij diverse bureaus: O.MA., FORM-X, Jonkhoffs Renovaties, Urban Green, John Lonsdale ARchitecture, Hootsmans architectuurbureau, MADE architecten, BETH Margulis, Rietveld Landscape. In 2009 nam hij deel aan de AIAS conferentie van de University College of Falmouth en in 2010 aan de biennale van Venetië.

Christoph Grafe

(1964) is architect en publicist, en Universitair Hoofddocent Architectonisch Ontwerpen en Interieur aan de Technische Universiteit in Delft. Na zijn studie architectuur in Delft was hij werkzaam als architect bij Dam en Partners in Amsterdam en studeerde architectuurgeschiedenis en architectuurtheorie aan de Architectural Association School in Londen. Hij is redacteur van het Nederlandse architectuurtijdschrift OASE en The Journal of Architecture. Hij is series editor van de reeks Interior Architecture bij uitgeverij Routledge. In 2007 verscheen het boek Cafés and Bars – The architecture of sociability, geschreven en geredigeerd in samenwerking met Franziska Bollerey. Momenteel werkt hij aan een boek over de relatie tussen cultuurpolitiek en architectuur in Europa na 1945. Sinds begin 2010 is hij werkzaam als directeur van het Vlaams Architectuurinstituut in Antwerpen.

Tammy Schellens

(1969) is doctor in de pedagogische wetenschappen en is verbonden als professor aan de vakgroep onderwijskunde van de Universiteit Gent. Zij heeft een onderwijsopdracht voor de opleidingsonderdelen “didactische werkvormen” (derde bachelorjaar) en “Onderwijstechnologie” (eerste masterjaar); zij is ook verantwoordelijk voor een aantal vakken in de specifieke lerarenopleiding (vakdidactiek psychologie, vakdidactiek psychologie en pedagogische wetenschappen en didactiek gedrags- en maatschappijwetenschappen. Haar onderzoek richt zich op het gebruik van innoverende didactische werkvormen, onderwijstechnologie en (zoals daar al stond) de effecten van computerondersteund samenwerkend leren (CSCL) en de randvoorwaarden die de positieve impact ondersteunen.

Raphaël van Ameringen

studeerde bouwkunde aan de Hogeschool van Rotterdam en haalde zijn diploma bouwkundig ingenieur: architect aan de Technische Universiteit van Delft. Hij publiceerde diverse werken, waaronder 'Retail & Interior Design' samen met Christiaans, H. en het Piet Zwart Institute. In 1977 richtte hij het bureau van Amerongen / Stalenhoef / Wandel Architecten op in Rotterdam. Vanaf 1999 is hij algemeen directeur van het bureau Merckx + Girod B.V. Architecten BNI BNA te Amsterdam. Vanaf 2012 is hij hoofddirectievoerder Museum Inrichting HNR van het Rijksmuseum te Amsterdam. Naast zijn werk als architect vervulde hij ook diverse onderwijsopdrachten. Aan de Hogeschool Rotterdam is hij lid van de staf Interieur Architectuur van 1977 tot 1997. Van 1997 tot 2007 is hij course director van de master Retail & Interior Design aan de Plymouth University. Sedert 2007 is hij course director van de Executive Master Degree Course 'Retail Design & Management' aan de Technische Universiteit Delft.

Wim van den Bergh

(1955) studeerde architectuur en stedenbouw aan de TU Eindhoven. Als architect ontving hij, naast ander prijzen, in 1986 de 'Prix de Rome' voor architectuur. Zijn architectonische ontwerpen evenals zijn onderzoeksprojecten zijn nationaal en internationaal veelvuldig gepubliceerd en tentoongesteld. Op het moment is hij naast architect en onderzoeker, fulltime hoogleraar aan de RWTH Aachen University in Duitsland, hier bezet hij de leerstoel voor 'Wohnbau und Grundlagen des Entwerfens'. Voordien was hij hoogleraar Architectonisch Ontwerpen aan de TU Delft en de TU Eindhoven, evenals hoofd van de Academie van Bouwkunst in Maastricht. Op internationaal gebied was hij meerdere jaren Diploma Unit Master aan de Architectural Association School of Architecture in London, Carnegie-Mellon Professor aan de Cooper Union in New York en gast professor aan de Mackintosh School of architecture in Glasgow.

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bachelor- en de masteropleiding in de interieurarchitectuur in het studiegebied Architectuur

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 17 mei 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 17 mei 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de academische bachelor- en de masteropleiding in de interieurarchitectuur in het studiegebied Architectuur.

De Erkenningscommissie dient zich voor dergelijke aanvragen uit te spreken binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst ervan. De beoordeling van de aanvraag en de bekrachtiging van de samenstelling betreffen enkel de onafhankelijkheid van de visitatiecommissie.

Het voorgelegde dossier omvat alle nodige informatie.

Bij de visitatie van de opleiding zijn de volgende hogescholen betrokken: Artesis Hogeschool Antwerpen, Provinciale Hogeschool Limburg en Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.

2. Nazicht van de criteria van onafhankelijkheid, vervat in het besluit van de Erkenningscommissie van 20 oktober 2004.

2.1. Art. 2 – Algemene onafhankelijkheid van de visitatiecommissies

De regels vastgesteld in de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA” die geldt als protocol voor de onderwijsvisitaties georganiseerd ten behoeve van universiteiten en hogescholen, garanderen in voldoende mate de onafhankelijkheid van de werking van de visitatiecommissies tegenover de VLHORA en tegenover de betrokken hogescholen en de opleidingsverantwoordelijken in de verschillende stadia van de visitatie en in de redactie van het verslag.

Art. 3 – Procedurele regels voor de samenstelling van de visitatiecommissie

De procedure voor de samenstelling van visitatiecommissies vastgesteld in de vermelde handleiding voldoet aan de voorwaarden gesteld in het vermelde besluit van de Erkenningscommissie.

Uit de meegedeelde documenten met betrekking tot de raadpleging van de opleidingsverantwoordelijken, de samenstelling van de lijsten van kandidaat-voorzitters, van kandidaat-vakdeskundige leden en van kandidaat-onderwijsdeskundige leden, blijkt dat een ruime raadpleging omtrent mogelijke leden van de visitatiecommissie plaatsvond.

De heer Christoph Grafe vermeldt op de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring en in aparte bijlage (november 2010): ‘... Voor de volledigheid wil ik graag vermelden

dat ik in december betrokken ben geweest als gastprofessor architectuurkritiek aan de Artesis Hogeschool. Het gaat hierbij om een incidentele betrokkenheid bij de architectuuropleiding, en expliciet niet de interieuropleiding en ik zie niet dat dit op enige wijze mijn onafhankelijkheid ten aanzien van de interieuropleiding aantast. Ik heb dit ook aan de Artesis Hogeschool expliciet duidelijk gemaakt..'

Gezien de aard van deze activiteit is de Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

De heer Wim Van den Bergh vermeldt op het curriculum vitae bij de PHLimburg: 'Jurylid bij eindwerken – 2009-2010'.

De Erkenningscommissie vroeg bijkomende uitleg over deze activiteit. Betrokkenen stelde: *'Bij de jury afstudeerprojecten **architectuur** was ik afgelopen jaar uitgenodigd als externe met nog een aantal nationale/internationale externe waarnemers die over drie á vier groepen worden verdeeld en aan wie de studenten dan nogmaals hun afstudeerwerk presenteren (dat overigens al intern door de eigen docenten is beoordeeld).*

De rol van deze externen is die van een soort 'peer', om te zien of je eigen beoordeling overeenkomt met de extern gehanteerde standaards van deze 'peers'.'

Deze bijkomende uitleg over deze activiteit verzekerde de Erkenningscommissie dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

2.2. Art. 4 – Onverenigbaarheden of andere bindingen met te visiteren opleidingen

Er blijken geen eigenlijke onverenigbaarheden aanwezig te zijn in hoofde van de aangeduide leden van de visitatiecommissie.

2.3. Art. 5 – Onafhankelijkheidsverklaringen

Alle leden hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend.
De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen zijn aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor- en masteropleidingen in de **interieurarchitectuur** in het studiegebied Architectuur. De commissie is als volgt samengesteld:

Voorzitter:

Christoph Grafe, voorzitter

Leden:

Wim Van Den Bergh, vakdeskundige
Raphaël Van Amerongen, vakdeskundige
Tammy Schellens, onderwijsdeskundige
Arna Mackic, studente Academie van Bouwkunde, Amsterdam

Brussel, 18 mei 2011

i = 0

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de academische bachelor- en de masteropleiding in de interieurarchitectuur in het studiegebied Architectuur

1. Situering

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 17 mei 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 17 mei 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de academische bachelor- en de masteropleiding in de interieurarchitectuur in het studiegebied Architectuur.

Bij de visitatie van de opleiding zijn de volgende hogescholen betrokken: Artesis Hogeschool Antwerpen, Provinciale Hogeschool Limburg en Hogeschool voor Wetenschap & Kunst.

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs bekrachtigde de samenstelling van hogergenoemde visitatiecommissie op 18 mei 2011.

2. Aanvraag tot wijziging in de samenstelling

Op 10 oktober 2011 ontving de Erkenningscommissie een aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de vervanging van het studentlid, mevrouw Arna Mackic door de heer Peer Frantzen, student architectonisch ontwerpen aan de Gerrit Rietveld Academie (RvB VLHORA 30/9/2011).

De ondertekende onafhankelijkheidsverklaring en het CV zijn aan het dossier toegevoegd.

3. Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor- en masteropleidingen in de **interieurarchitectuur** in het studiegebied Architectuur.

De commissie is als volgt samengesteld:

Voorzitter:

Christoph Grafe, voorzitter

Leden:

Wim Van Den Bergh, vakdeskundige
Raphaël Van Amerongen, vakdeskundige
Tammy Schellens, onderwijsdeskundige

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs – ABA en MA WIJZIGING interieurarchitectuur 1
.10.2011

Peer Frantzen, student architectonisch ontwerpen aan de Gerrit Rietveld Academie.

Brussel, 11 oktober 2011

Prof. Dr. Jaap van Marle

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs – ABA en MA WIJZIGING interieurarchitectuur 2
.10.2011

bijlage 3   onafhankelijkheidsverklaringen van de commissieleden

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw Peer Maria Franzen

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

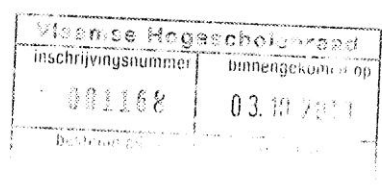
Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

naam: Peer Maria Franzen
 datum: 30-9-'11
 handtekening: [Handwritten Signature]

AA-INARCH - onafhankelijkheidsverklaring

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de master Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw Peter Faantzen

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijk voorkeur of persoonlijk belang.

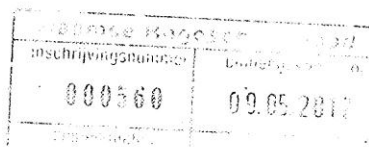
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Peter Faantzen

datum: 03-05-2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw ...Christoph Grafe.....

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Voor de volledigheid wil ik graag verwijzen naar mijn email van 20 november 2010 waarin melde dat ik in december 2010 betrokken ben geweest als gastprofessor architectuurkritiek aan de Artesis hogeschool. Het gaat hierbij om een incidentele betrokkenheid bij de architectuuropleiding, en expliciet niet de interieuropleiding en ik zie niet dat dit op enige wijze mijn onafhankelijkheid ten aanzien van de interieuropleiding aantast. Ik heb dit ook aan de Artesis hogeschool vroegtijdig duidelijk gemaakt.....

naam: Christoph Grafe.....

datum: 10 mei 2011.....

handtekening:

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer	binnengekomen op
000710	19.05.2011
bestemming	opleiding

AA-INARCH - onafhankelijkheidsverklaring.doc

03 01 19 01

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de master Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw

Christoph Grafe

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam:

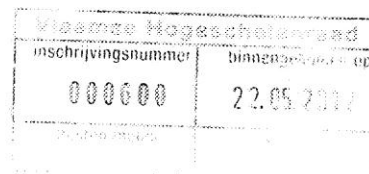
Christoph Grafe

datum:

22 mei 2012

handtekening:

Grafe

Vlaamse Hogescholenraad

binnengekomen op	16-03-2011
inschrijvingsnummer	000430
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw Tammy Schellens

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditoren opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam:

Tammy Schellens

datum:

16/03/2011

handtekening:

Tammy Schellens

AA-INARCH - onafhankelijkheidsverklaring

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de master Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw

Tammy Schellens

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam:

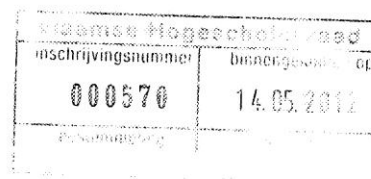
Tammy Schellens

datum:

11/05/12

handtekening:

T. Schellens

AA-INARCH - Tweede onafhankelijkheidsverklaring

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw ixing Raphaël Philip van Amerongen

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

naam: van Amerongen

datum: 7/2/2011

handtekening:

AA-INARCH - onafhankelijkheidsverklaring.doc

binnengekomen op	8-02-2011
inschrijvingsnummer	000229
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de master Interieurarchitectuur

van de heer Raphaël Van Amerongen

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Raphaël Van Amerongen

datum: 25/05/2012

handtekening:

AA-INARCH - Tweede onafhankelijkheidsverklaring

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de academische bachelor- en masteropleiding Interieurarchitectuur

van de heer **Prof. ir. Wim van den Bergh**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

.....

.....

.....

naam: **Prof. ir. Wim van den Bergh**

datum: **07-02-2011**

handtekening:

binnengekomen op	8-02-2011
inschrijvingsnummer	000230
bestemming	
opvolging	ja / neen

AA-INARCH - onafhankelijkheidsverklaring.doc

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de master Interieurarchitectuur

van de heer / mevrouw Prof. Ir. Arch. Wim van den Bergh

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Wim van den Bergh

datum: 02-05-2012

handtekening:

bijlage 4   bezoekschema

dag 1

14.00	samenkomst in het hotel
14.30	vervoer naar de hogeschool (door de hogeschool)
15.00-17.30	werkoverleg en inzage van de bijlagen
17.30-18.15	kennismaking met de algemeen directeur, het departementshoofd
18.15-19.45	opleidingsverantwoordelijken, opstellers ZER en een student betrokken bij het onderwijskundig overleg (bespreking referentiekader)
19.45	informeel ontmoetingsmoment

dag 2

08.30-09.15	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
09.30-10.15	studenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de studentenvertegenwoordigers)
10.30-11.15	studenten masteropleiding (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de studentenvertegenwoordigers)
11.15-12.30	intern werkoverleg
12.30-13.30	lunch voor de commissie
13.30-14.45	bezoek lokalen
15.00-15.45	docenten bacheloropleiding (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg)
16.00-16.45	docenten masteropleiding (max. 12 representatief samengesteld uit de beide opleidingen inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg)
17.00-18.00	intern overleg en inzage werkdocumenten
18.00-19.00	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren en die niet ingeschakeld zijn in het programma)
19.00-19.45	afgestudeerden (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld)
20.00	avondmaal voor de commissie

dag 3

08.30-09.00	administratief-technisch personeel
09.00-09.45	ombudsperso(n)(en), verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding
10.00-10.30	verantwoordelijke internationalisering (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
10.30-11.15	begeleiders stage- en eindwerken (max. 12 representatief samengesteld uit de beide opleidingen en afstudeerrichtingen)
11.15-12.30	intern werkoverleg
12.30-13.30	lunch voor de commissie
13.30-14.00	opleidingsverantwoordelijke(n)
14.00-15.00	vrij spreekuur
15.00-18.00	voorbereiding mondelinge rapportering
18.00	mondelinge rapportering

bijlage 5   lijst van afkortingen en letterwoorden

ADSL	Antwerp Design Seminars and Lectures
AiNB	Associatie van Interieurarchitecten van België
AKUL	Associatie van de K.U.Leuven
ARC	Architectuur Reflectie Centrum
ASO	Algemeen secundair onderwijs
ATP	Administratief en technisch personeel
AUHA	Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen
AUHL	Associatie Universiteit Hogescholen Limburg
AW	Architectuurwetenschappen
BAMA	Bachelor Master
BP	Beroepspraktijk
BSO	beroepssecundair onderwijs
CAAD	Computer Aided Architectural Design
CAD	Computer Aided Design
CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk
CST	Commissie studietraject
CT	Computertechnologie
DOZR	Departementale Onderzoeksraad
DROW	Departementsraad Ontwerpwetenschappen
eCAADe	Education and research in Computer Aided Architectural Design in Europe
ECHO	Expertisecentrum Hoger Onderwijs
ECIA	European Council of Interior Architects
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation for Quality Management
Evadoc/Evasys	studentenenquêtesysteem
EVC	elders verworven competenties
EVK	eerder verworven kwalificaties

FAK	Faculteit Architectuur en Kunsten
G&T	Geschiedenis en Theorie
HA	Hogeschool Antwerpen
HAIR	Hoger Architectuurinstituut van het Rijk
HOWR	Hogeschool Onderwijsraad
HOZR	Hogeschool Onderzoeksraad
ict	informatie- en communicatietechnologie
IFI	International Federation of Interior Architects
IKZ	interne kwaliteitszorg
KSO	Kunstsecundair onderwijs
KUL	Katholieke Universiteit Leuven
LASSI	Learning and Study Strategies Inventory
LEMO	Leermotivatie
MIA	Master Interieurarchitectuur
NHIBS	Nationaal Hoger Instituut voor Bouwkunst en Stedenbouw
NVAO	Nederlands Vlaamse Accreditatieorganisatie
OP	onderwijzend personeel
ORIA	Opleidingsraad Interieurarchitectuur
OSK	Opleidingsstuurgroep Kwaliteitszorg
OW	Ontwerpwetenschappen
PDCA	letterwoord voor: 'Plan Do Check Act'
PHL	Provinciale Hogeschool Limburg
PWO	projectmatig wetenschappelijk onderzoek
RTS	Research Training Sessions
SID-in	studie- informatiedagen
SMART	Specifiek – Meetbaar – Acceptabel – Realistisch - Tijdsgebonden
TRIS	Transnationale Institutionale Samenwerking (een Instrument van kwaliteitszorg)
TSO	Technisch secundair onderwijs

TW	Toegepaste wetenschappen
UA	Universiteit Antwerpen
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VTE	voltijds equivalenten
W&K, W&K, W&K	Hogeschool voor Wetenschap & Kunst
ZER	zelfevaluatierapport